

Пінскі край з'яўляецца тым куточкам Беларусі, які падараваў Айчыне і ўсяму міру шмат слаўных сыноў і дачок. Тыя, хто выйшаў з палескай зямлі, былі вядомы далёка за яе межамі. Тут нарадзілася многа адметных асоб. Гэта Франц Савіч, паэт, рэвалюцыянер і лекар, міністр фінансаў Царства Польскага Друцкі-Любецкі Францішак Ксаверы. На жаль, мала людзей ведае, чым знакаміты Раман Скірмунт, які ўклад у развіццё беларускай літаратуры ўнёс Ян Пратасовіч. На жаль, мастачка і скульптар Хелена Скірмунт больш вядома польскім даследчыкам і амаль не вядома на Беларусі. А “польская пісьменніца” Канстанцыя Скірмунт нарадзілася недалёка ад Пінска. Вядомы польскі журналіст і пісьменнік Рышард Капусцінскі родам з Пінска. Ва ўсім свеце пінскі габрэй Кузнец (Сміт) Сайман вядомы як амерыканскі эканаміст і статыстык рускага паходжання. Бацька польскай хірургіі Чарвякоўскі Рафал Юзаф і вядомая беларуская паэтэса Яўгенія Янішчыц родам з-пад Пінска. Гэтыя і іншыя таленавітыя дзеячы навукі, культуры, мастацтва і палітыкі ўнеслі вялікі ўклад у развіццё не толькі свайго краю, але і Беларусі, і замежных краін.

Бібліяграфічны дапаможнік прысвечаны знакамітым ураджэнцам Пінскай зямлі і падрыхтаваны ўпершыню. Дапаможнік з'яўляецца папулярным. Ён быў распрацаваны ў дапамогу адукацыйнай, самаадукацыйнай і дасугавай дзейнасці.

Мэта гэтага дапаможніка — пазнаёміць чытача з жыццём, творчасцю і дзейнасцю знакамітых і забытых выхадцаў Пінскай зямлі.

Біябібліяграфічны слоўнік “Знакамітыя ураджэнцы Пінскай зямлі” можа стаць дапаможнікам для выкладчыкаў і навучэнцаў агульнаадукацыйных школ, студэнтаў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных вучэбных устаноў у выкладанні і вывучэнні гісторыі Беларусі, гісторыі Брэстчыны і факультатыўнага курса “Пінсказнаўства”, які выкладаецца ў школах Пінска. Дадзены паказальнік будзе цікавы гісторыкам, краязнаўцам і бібліятэкарам, а таксама тым, хто захапляецца гісторыяй роднага края.

У дапаможнік уключаны матэрыялы, прысвечаныя звыш сарака асобам. Звесткі і літаратура аб іх была выяўлена па наступных крыніцах: дзяржаўны бібліяграфічны паказальнік “Летапіс друку Беларусі”, а менавіта “Кніжны летапіс”, “Летапіс часопісных артыкулаў” і “Летапіс газетных артыкулаў” за 1995-2008 гг.; паказальнік “Новыя кнігі: па старонках беларускага друку” за 1993-2008 гг.; біябібліяграфічны слоўнік “Беларускія пісьменнікі” у шасці тамах; электронны каталог Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі; электронны каталог Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа; прыкніжныя і прыартыкульныя спісы літаратуры; Інтэрнэт-рэсурсы; “Энцыклапедыя гісторыі Беларусі” у шасці тамах; “Беларуская энцыклапедыя” у восемнаццаці тамах; “Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска”; “Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна”; праца Федарука А. Т. “Старинные усадьбы Берестейщины”; кансультацыі з супрацоўнікамі сектара краязнаўства і польскай літаратуры Пінскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі; краязнаўчыя папкі з сектара краязнаўства і польскай літаратуры Пінскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі; кансультацыі з членам краязнаўчага таварыства “Загароддзе” пры Інстытуце гісторыі Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі Баццошка Анатоліем Сяргеевічам.

Кожнай асобе прысвечаны біяграфічны артыкул і спіс літаратуры. У спіс літаратуры ўключаны навейшыя і найбольш даступныя друкаваныя матэрыялы. Гэта — кнігі, аўтарэфераты дысертацый, артыкулы з навуковых зборнікаў, энцыклапедый, энцыклапедычных даведнікаў, газет і часопісаў, у тым ліку з мясцовых перыядычных выданняў, на рускай, беларускай і польскай мовах. У спіс літаратуры ўключаны і Інтэрнэт-адрасы і фотаальбомы. Адбіраліся дакументы, прысвечаныя дзеячам, звязаных з Пінскім краем фактам свайго нараджэння. Спіс твораў персон падаецца, каб паказаць уклад асобы ў літаратуру і культуру, ў тым выпадку, калі асоба сама з'яўлялася аўтарам, і маюцца апублікаваныя яе творы. Храналагічныя рамкі адабранай літаратуры шырокія: з 60-х гг. XX ст. да 2008 г.

Усе персанальныя артыкулы згрупаваны ў алфавітнай паслядоўнасці.

Дадзены біябібліяграфічны слоўнік не з'яўляецца поўным. З прычыны крайняй лаканічнасці прадстаўленай інфармацыі, ў яго не ўвайшлі звесткі аб шэрагу ураджэнцаў Піншчыны. Гэта беларускі фотамастак Алег Бабінец, прафесар Калумбійскага (ЗША) і Тэль-Авійскага (Ізраіль) універсітэтаў Вайс (Шнэйвайс) Джордж, удзельнік палётаў на паўночнае канцавоссе Машкоўскі Якаў Давыдавіч і інш.

### ***Баркоўскі Дунін Альфонс***

Беларускі жывапісец пінскага паходжання Баркоўскі Дунін нарадзіўся 20 кастрычніка 1850 г. у маёнтку *Плянта*. На жаль, няма звестак пра дзіцячыя і юнацкія гады Баркоўскага. Але вядома, што сваю мастацкую адукацыю ён атрымаў у Варшаўскай рысавальнай школе (1876-1879) і Кракаўскай школе прыгожых мастацтваў (1879-1887). Адначасова з 1882 г. Баркоўскі працаваў у майстэрні Яна Матэйкі. Наш зямляк удзельнічаў у многіх выставах Варшаўскага і Кракаўскага таварыстваў прыгожых мастацтваў.

З 1888 г. Баркоўскі жыў на Піншчыне, маляваў батальныя і паляўнічыя сюжэты, стварыў шэраг пейзажаў. З 1896 г. Баркоўскі Дунін Альфонс працаваў у вёсцы Быкавізна Віленскай губерні. Тут ён пісаў партрэты і абразы для пахавальні сям'і Козел-Панятоўскіх. Праз два гады мастак пераехаў у маёнтак Свілы (сёння Воранаўскі раён), потым у пасёлак Бікбарда каля Урала. Тут ён напісаў карціны “Паляванне на мядзведзя” і “Лоўля рыбы восцямі”.

Дунін Альфонс таксама вядомы і як аўтар жанрава-бытавых карцін. Гэта карціны “Каля вадапою” (1887) і “Хворая жонка” (1893). Не абмінуў наш зямляк і гістарычную тэматыку, якая адлюстравана ў творах “Мыта на Беларусі” (1899), “Бітва пад Чуднавам”.

Баркоўскі Дунін Альфонс памёр у 1905 г.

#### ***Аб жыцці і творчасці Баркоўскага Дуніна Альфонса***

Баркоўскі // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1996. — Т. 2. — С. 309.

Яніцкая, М. М. Баркоўскі / М. М. Яніцкая // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.1. — С. 308.

Баркоўскі Дунін Альфонс // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 118.

### ***Бароўскі Лявон***

Літаратуразнавец, перакладчык і публіцыст Лявон Бароўскі нарадзіўся на *Піншчыне* 24 чэрвеня 1784 г. Сярэдняю адукацыю Лявон атрымаў у Пастаўскай школе. Потым ён вучыўся ў Віленскім універсітэце. У 1803 г. Бароўскі атрымаў вучоную ступень кандыдата філасофіі, працаваў сакратаром, бухгалтарам універсітэта (1801-1807). У 1807-1811 гг. працаваў настаўнікам рыторыкі і паэтыкі Свіслацкай, а пазней і Віленскай гімназіі. З 1814 г. Лявон Бароўскі выкладаў літаратуразнаўства і красамоўства ў Віленскім універсітэце Там атрымаў вучоную ступень магістра філасофіі (1816), званне экстраардынарнага (1821), ардынарнага (1823) прафесара. Доўгі час наш зямляк быў цэнзарам польскіх выданняў у Вільні. Пасля закрыцця універсітэта (1831), Бароўскі стаў прафесарам гісторыі літаратуры і гамілетыкі (навукі пра асновы прапаведніцкага мастацтва) Віленскай духоўнай акадэміі (1832—1842). У маладыя гады Лявон быў членам таварыства шубраўцаў, а потым уступіў у масонскую ложу.

Сучаснікі характарызувалі Лявона Бароўскага як паслядоўніка памяркоўнай асветніцкай ідэалогіі, праціўніка фанатызму і забабонаў. Як і ўсе віленскія масоны, ён верыў у свабоду і роўнасць усіх людзей. Быў бліскучым лектарам, аўтарам шэрагу работ па педагогіцы. Пераклаў на польскую мову камедыі Мальера “Скупы” і “Жанчыны-філосафы”, фрагменты з твораў У. Шэкспіра, Дж. Мільтана і Дж. Байрана; выдаў паэму І.

Красіцкага “Манахамахія” са сваімі навуковымі каментарыямі. У 1815—1826 гг. Бароўскі супрацоўнічаў у часопісе “Віленскі веснік”. Ён з’яўляецца аўтарам падручніка “Рыторыка ў пытаннях і адказах для павятовых школ” (Вільня, 1824), біяграфіі Э. Славацкага.

Таленавітыя вучні Лявона Бароўскага Э. Славацкі, А. Міцкевіч, сталі заснавальнікамі беларускага і польскага рамантызму. Прадстаўнікі ранняга беларускага рамантызму — Ян Чачот, Ян Баршчэўскі і іншыя таксама многаму навучыліся ў Лявона Бароўскага.

Памёр выдатны педагог 4 красавіка 1846 г.

#### ***Аб жыцці і дзейнасці Бароўскага Лявона***

Бароўскі Леан // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1996. — Т. 2. — С. 316.

Конан, У. М. Бароўскі Лявон / У. М. Конан // Мысліцелі і асветнікі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 364-366.

Бароўскі Лявон / На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Мінск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 7.

Бароўскі Лявон // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 118-119.

Злобин, Э. А. Педагоги, родившиеся на Пинщине / Э. А. Злобин // Учитель вечен на земле Полесской / авт.-сост. И. А. Кибак. — Мінск: Тонпик, 2005. — С. 182.

Конон, В. М. Просветительская эстетика в Белоруссии в XVIII – первой половине XIX в. / В. М. Конон // Историко-философские исследования. — Мінск, 1991. — вып.1. — С. 102-104.

Локун, В. И. Пинщина литературная / В. И. Локун // Неман. — 2007. — №8. — С. 140.

Настаўнік Адама Міцкевіча // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 149.

#### ***Барэйша Антон Сцяпанавіч***

Наш зямляк народаволец нарадзіўся ў 1858 г. у сялянскай сям’і на хутары *Любель-Поль* (Любаполь) Пінскага павета. Антон Барэйша вучыўся ў Пінскай гімназіі. Калі Антон Барэйша вучыўся ў Беластоцкім рэальным вучылішчы, ён уваходзіў у склад нелегальнага вучнёўскага гуртка, арганізаванага І. Я. Грынявіцкім. Потым паступіў у Пецяярбургскі тэхналагічны інстытут, але з 2-га курса пакінуў яго з намерам стаць студэнтам Пятроўскай сельскагаспадарчай акадэміі (сёння Ціміразеўская). Мара засталася няздзейснай. У 1879 г. юнак выехаў у вёску Бацішчава ў памесце рускага вучонага-аграхіміка і публіцыста А. М. Энгельгарта і тут пачаў вывучаць сельскую гаспадарку.

У памесці А. С. Барэйша пазнаёміўся і зблізіўся з рэвалюцыйна настроенай моладдзю, і ў 1880 г. вярнуўся ў Пецяярбург. У горадзе на Няве ён сустрэўся са студэнтам тэхналагічнага інстытута, таварышам па Беластоцкім вучылішчы, Ігнатам Грынявіцкім, тым Грынявіцкім, які ажыццявіў пакушэнне на цара.

Пад уплывам Грынявіцкага Барэйша далучыўся да нарадавольніцкага руху. Члены “Народнай волі” хутка ўбачылі ў ім добрага арганізатара, таленавітага прапагандыста. Кіраваў раённымі аддзяленнямі “Народнай волі” за Нарвенскай заставай. Барацьбе за народную справу, у якую цвёрда верыў, Антон Сцяпанавіч вырашыў прысвяціць сваё жыццё.

У канцы мая 1880 г. у Пецяярбургу на Троіцкай вуліцы ў доме № 17 выканаўчы камітэт “Народнай волі” арганізаваў друкарню і пачаў выданне “Рабочей газеты”. А. С. Барэйша быў і карэспандэнтам, і яе друкаром. Друкаваць газету прыходзілася з рэвальверам у кішэні.

Антон Сцяпанавіч пазнаёміўся з “сліўкамі” рэвалюцыйнага свету — членамі выканаўчага камітэта Міхаілам Грачэўскім, Рыгорам Ісаевым, Пятром Талалавым, Марцінам Лангенсонам, Андрэем Жалябавым, Сафіяй Пятроўскай і іншымі выдатнымі нарадавольцамі.

З друкарні “Рабочей газеты” Барэйша па прапанове Рыгора Ісаева перайшоў у друкарню “Народнай волі”, якая знаходзілася на Падольскай вуліцы. Барэйша праводзіў рэвалюцыйную прапаганду сярод рабочых Масквы і сялян Пінскага павета.

15 снежня 1881 г. паліцыі ўдалося арыштаваць аднаго з членаў выканаўчага камітэта “Народнай волі” таварыша Антона Сцяпанавіча. Праз два дні быў узяты пад стражу і Барэйша, які хаваўся пад імем Аляксея Мікалаевіча. Пры вобыску ў яго былі знойдзены экзэмпляры “Рабочей газеты”, рукапіс артыкула “Эксплуатацыя рабочых на Балтыйскім заводзе”. У час следства Антон Барэйша даў праўдзівыя паказанні. Але пазней даводзіў, што напісаў іх пад дыктоўку пракурора, знаходзячыся пад псіхалагічным націскам.

У сакавіку 1883 г. наш зямляк паўстаў перад судом урадавага сената “на працэсе 17-і народавольцаў” і быў прыгавораны да пятнаццаці гадоў ссылкі ў Якуцію з далейшым пажыццёвым пасяленнем ў Сібіры. Тут ён ужо ў пажылым узросце даведаўся аб здзяйсненні сваёй самай заповітнай мары, аб перамозе Кастрычніцкай рэвалюцыі. Памер рэвалюцыянер-народаволец у г. Кірэнск (сёння Іркуцкая вобл. у Расійскай Федэрацыі).

#### ***Аб жыцці і рэвалюцыйнай дзейнасці Антона Барэйшы:***

Ласіцкі, М. Б. Барэйша / М. Б. Ласіцкі // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.1.— С. 327.

Вязень Петрапаўлаўскай крэпасці // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 152.

Самуйлік, М. Барэйша Антон Сцяпанавіч / М. Самуйлік // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 119-120.

### ***Брэтцар Якуб***

Беларускі жывапісец Якуб Брэтцар нарадзіўся 23 ліпеня 1690 г. у *Пінску*. Ён зрабіў размалёўку інтэр’ера касцёла езуітаў у Слуцку (1715-1717 гг., не захавалася), капліцы ў Полацку (1717-1721 гг.), стварыў абразы “Распяцце”, “Маці Божая”, шэраг партрэтаў. У 1721-1722 гг. Якуб выканаў у Мінскім кафедральным касцёле св. Станіслава паліхромную размалёўку ў сакрысіях і алтар Маці Божай. У 1731-1732 гг. у Віцебску Брэтцар размалёўваў карнізы і капіталі ў езуіцкім касцёле, якія, на жаль, не захаваліся. Таксама Якуб напісаў абразы св. Андрэя Баболі і св. Тадэвуша. З 1732 г. жывапісец працаваў у Нясвіжы і Пінску. На жаль, няма звестак аб працах Брэтцара ў касцёлах і царквах Пінска. Памёр жывапісец у маладым узросце, у сорок тры гады, 11 жніўня 1733 г.

#### ***Аб жыцці і творчасці Брэтцара Якуба:***

Брэтцар Якуб / На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 7.



### ***Вейцман Хаім***

*“Пінск прадвызначыў мой жыццёвы шлях...”*

*Хаім Вейцман*

Хаім Вейцман — першы прэзідэнт Ізраіля, выдатны грамадскі і палітычны дзеяч, хімік-навукоўца. Ён нарадзіўся 27 лістапада 1874 г. у мястэчку *Моталь* на Піншчыне.

Хаім быў трэцім з пятнаццаці дзяцей Азэра і Рахель-Леі Вейцман. Бацька Вейцмана займаўся гандлем леса. Першыя гады навучання — да адзінаццаці гадоў — Хаім правёў у хедэры, дзе вывучаў Тору і іўрыт.

У 1885 г. яго паслалі вучыцца ў рэальнае вучылішча ў Пінску. У Пінску Вейцман правёў сем гадоў. Ён быў выдатным вучнем, яго захаплялі натуральныя навукі, асабліва хімія. У Пінску Хаіму было вельмі цяжка. Грошай не хапала, і ён вымушаны быў даваць

прыватныя ўрокі. Аднагодкі, якія памяталі яго ў той перыяд, адзначалі востры розум маладога Вейцмана, здольнасць да напружанай працы, напорыстасць.

У той час габрэйскі Пінск падзяляўся на дзве абшчыны — уласна Пінск і Каралін, кожная са сваімі сінагогамі, бальніцамі і школамі. Хаім жыве ў Караліне, які лічыўся больш “артадаксальным”. У Пінску Вейцман узмужнеў, тут у яго ўзніклі першыя сацыяльныя кантакты, і менавіта тут ён уключыўся ў сіянісцкі рух. У горадзе была згуртавана габрэйская абшчына, у якой рух “Хібат Цыён” пусціў глыбокія карані. Такім чынам, юнак мог сумяшчаць заняткі навукай з сіянісцкай дзейнасцю, што вызначыла ўсё яго наступнае жыццё.

У 1892 г., ва ўзросце восемнаццаці гадоў, Вейцман выдатна вытрымаў выпускныя іспыты і вырашыў працягнуць вучобу ў Германіі, так як у Расіі паступіць ва ўніверсітэт перашкаджала яго нацыянальнасць. У 1897 г., калі яму было толькі 23 гады, Вейцман атрымаў ступень доктара.

У 1920-1931 і 1935-1946 гг. Вейцман выбіраўся прэзідэнтам Сусветнай сіянісцкай арганізацыі. Менавіта гэты чалавек заручыўся абяцаннем прэзідэнта ЗША фінансаваць пачатак эканамічнага развіцця новай габрэйскай дзяржавы шляхам прадастаўлення пазыкі ў сто мільёнаў долараў ЗША на льготных умовах, а таксама ўсталяваць дыпламатычныя адносіны з Дзяржавай Ізраіль адразу жа пасля стварэння першага дэмакратычнага ўраду краіны.

Спачатку Хаім Вейцман быў абраны прэзідэнтам Часовай дзяржаўнай рады краіны. У 1948 г. Вейцман стаў першым прэзідэнтам Ізраіля, дзяржавы, за стварэнне якой ён паслядоўна выступаў на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў.

Пасля абвяшчэння дзяржавы Ізраіль былі апублікаваны мемуары Х. Вейцмана “У пошуках шляху”. Гэтая кніга была перакладзена на шматлікія мовы. У кнізе Вейцман распавядае пра сваё дзяцінства, грамадскую і палітычную дзейнасць, пра тое, як змагаўся за аднаўленне сваёй гістарычнай радзімы - Ізраіля. Знайшлося ў кнізе і месца для главы пад назвай “Школьныя гады ў Пінску”.

Імя Вейцмана носіць адзін з самых буйных навуковых цэнтраў Ізраіля — Навукова-даследчы інстытут у Рэхавоце, на тэрыторыі якога (у садзе каля сваёй хаты) ён быў пахаваны. Хаім Вейцман памёр 9 лістапада 1952 г. ў горадзе Рэхавот.

### *Аб жыцці і дзейнасці Хаіма Вейцмана*

Герасимова, И. Родом из Мотоля / И. Герасимова // Мишпоха. — 1999. — №6. — С. 62-67.

Хаім Вейцман: Пінск прадвызначыў мой жыццёвы шлях // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 512-514.

### *Інтэрнэт-рэсурсы:*

Вейцман Хаим [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.eleven.co.il/article/10865>. — Загл. с экрана.

Вейцман, Хаим [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: [http://linker.homelinux.net/encyclopedia/articles/194.197/art-Vejtsman\\_Haim-964.htm](http://linker.homelinux.net/encyclopedia/articles/194.197/art-Vejtsman_Haim-964.htm). — Загл. с экрана.

Вейцман, Хаим [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>. — Загл. с экрана.

Хаим Вейцман [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.il4u.org.il/Keren/Library/History/HistoryStateOfIsrael/Weizmann.htm>. — Загл. с экрана.

Хаим Вейцман, самый первый [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.jjew.ru/index.php?cnt=10472>. — Загл. с экрана.

## ***Галамбёўскі Лукаш Іосіфавіч***

Гісторык, архівіст, этнограф Галамбёўскі Лукаш нарадзіўся ў вёсцы *Пагост* на Піншчыне 13 кастрычніка 1773 г. Ён скончыў манаскую школу, потым працаваў бібліятэкарам у вядомага гісторыка Т. Чацкага. Лукаш Іосіфавіч удзельнічаў у паўстанні пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі. У адным з баёў быў кантужаны. Пасля пераезду ў Пулавы Л. Галамбёўскі займаўся перакладам, наладзіў сувязі з замежнымі архівамі, пачаў навуковую дзейнасць.



У 1818 г. Галамбёўскі быў абраны сапраўдным членам таварыства сяброў навук. Праз некалькі гадоў пераехаў у Варшаву, дзе стаў сакратаром гэтага таварыства і прафесарам педагагічнага інстытута. У 1830 г. наш зямляк выпусціў сваю першую кнігу “Люд польскі, яго звычаі, забабоны”. У наступным годзе выйшла і другая яго кніга “Гульні і забавы розных саслоўяў ва ўсім краі або ў некаторых толькі правінцыях”. У кнізе Лукаш Галамбёўскі апісаў побыт, абрады, адзенне, народныя святы і фальклор розных этнічных груп (палякаў, беларусаў, рускіх, украінцаў, літоўцаў) Рэчы Паспалітай у межах 1772 г. Упершыню ў кнізе апісаны унікальны абрад “Куста”, які бытаваў на Піншчыне.

У 1833 г. Лукаш Іосіфавіч Галамбёўскі пакінуў Варшаву і пераехаў у пасёлак Казіміраўка пад Грубешавам. У апошнія гады свайго жыцця прафесар гісторыі і этнаграфіі напісаў такія грунтоўныя творы, як “Кабінет польскіх медалёў” у 4 тамах, “Гісторыя Польшчы” у 3 тамах.

Памёр Лукаш Галамбёўскі 7 студзеня 1849 г. Пасля яго смерці яшчэ засталася каля сарака ненадрукаваных рукапісаў.

### ***Аб жыцці і дзейнасці Галамбёўскага Лукаша Іосіфавіча***

Бандарчык, В. К. Галамбёўскі / В. К. Бандарчык // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.2.— С. 453.

Саламевіч, І. У. Галамбёўскі / І. У. Саламевіч // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1997. — Т. 4. — С. 449-450.

Галамбёўскі // Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 387.

Галамбёўскі Лукаш Іосіфавіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 120.

Саўчанка, М. / Прафесар гісторыі і этнаграфіі / М. Саўчанка // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 149.

## ***Гарагляд Ціт Іванавіч***

Дзеяч рэвалюцыйнага руху 1880 гг. Гарагляд Ціт нарадзіўся 4 снежня 1864 г. у *Пінскім павеце*. У 1883 г. Ціт закончыў пінскае рэальнае вучылішча, пасля настаўнічаў у Пінску. Яшчэ будучы вучнем пінскага вучылішча, Ціт Гарагляд пазнаёміўся з працамі К. Маркса і Ф. Энгельса і стаў прапагандыстам іх ідэй. Потым малады Гарагляд вучыўся ў Варшаве, аднак, на жаль, атытат не атрымаў.

У 1883 г. Ціт Іванавіч цалкам аддаўся рэвалюцыйнай рабоце. Неўзабаве дзейнасць Гарагляда і яго прыналежнасць да партыі “Пралетарыят” сталі вядомы ахранцы. У 1884 г. былі выяўлены ў Р. Найдзіча недазволеныя рукапісы з праўкамі Ц. Гарагляда. У лістападзе гэтага ж году Ціт Гарагляд быў зняволены на невялікі тэрмін, але пад наглядом знаходзіўся да 90-х гг. Далейшы лёс рэвалюцыянера невядомы.

### *Аб рэвалюцыйнай дзейнасці Ціта Іванавіча Гарагляда*

Гарагляд Ціт Іванавіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 120.

Да зброі, таварышы! // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 136.

### *Георгіеўскі Дзмітрый Сяргеевіч*

Дзмітрый Георгіеўскі — згубленае імя, страчаны з гісторыі лёс чалавека і асобы. Ён быў захавальнікам Палескага музея ў Пінску (сёння Дзяржаўны музей Беларускага Палесся) ад 1928 да 1939 г., да пачатку вайны — яго навуковым супрацоўнікам. Вядомы дата і месца яго нараджэння — 11 верасня (па старым стылі) 1889 г. у *Пінску*. Дз. Георгіеўскі закончыў Пінскае рэальнае вучылішча ў 1908 г. і прыродазнаўчы факультэт Варшаўскага ўніверсітэта ў 1916 г. Георгіеўскі выкладаў прыродазнаўства, геаграфію і матэматыку ў сярэдніх навучальных установах Пінска. Пры кіраўніцтве Дзмітрыя Сяргеевіча музей перарос межы Пінскага павета і стаў рэгіянальным. У зону яго дзейнасці ўваходзілі Столінскі, Кобрынскі, Лунінецкі і іншыя паветы. Пастаяннымі спадарожнікамі Дзмітрыя Георгіеўскага былі віцэпрэзідэнт краязнаўчага таварыства Юзаф Абухоўскі і пінскі мастак, які афармляў экспазіцыі, Фёдар Лаўроў. З пачаткам нямецка-фашысцкай акупацыі Пінска, Палескі музей зачыняецца. А самыя каштоўныя экспанаты вывозяцца ў Германію.



Невядома ні дата, ні месца смерці Дзмітрыя Георгіеўскага.

### *Аб жыцці і дзейнасці Георгіеўскага Дзмітрыя*

Музей Беларускага Палесся // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 534-536.

Лабачэўская, В. А. Захавальнік Палескага музея Дзмітрый Георгіеўскі: да 75-годдзя адкрыцця музея ў Пінску / В. А. Лабачэўская. — Мінск: Тэхналогія, 2001. — 82 с.



### *Грышкавец Валеры Фёдаравіч*

*Поэзия В. Гришковца субъективна — это “биография” души, отражение его индивидуального мира, его личностного отношения к миру.*

*Валентина Локун*

Вядомы пінскі паэт і перакладчык Грышкавец В. Ф. нарадзіўся 23 студзеня 1953 г. у *Пінску*. Пасля заканчэння сярэдняй школы працаваў слесарам, электрыкам, матросам на рачным флоце, журналістам у мясцовых газетах “Полесская правда” і “Пінскі веснік”. Першыя вершы надрукаваў у 1968 г. у “Полесской правде”. А ў 1981 г. выйшаў першы зборнік вершаў “Время отправления”. А ў 1991 г. — зборнік вершаў “Круг аистинный”. Творы Валерыя Грышкаўца друкаваліся ў “Литературной газете”, “Литературной России”, альманаху “Истоки”, у зборніках “Дзень паэзіі”, часопісах “Неман”, “Родник”, рэспубліканскіх, абласных і мясцовых газетах.

Валеры Фёдаравіч у асноўным “рускамоўны паэт”. Таксама Грышкавец займаецца перакладамі вершаў сваіх калег па пяру з польскай і беларускай мовы на рускую. Мастацкі пераклад, тым болей вершаваны, няпростая работа, але пераклады Грышкаўца

не ўступаюць арыгіналам. Сярод яго паэтычных перакладаў вылучаецца эсэ “Белые мосты”.

Валерый Фёдаравіч многа зрабіў для папулярызаванні рэгіянальнай літаратуры за межамі Беларусі. Доўгі час ён жыў у Маскве. Пераклады Грышкаўца твораў беларускіх, у асноўным берасцейскіх, аўтараў друкаваліся ў такіх расійскіх перыядычных выданнях, як: газета “Літаратурка”, часопісы “Дружба народаў”, “Москва”, “Слово”. Таксама Валерый Фёдаравіч пісаў артыкулы аб берасцейскіх аўтарах для расійскіх выданняў. Дзякуючы перакладам Грышкаўца, у Расіі атрымаў папулярнасць Мікалай Купрэў і іншыя сучасныя пісьменнікі Беларусі.

У 2006 г. Грышкавец прымаў удзел у гарадскім конкурсе на лепшы гімн горада Пінска. Было абрана шаснаццаць лепшых тэкстаў гімна, з якіх у фінал выйшлі толькі тры. Між сабой вялі спаборніцтва такія знакамітыя паэты горада, як: Мікалай Лаўровіч, *Тамара Лазнюха*, Валерый Грышкавец. Тэксты гімна горада былі апублікаваны на старонках газеты “Пінскі веснік”. Штотыдзень на працягу трох месяцаў у перадачах мясцовай тэлерадыёкампаніі “Пінск” гучалі тры тэкста гімна Пінска. Была арганізавана гарачая лінія афіцыйнага сайта Пінскага гарвыканкама для галасавання. У гэтым конкурсе Валерый Грышкавец стаў пераможцам. Музыку на словы Валерыя Фёдаравіча напісаў О. Венгер. Сёння гімн Пінска можна скачаць на афіцыйным сайце Пінскага гарвыканкама, а тэкст гімна можна прачытаць на афіцыйным сайце горада. Словы сучаснага гімна горада Пінска:

Из полесских глубин вытекая,  
Пина в Припять привольно течет.  
Здесь, из дальних времен вырастая,  
Величаво мой город встает.

Припев:

Город мой, гордость края и слава,  
Древний Пинск, ты всегда молодой,  
Стал навек, говорю я по праву,  
Ты — моей, я — твоею судьбой.

Снова утро и свежесть. И солнце  
Красит улицы в радостный цвет.  
Только память опять обожжется —  
Давней боли забвения нет.

Припев

Помним все, никогда не забудем  
Огневые, лихие года.  
Не забудем — и сильными будем  
Мы с тобой — на века, навсегда!

Припев

У 2007 г. Валерый Грышкавец быў намінаваны на літаратурную прэмію імя У. А. Калесніка Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта за кнігу перакладаў з беларускай мовы на рускую вершаў васьмідзсяці берасцейскіх пісьменнікаў “Белой вежи свет”. Гэта кніга паэзіі не мае аналагаў у рэспубліцы. Валерый Грышкавец патраціў не адзін год на тое, каб лепшыя вершы берасцейскіх аўтараў загучалі на рускай мове. У зборніку



выкладзены вершы паэтаў-сучаснікаў, тых, хто некалі працаваў на Берасцейшчыне, тых, хто пакінуў нас назаўсёды...

Дзякуючы Валерыю Грышкаўцу і Анатолю Шушко, вершы *Капусцінскага Рышарда* загучалі па-беларуску і па-руску. Кніга “Вяртанне” стала своеасаблівым вяртаннем журналіста, пісьменніка і паэта ў Беларусь.

Сёння Грышкавец Валерый Фёдаравіч з’яўляецца Членам Савета Брэсцкага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, ўласным карэспандэнтам абласной газеты “Заря”. Ён жыве і працуе ў Пінску. Хацелася б пажадаць пінскаму паэту новых ідэй і поспехаў у літаратурнай працы.

### *Літаратурная творы паэта-перакладчыка*

Белой вежи свет: поэзия Брестчины в переводе Валерия Гришковца / сост., пер. на рус. яз. В. Гришковец. — Брест: Акад., 2005. — 186 с.

Гришковец, В. Белорусский шлях / В. Гришковец // Пінскі веснік. — 1992.— 25 ліп. — С. 4.

Гришковец, В. Идти, идти... Стихи / В. Гришковец // Неман. — 2007. — №8. — С.12-18

Гришковец, В. Ф. Круг аистинный: Лирика / В. Ф. Гришковец. — Минск: Маст. літ., 1991. — 126, [1] с.

Гришковец, В. Любовь с привкусом, или Цветут цветы провинции / В. Гришковец // Неман. — 2007. — №3. — С. 183-186.

Гришковец, В. Пинск / В. Гришковец // Пінскі веснік. — 2006. — 19 мая. — С. 2.

Гришковец, В. [Стихи] / В. Гришковец // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 24-29.

Гришковец, В. Рышард Капустинский. Попытка поймать неуловимое / В. Гришковец // Неман. — 2007. — № 8. — С. 110.

Капусцінскі, Р. Вяртанне = Возвращение: вершы / Р. Капусцінскі; уклад. В. Грышкавец і інш.; пер. з пол. на бел. мову А. Шушко; пер. на рус. мову В. Грышкаўца. — Мінск: Літаратура і Искусство, 2007. — 110, [1] с.

Капустинский, Р. Попытка поймать неуловимое... Стихи / Р. Капустинский; пер. с пол. В. Гришковца // Неман. — 2007. — №8. — С. 11-112.

### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Гришковец, В. Пинск [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://mypinsk.com/2006/05/22/konkurs.html>. — Загл. с экрана.

Грышкавец, В. “Пінская шляхта” з пярчынкай самаіроніі [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа:

<http://www.kimpress.by/index.phtml?page=2&id=1270&mode=print>. — Назва. з экрана.

### *Аб жыцці і творчасці Валерыя Фёдаравіча*

Гришковец, В. // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 24.

Грышкавец, В. Паміж Айчынай і “Отечеством” — праездам / В. Грышкавец; гутарыў А. Каско; пер. з рус. І. Лангвіновіч // Літаратура і Мастацтва. — 19 снеж. — С. 11.

Грышкавец Валерый Фёдаравіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 387.

Локун, В. Пинщина литературная / В. Локун // Неман. . — 2007. — №8. — С. 147-149.

### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Берасцейшчына літаратурная. Беларуская літаратура XXI стагоддзя. Грышкавец Валерый Фёдаравіч [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://spb.brest.by/spisok.php>. — Назва з экрана.

### ***Дмахоўскі Фадзей Уладзіслававіч***

Фадзей Дмахоўскі — вядомы гістарычны жывапісец і графік. Ён нарадзіўся у 1858 г. у *Пінску* (па іншых крыніцах - у вёсцы *Малая Плотніца* Пінскага павета) у сям’і небагатага шляхціца. Яго бацька за ўдзел у паўстанні 1863 г. быў сасланы ў Сібір, а маці памерла, і маленькі Фадзей выхоўваўся ў сваякоў у Дзвінску.

Мастацкае выхаванне Фадзей Дмахоўскі атрымаў у Варшаўскай мастацкай школе. У 1873-1877 гг. ён — вольны слухач Пецябургскай акадэміі мастацтваў. Потым Дмахоўскі вучыўся у Кракаве ў Яна Матэікі і працаваў у тэхніцы вітражу. У 1907 г. Фадзей Уладзіслававіч выкладаў арнаментыку ў Вышэйшай школе заахвочвання мастацтваў у Пецябургу. Пісаў шмат гістарычных кампазіцый і пейзажаў.

Ф. Дмахоўскі вельмі добра ведаў геральдыку і маляваў гербы беларускіх гарадоў для “Гербоўніка Літоўскага”. Гербы ў яго выкананні публікаваліся ў пачатку XX ст. у віленскіх часопісах “Kwartalnik Litewski” (“Квартальны Літоўскі”), “Litwa i Rus” (“Літва і Русь”). Вядома яго графічная серыя партрэтаў польскіх каралёў, гістарычных асоб і дзеячаў культуры (Леха Крака, Тадэвуша Касцюшкі, Адама Міцкевіча і інш.) Для Марыяцкага касцёла ў Кракаве ён зрабіў некалькі кампазіцый на біблейскія сюжэты.

З творчай спадчыны найбольш вядомы пейзаж “Лясная глухамань”, які знаходзіцца ў Музеі Акадэміі Мастацтваў у Санкт-Пецябургу.

#### ***Аб жыцці і дзейнасці Дмахоўскага Фадзея***

Дробаў, Л. Н. Дмахоўскі / Л. Н. Дробаў // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1998. — Т. 6. — С. 168.

Дмахоўскі Фадзей Уладзіслававіч // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 8.

Дмахоўскі Фадзей (Тадэвуш) Уладзіслававіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 121.

Шапіра, С. На карцінах — гісторыя / С. Шапіра // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 152.

### ***Долбня Иван Пятровіч***

Беларускі матэматык Иван Пятровіч Долбня нарадзіўся 31 студзеня 1853 г. у *Пінску*. Сям’я яго бацькоў жыла на ўскраіне горада, у вартоўні пры шлюзе, пры якім бацька служыў у якасці “унтэр-афіцэра”. Иван Долбня скончыў Пінскую гімназію. Вучыўся юнак ў гімназіі выдатна, вылучаўся сваімі выдатнымі матэматычнымі здольнасцямі, быў першым матэматыкам на ўсю гімназію. Дзякуючы сваім выкладчыкам, П. Л. Мальчэўскаму і С. М. Самусю, Иван палюбіў матэматыку навечна. Пасля заканчэння гімназіі, Долбня служыў валасным пісарам: юрыдычна пісарам значыўся яго бацька, але фактычна пісарам быў ён, хоць не мог заняць гэтую пасаду па ўзросту.

У 1870 г. Иван Долбня паступіў у Пецябургскі горны інстытут. Здаўшы ўступныя іспыты на “выдатна”, ён узначаліў спіс залічаных студэнтаў. Иван быў адзіным, каму была прызначана стыпендыя. У 1875 г. малады чалавек паспяхова скончыў інстытут. Аднак яго вабіла матэматыка, і ён адразу паступіў на двухгадовыя педагагічныя курсы пры Другой Пецябургскай ваеннай гімназіі, якія рыхтавалі выкладчыкаў-вайскоўцаў вучэбных устаноў. Нягледзячы на вялікую вучэбную нагрузку, Иван Пятровіч выканаў шэраг навуковых і навукова-метадычных прац па матэматыцы. Вынікі яго даследаванняў дакладваліся і абмяркоўваліся на пасяджэннях секцыі фізікаматэматычных навук

таварыства прыродазнаўцаў пры Казанскім універсітэце, членам якога ён лічыўся з 1888 г. Першыя навуковыя даследаванні І. П. Долбні былі па алгебры, тэорыі абелевых інтэгралаў. Даследаванні пінчука працягвалі працы вядомых матэматыкаў Н. Абеля (1802-1829) і Б. Рымана (1826-1866). Свае даследаванні Долбня падагуліў ў манаграфіі, прадстаўленай савету Пецяўбургскага горнага інстытута ў якасці доктарскай дысертацыі. У 1896 г. пасля абароны дысертацыі, І. П. Долбня быў пераведзены на пасаду прафесара кафедры вышэйшай матэматыкі гэтага інстытута.

І. П. Долбня апублікаваў каля ста навуковых і навукова-метадычных прац, а таксама і вучэбных дапаможнікаў. Яго навукова-метадычныя працы былі прысвечаны пытанням выкладання матэматыкі ў вышэйшых і сярэдніх вучэбных установах. Многія падручнікі Долбні некалькі разоў перавыдаваліся. Некаторыя яго метадычныя ідэі актуальныя і ў цяперашні час. Так, у адной з прац ім была выказана ідэя вызначаць трыганаметрычныя функцыі сінус ( $\sin$ ) і косінус ( $\cos$ ) як дэкартавыя прастанутныя каардынаты кропкі адзінкавай акружнасці. Гэтая ідэя атрымала рэалізацыю ў сучасных падручніках алгебры.

Долбня Иван быў добрым педагогам, студэнты вельмі любілі яго. Адным з яго лешых вучняў быў Н. М. Крылоў.

За выдатную і бездакорную працу беларускі матэматык быў узнагароджаны шасцю ордэнамі: чатыры ордэна ён атрымаў у перыяд з 1880 па 1891 гг., калі выкладаў матэматыку ў ваенных навучальных установах, два — у перыяд службы ў горным інстытуце.

Иван Пятровіч Долбня памёр у Пецяўбургу ў пачатку лютага 1912 г.

#### *Аб жыцці і дзейнасці Івана Долбні*

Гусак А. А. Иван Долбня / А. А. Гусак, Е. А. Бричикова // Матэматыка: праблемы выкладання. — 1999. — №1. — С. 72-76.

Долбня Иван Петрович // Учитель вечен на земле Полесской / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2005. — С. 113.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы:*

Даўбня Иван Пятровіч [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://slounik.org/146702.html>. — Назва з экрана.

Долбня [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://be.sci-lib.com/article036934.html>. — Загл. с экрана.

Долбня Иван Петрович [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: [http://www.biografija.ru/show\\_bio.aspx?id=36738](http://www.biografija.ru/show_bio.aspx?id=36738). —

Загл. с экрана.

### **Друцкі-Любецкі Францішак Ксаверы**

Сярод прадстаўнікоў палескага рода Друцкіх-Любецкіх самым знакамітым з'яўляецца Францішак Ксаверы. Ён адрозніваўся актыўнай палітычнай і грамадскай дзейнасцю. Дарэчы, на афіцыйных дакументах ён падпісваўся часцей другім імем. Друцкі-Любецкі Францішак Ксаверы нарадзіўся ў вёсцы *Пагост* Пінскага павета 16 студзеня 1778 г. З 1785 г. да 1787 г. Друцкі-Любецкі вучыўся ў кадэцкім сухапутным корпусе ў Пецяўбургу. З 1798 па 1800 гг. Франц удзельнічаў у паходзе А. В. Суворова ў Італію, і Швейцарыю. Пасля кантузіі выйшаў у адстаўку.



Друцкі-Любецкі хутка прадвігаўся па службовай лесвіцы: харунжы, гродзенскі павятовы правадыр дваранства (1809), сапраўдны стацкі саветнік (1811). У 1816 г. прызначаецца гродзенскім, а праз паўгода — віленскім губернатарам. Пасля станючага рашэння спрэчных фінансавых пытанняў з Прусіяй і Аўстрыяй у карысць Расіі ў 1821 г., заняў пост міністра фінансаў Царства Польскага. Працуючы міністрам, ён нястомна змагаўся за павелічэнне прыбыткаў спустошанай казны, чым нажыў шмат ворагаў. Яму належыла ініцыятыва правядзення

Аўгустаўскага канала, будаўніцтва якога пачалося ў 1824 г. За нястомную працу Франц Ксаверый атрымаў шэраг узнагарод ад імператара Паўла (1799), Аляксандра I (1810), Аляксандра II (1812), прускага караля (1819), Аляксандра Неўскага (1826).

У 1817 г. Друцкі-Любецкі Франц Ксаверы ўзяў шлюб з Марыяй Сцыпіё Дэль Кампо, дачкой яго сястры Тэрэзы і Юзэфа Сцыпіё Дэль Кампо. У 1832 г. імператар прызначыў Франца Ксаверыя членам Дзяржаўнай Рады. Гэта дало яму магчымасць вырашаць агульнадзяржаўныя пытанні першараднай важнасці.

Памёр Друцкі-Любецкі Францішак 28 мая 1846 г. у Пецярбургу. Спадчыннікам Франца Ксаверыя быў яго сын Аляксандр Медард Ксаверый Франц.

### *Аб жыцці дзейнасці Друцкага-Любецкага Франца Ксаверы*

Насевіч, В. Друцкія-Любецкія / В. Насевіч // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т. 3. — С. 297.

Вашкевіч, Ю. Друцкі-Любецкі Францішак / Ю. Вашкевіч // Кантакты і дыялогі. — 2001. — С. 48-49.

Друцкі-Любецкі Францішак Ксаверы // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 121.

[Франц Ксаверый] // Федорук, А. Т. Старинные усадьбы Берестейщины. — Минск: БелЭн, 2004. — С. 47-48.

### *Дубянецкі Міхаіл Федаравіч*

Беларускі кнігавыдавец, перакладчык, грамадскі дзеяч, публіцыст. Нарадзіўся ён 4 сакавіка 1927 г. у вялікай палескай вёсцы *Востраў* Пінскага павета. У сваіх мемуарах Міхаіл Федаравіч пісаў: “На маёй роднай гаворцы вёска наша называецца Вістрово”. Пісьменнік нарадзіўся ў мнагадзетнай сялянскай сям’і, у якой заўсёды панавала атмасфера чалавекалюбства і дабрыні, выхоўвалася любоў да роднай зямлі, да пазнання новага. Яго бацька з усіх сіл намагаўся даць дзецям адукацыю. М. Дубянецкі ў 1938 г. вучыўся ў адной з сярэдніх школ Познані (Пінскі раён).

Сапраўднае захапленне беларускай літаратурай пачалося ў Пінскім педагагічным вучылішчы. Пасля вызвалення ад фашыстаў Піншчыны, Дубянецкі працаваў настаўнікам пачатковых класаў у Лемяшэвіцкай няпоўнай сярэдняй школе. У 1945—1951 гг. служыў у Савецкай арміі, пасля дэмабілізацыі працаваў прапагандыстам Пінскага, а пасля Ганцавіцкага РК КПБ. Таксама Дубянецкі працаваў на розных пасадах у газеце “Сялянская праўда”, у выдавецтвах “Беларусь”, “Мастацкая літаратура” і інш.

Дубянецкі прымаў актыўны ўдзел у грамадска-палітычным і культурным жыцці краіны: быў старшынёй гісторыка-мемарыяльнай камісіі Беларускага фонду культуры, адным з заснавальнікаў гісторыка-асветнага таварыства памяці ахвяр сталінізму “Мартыралог Беларусі” і інш.

Творчую дзейнасць Міхаіл Дубянецкі пачаў у 1958 г. Пісаў нарысы. Але найбольш праявіўся яго талент як перакладчыка. Дэбютаваў з перакладамі ў “ЛіМе”. Перакладаў з расійскай, украінскай і польскай моў. Выйшлі зборнік украінскіх апавяданняў “Сцяжынка без канца” (1980), “Жыві і помні” В. Распуціна (1982) і інш. У 1999 г. у часопісе “Полымя” было апублікавана дакументальна-публіцыстычнае эсэ Міхаіла Дубянецкага “Злое вогнішча. Да гісторыі выдання аповесці Васіля Быкава “Мёртвым не баліць”, а ў 2001 — 2002 гг. у гэтым жа часопісе — яго мемуары “Трэба рызыкаваць...” У 2002 г. у кнізе “Паміж Бобрыкам і Ланню” быў апублікаваны яго пераклад апавядання С. Жаромскага.

Міхаіл Федаравіч памёр 3 верасня 1990 г., пахаваны на Паўночных могілках у Мінску.

### *З літаратурнай спадчыны Міхаіла Дубянецкага*

Дубянецкі, М. Злое вогнішча. Да гісторыі выдання аповесці Васіля Быкава “Мёртвым не баліць” / М. Дубянецкі // Полымя. — 1999. — № 2. — С. 161-191.

Дубянецкі, М. Трэба рызыкаваць / М. Дубянецкі // Польша. — 2001. — №10. — С. 114-127.

Дубянецкі, М. Трэба рызыкаваць: працяг / М. Дубянецкі // Польша. — 2001. — №11. — С. 112-123.

Дубянецкі, М. Трэба рызыкаваць: працяг / М. Дубянецкі // Польша. — 2001. — №12. — С. 173-207.

#### *Пераклады*

Адамовіч, А. Блакадная кніга / А. Адамовіч, Д. Гранін; пер. з рас. мовы М. Дубянецкага. — Мінск, 1985. — 116 с.

Гранін, Д. Гэта дзіўнае жыццё / Д. Гранін; пер. з рас. мовы М. Дубянецкага. — Мінск, 1983. — 156 с.

Жаромскі, С. Верная рака / С. Жаромскі; пер. з рас. мовы М. Дубянецкага. — Мінск, 1985. — 187 с.

Жаромскі, С. Забыццё: апавяданне / С. Жаромскі; пер. з пол. мовы М. Дубянецкага // Паміж Бобрыкам і Ланню: Ганцаўшчына літаратурная: проза, паэзія, публіцыстыка; уклад. В. Гарадзей і К. Мохар. — Мінск: Маст. літ., 2002. — С. 175-183.

Распуцін, В. Жыві і помні. / В. Распуцін; пер. з рас. мовы М. Дубянецкага. — Мінск, 1982. — 89 с.

Цюццоннік, Г. Клімко / Г. Цюццоннік; пер. з укр. мовы М. Дубянецкага. — Мінск, 1984. — 134 с.

#### *Аб жыцці і творчасці Дубянецкага Міхаіла*

Саламевіч, Я. Дубянецкі Міхаіл Фёдаравіч / Я. Саламевіч // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск, 1998. — Т. 6. — С. 250.

Дубянецкі Міхаіл Федаравіч // Паміж Бобрыкам і Ланню: Ганцаўшчына літаратурная: проза, паэзія, публіцыстыка; уклад. В. Гарадзей і К. Мохар. — Мінск: Маст. літ., 2002. — С. 174.

Дубянецкі Міхаіл Федаравіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 489.

Дубянецкі Міхаіл Федаравіч // Польша. — 1999. — №2. — С. 160-161.

Праневіч, Г. Дубянецкі Міхаіл / Г. Праневіч // Беларускія пісьменнікі: біябібліягр. слоўнік: у 6 т. — Мінск, 1993. — Т. 2. — С. 391-392.

Саламевіч, Я. Адданы сын народа / Я. Саламевіч // Роднае слова. — 2002. — №4. — С. 104-105

#### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Дубянецкі Міхаіл [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: [http://www.soch.iitt.ru/index.php?option=com\\_content&task=view&id=10200&Itemid=55](http://www.soch.iitt.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=10200&Itemid=55). — Назва з экрана.

Дубянецкі, С. Дубянецкі Міхась [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://www.slounik.org/153677.html>. — Назва з экрана.

### ***Жалтоўскі Іван Уладзіслававіч***

Рускі архітэктар, мастак, асветнік, буйны прадстаўнік рэтраспектывізма ў архітэктуры Масквы. Іван Жалтоўскі Іван вядомы як майстар нэарэнесансу і нэакласіцызму ў дарэвалюцыйны перыяд. Пачаўшы працу ў перыяд зараджэння стылю мадэрн у 1890-х гг., Жалтоўскі дажыў да пачатку эпохі буйнапанэльнага хатабудавання 1950-х.

Нарадзіўся Іван Уладзіслававіч 27 лістапада 1867 г. у *Пінску*. Іван бліскача скончыў Пінскую гімназію і паступіў у Пецябургскую



Акадэмію мастацтваў.

На працягу ўсяго жыцця заставаўся верным архітэктурным ідэям Рэнэсансу. У 1909 г. атрымаў званне акадэміка архітэктурны.

Жалтоўскі быў жанаты на даччы купца-старавера і сястры купца-прамыслоўца П. П. Рабушынскага Лізаветце.



Іван Уладзіслававіч — аўтар аднаго з першых планаў рэканструкцыі Масквы (1920 г.), аўтар планіроўкі шэрагу будынкаў Усерасійскай сельскагаспадарчай і саматужна-прамысловай выставы (1923), будынка Дзяржбанка (1927-1929) у Маскве. Пабудаваны ім вядомы жылы дом на Махавой вуліцы ў Маскве (1933-1934) вытрыманы ў духу палладыйскай архітэктурны. Жалтоўскі пабудаваў у Маскве асабняк Тарасава (Вялікі Патрыяршы завулак) у 1909-1912 гг.,

дом на Ленінскім праспекце (1949), дом на Смаленскім пляцы (1950) і іншыя.

У Маскве выйшла з друку манаграфія Жалтоўскага Івана “Праекты і пабудовы”.

Іван Уладзіслававіч пражыў доўгае і плённае жыццё. Ён памёр у 1959 г. у г. Маскве.

У Пінску імем славуэтага земляка названы праспект у Паўночным мікрараёне горада, а на будынку былой гімназіі, дзе вучыўся І. У. Жалтоўскі, устаноўлена мемарыяльная дошка.

### *Аб жыцці і дзейнасці Жалтоўскага Івана Уладзіслававіча*

Шапіра, С. Жалтоўскі Іван Уладзіслававіч / С. Шапіра // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 504.

### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Жолтовский И. В. [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://russia.rin.ru/guides/11169.html>. — Загл. с экрана.

Жолтовский Иван Владиславович [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>. — Загл. с экрана.

Жолтовский, Иван Владиславович [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.krugosvet.ru/articles/83/1008366/1008366a1.htm>. — Загл. с экрана.

Иван Жолтовский [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.goodgoods.ru/pages/content/1093851093.html>. — Загл. с экрана.

## ***Капусцінскі Рышард***

Рышард Капусцінскі, будучы сваім сярод сусветнай пісьменніцкай эліты, зусім невядомы на яго малой радзіме, у Пінску. Вядомы журналіст, пісьменнік і паэт Рышард Капусцінскі нарадзіўся 4 сакавіка 1932 г. у Пінску. Некалькі гадоў сям’я Капусцінскіх жыла на вул. Балотнай (сёння вул. Суворова, д. 43). Маленькаму Рысеку добра запомніліся “паходы з мамай па марожанае” ў вядомую “цукерню” даваеннага Пінска — кандытарскую Грыгаровіча на вул. Касцюшкі (сёння вул. Леніна, д. 35).

Рышард вучыўся ў польскай школе № 5, дзе настаўнічаў яго бацька. Капусцінскі жыў у Пінску да 1942 г. Ён скончыў Варшаўскі ўніверсітэт і атрымаў ступень па гісторыі. Яго першым месцам працы стала маладзёжная газета “Sztandar Młodych”, адкуль яго звольнілі за адважны рэпартаж аб новым сталеплавільным заводзе. Пазней за гэты ж артыкул яму прысудзілі “Залаты крыж”.

У 1962 г. польскае агенцтва РАР накіравала Капусцінскага сваім замежным карэспандэнтам у краіны трэцяга свету, і журналіст аб'ездзіў Афрыку, Лацінскую Амерыку і Блізкі Ўсход. Рышард Капусцінскі быў сведкай дваццаці сямі рэвалюцый, дванаццаці войнаў, дванаццаць разоў прысуджаўся да смерці...

Дзякуючы сваім яркім рэпартажам з гарачых кропак планеты Рышард Капусцінскі набыў сусветную вядомасць. Ён меў мноства ўзнагарод і ганаровых званняў: лепшы польскі журналіст XX ст., ганаровы прафесар Варшаўскага ўніверсітэта, уладальнік прэміі Прынца Астурыйскага “За творчасць, якая спрыяе збліжэнню розных народаў і культур”.

Капусцінскі напісаў некалькі кніг аб сваіх вандраваннях, якія перакладаліся на замежныя мовы. Сусветную славу Рышарду прынесла кніга аб працвітання і падзенні цара Хайле Селас’е ў Эфіопіі “Цар” (1978) і кніга пра двор шаха Рэзы Пехлеві ў Іране — “Шахіншах” (1982). У кнізе аб Афрыцы “Эбен” (1998) Рышард Капусцінскі ўжо з самых першых старонак распавядае чытачу аб Афрыцы і ... дзяцінстве ў Пінску. Першы афрыканскі водар, які застае вандроўніка яшчэ ў аэрапорце, пісьменнік параноўвае з водарам свайго дзяцінства, а іменна — “Каланіяльнага магазіна” на вул. Пераца, у якім прадавалі заакіянскія духмяныя прыправы. У 1989-1991 гг. Капусцінскі вандраваў па СССР. Створаны на аснове гэтага падарожжа раман “Імперыя”, у 1994 г. быў апублікаваны на рускай мове ў маскоўскім часопісе “Знамя”. Раман адчыняецца раздзелам “Пінск, 39”, дзе вачыма сямігадовага хлопчыка апісаны жахі пачатку II-ой сусветнай вайны: бамбёжка, паніка, страх невядомасці і, канешне, даваенны Пінск.

Літаратурныя вартасці твораў Капусцінскага Рышарда вельмі высокія, аўтар двойчы намінаваўся на сушуканне Нобелеўскай прэміі. Лебядзінай песняй усёй творчасці, як запэўніваў сам пісьменнік, павінна была стаць кніга пра Пінск. Ён доўга і грунтоўна рыхтаваўся да яе напісання. Збіраў пра горад свайго дзяцінства ў букіністычных магазінах старыя фатаграфіі, дакументы, альбомы, газетныя публікацыі. У рабочым кабінце варшаўскай кватэры пісьменніка на самым відным месцы ляжалі матэрыялы з яго занатоўкамі пра Пінск і пра Палессе.

У канцы 1970-х Капусцінскі супрацоўнічаў з часопісам “Kultura”. У 1981 г. ён далучыўся да руху “Салідарнасць” і пазбавіўся працы ў афіцыйнай прэсе, але ён пісаў эсэ для замежных выданняў, у тым ліку, для амерыканскіх газет і часопісаў.

Напрыканцы жыцця Рышард Капусцінскі выдаў два паэтычных зборніка: “Notes” (“Запісная кніжка”) (2005) і “Prawa natury” (“Закон прыроды”) (2006). Землякі паэта па геаграфіі і браты па паэзіі, *Валерый Грышкавец* і *Анатоль Шушко*, пераклалі выбраныя вершы з гэтых зборнікаў на рускую і беларускую мовы, і ў Беларусі выйшла кніга “Вяртанне”, якая дазваляе беларускаму чытачу зірнуць на паэтычную спадчыну Капусцінскага.

Чытаючы кнігі, артыкулы і інтэрв’ю Рышарда Капусцінскага, здзіўляешся таму, што сентыментальныя ўспаміны аб даваенным Пінску і аб Палессі пранізваюць усю яго творчасць. Стаўшы прызнаным пісьменнікам, Капусцінскі ніколі не цураўся сваіх палескіх каранёў. Куды б яго ні закідваў рэпарцёрскі лёс, ён заўжды помніў аб краі свайго дзяцінства, смуткаваў па родным горадзе і быў рады любой сустрэчы з землякамі.

Адказваючы ў адным з інтэрв’ю на пытанне пра галоўную тэму сваёй творчасці, пісьменнік сказаў: “Я родам з Пінска, з Палесся. Можна сказаць, з правінцыі Еўропы. Можна таму мне падабаецца быць у краінах “трэцяга свету”. Паміж паездкай у Парыж ці Конга я заўжды выбіраў Конга, Уганду... Яны мне напамінаюць дзяцінства. У Афрыцы, Азіі і Лацінскай Амерыцы я заўжды шукаў сваё Палессе”.

Капусцінскі прыязджаў на малую радзіму у 1997 г. на 900-годдзе Пінска. Апошні раз ён быў у Пінску ў 1999 г. з групай польскага тэлебачання, калі рэжысёр Пётр Залускі здымаў дакументальны фільм “Другі каўчэг Ноя”, прысвечаны нашаму земляку, пра яго дзяцінства і юнацтва: вулачкі старога Пінска, раку Піну, могілкі на вул. Спакойная, дзе пахавана бабуля пісьменніка.

23 студзеня 2007 г. завяршылася “вялікая вандроўка” “караля рэпартажу” даўжынёю амаль у 75 год. У гэтым жа годзе на хаце, дзе нарадзіўся Рышард Капусцінскі, была ўсталявана мемарыяльная дошка. У цырымоніі адкрыцця мемарыяльнай дошкі прымалі ўдзел удава і дачка Капусцінскага.

Наступныя радкі Рышарда Капусцінскага я застаўляю без каментарыяў.

Калі тваё сэрца боль раздзірае,  
Пачынаеш адчуваць сэрца.  
Калі твае вочы слепнуць,  
Пачынаеш адчуваць вочы  
Калі твая памяць тоне ў цемры,  
Пачынаеш адчуваць памяць.

Вершы —  
астылае полымя

Магчыма  
самае мудрае выказванне  
— маўчанне?

### *З літаратурнай спадчыны Капусцінскага Рышарда*

Капустинский, Р. Попытка поймать неуловимое... Стихи / Р. Капустинский; пер. с пол. В. Гришковца // Неман. — 2007. — №8. — С. 11-112.

Капусцінскі, Р. Вяртанне = Возвращение: вершы / Р. Капусцінскі; уклад. В. Грышкавец і інш.; пер. з пол. на бел. мову А. Шушко; пер. на рус. мову В. Грышкаўца. — Мінск: Літаратура і Искусство, 2007. — 110, [1] с.

Капусцінскі, Р. З успамінаў польскага пісьменніка Рышарда Капусцінскага, ураджэнца г. Пінска / Р. Капусцінскі // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 239.

Kapuściński, R. Autoportret reportera / R. Kapuściński. — Krakow: Znak, 2004. — 67 s.

Kapuściński, R. Jeszcze dzien zycia / R. Kapuściński. — Warszawa: Czytelnik, 2000. — 82 s.

Kapuściński, R. Imperium / R. Kapuściński. — Warszawa: Czytelnik, 2006. — 333, [1] s.

Kapuściński, R. Busz po polsku / R. Kapuściński. — Warszawa: Czytelnik, 2007. — 130, [2] s.

Kapuściński, R. Wojna futbolowa / R. Kapuściński. — Warszawa: Czytelnik, 2007. — 238, [1] s.

### *Аб жыцці і дзейнасці Рышарда Капусцінскага*

Гришковец, В. Рышард Капустинский. Попытка поймать неуловимое / В. Гришковец // Неман. — 2007. — № 8. — С. 110.

Дзямід, І. Вялікі паляк з Пінска / І. Дзямід // Капусцінскі, Р. Вяртанне = Возвращение: вершы / уклад. В. Грышкавец і інш. — Мінск: Літаратура і Искусство, 2007. — С. 7-12.

Лайкоў, Я. Вяртанне вандроўніка / Я. Лайкоў // Літаратура і мастацтва. — 2007. — 2 лістап. — С. 6.

Марголіна, Р. Паэт на лініі фронту / Р. Марголіна // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 516.



В Пинске открыта мемориальная доска в честь известного польского журналиста и писателя Рышарда Капустинского [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://news.tut.by/81456.html>. — Загл. с экрана.

Демид, И. О Рышарде Капустинском и его книгах [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: [http://www.kalegium.org/publicist/d\\_kapustin.htm](http://www.kalegium.org/publicist/d_kapustin.htm). — Загл. с экрана.

Рышард Капустинский [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>. — Загл. с экрана.

У Пінску ўшанаваны Рышард Капусьцінскі [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://www.zbsb.org/n3/1540.shtml>— Назва з экрана.

Ryszard Kapuscinski — sawod reporter [Электронный ресурс]: [сайт Рышарда Капусцінскага]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.kapuscinski.info/>. — Загл. с экрана. — Яз. пол.

### ***Карповіч Лявонцій***

Пісьменнік-палеміст, педагог і царкоўны дзеяч Лявонцій Карповіч (свецкае імя Лонгін, Логін), нарадзіўся на *Піншчыне* каля 1580 г. у сям'і святара. Адукацыю Лявонцій атрымаў у Астрожскай школе на Валыні. Выступаў супраць Брэсцкай уніі. У 1609 г. на Варшаўскім сейме як віленскі дэпутат выступіў з прамовай у абарону праваслаўя. У тым жа годзе ён стаў першым архімандрытам Віленскага Святадухаўскага брацкага манастыра, а таксама рэктарам брацкай школы і рэдактарам яе друкарні.

Як рэдактар Лявонцій Карповіч садзейнічаў выданню антыуніяцкай кнігі “Трэнас” і “Граматыкі” М. Смятрыцкага. У 1610 г. за выданне “Трэнаса” і іншых палемічных твораў па загаду караля Жыгімонта III Карповіч быў два гады вязнем у турме.

У 1616 г. стаў епіскапам Уладзімірскім і Брэсцкім. Узначальваў навучальную і выдавецкую дзейнасць праваслаўных брацтваў. Аўтар твораў “Казанье двое, едно на Преображение, другое на Успение” (Еге, 1615), “Казанье на погреб, кн. В. В. Голицина” (1619), прадмовы да выдання перакладу тлумачэнняў Златавуста на “Отча наш”. З рукапісных твораў Карповіча вядомы “Казанье пред Рождеством Христовым” і некалькі лістоў за 1619 г., пасланых ім ад імя Віленскага брацтва Львоўскаму брацтву і манахам на Афон.

Казанні Карповіча глыбока эмацыянальныя і прасякнуты духам царкоўнай ідэалогіі. Катэхізісная форма (пытанне — адказ), выкарыстанне рэлігійнай сімволікі, вобразных параўнанняў надавалі яго творам дынамічнасць і эмацыянальна ўздзейнічалі на чытача і слухача.

Памёр Лявонцій Карповіч у верасні 1620 г. Памяці Карповіча прысвечаны “Казанье на погреб о Леонтия Карповича” М. Смятрыцкага (Вільня, 1620) і паэтычны твор “Лямент света убогих на жалосное преставление... о Леонтия Карповича” (Вільня, 1620).

#### ***З літаратурнай спадчыны Лявонція Карповіча***

Карповіч, Л. Казанье на приображение Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа / Л. Карповіч // Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры: вучэбны дапаможнік для філал. ф-таў выш. навуч. устаноў / склад. А. Ф. Коршунаў; Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. — Мінск: Дзяржвучпедвыд, 1990. — С. 287-297.

#### ***Аб жыцці і творчасці Лявонція Карповіча***

Ляўшун, Л. Карповіч Лявонцій / Л. Ляўшун // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.4. — С. 126.

Ляўшун, Л. В. Карповіч / Л. В. Ляўшун // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1999. — Т. 8. — с. 97.

Батвіннік, М. Б. Карповіч Лявонцій // М. Б. Батвіннік, Г. Я. Галенчанка // Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапед. давед. — БелЭн, 1995. — С. 223-224.

Левшун, Л. В. История восточнославянского книжного слова XI-XVII вв. / Л. В. Левшун. — Минск: ИЦ «Экономпресс», 2001. — 287 с. — Из содерж.: [Л. Карпович]. — С. 100-105.

Левшун, Л. В. Леонтий Карпович: жизнь и творчество / Л. В. Левшун; Ин-т литературы им. Я. Купалы. — Минск: ИЦ «Экономпресс», 2001. — 287 с.

Левшун, Л. В. Очерки истории восточнославянской средневековой книжности: эволюция творческих методов / Л. В. Левшун. — Минск: Европейск. гуманит. ун-т, 2000. — 269 с. — Из содерж.: [Л. Карпович]. — С. 112-116.

Леонцій Карповіч // Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры: вучэбны дапаможнік для філал. ф-таў выш. навуч. устаноў / склад. А. Ф. Коршунаў; Ин-т літаратуры імя Я. Купалы. — Мінск: Дзяржвучпедвыд, 1990. — с. 286-287.

Локун, В. И. Пинщина литературная / В. И. Локун // Неман. — 2007. — №8. — С. 140.

Лямент на прадставленне Леонція Карповіча // Саверчанка, І. В. Старажытная паэзія Беларусі. XVI – першая палова XVII ст. / Ин-т літаратуры імя Я. Купалы. — Мінск: Навука і тэхніка, 1992. — С. 150-164.

Ляўшун, Л. Архімандрый Лявонцій Карповіч: “старое” і “новае” у гісторыі ўсходнеславянскага прапаведніцтва / Л. Ляўшун // Праваслаўе. — 1998. — №7. — С. 65-77.

Шынкевіч, А. Лявонцій Карповіч / А. Шынкевіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск, 2003. — С. 77.

Харлампович, К. В. История белорусской дооктябрьской литературы / К. В. Харлампович. — Минск: Наука и техника, 1977. — С. 172-174, 224.

### ***Кашыц Язэп***

Кашыц (Kaszyc) Язэп нарадзіўся ў заможнай шляхецкай сям’і ў 1795 г. *каля Пінска*. У 1811 г. Язэп паступіў на матэматычны факультэт Віленскага ўніверсітэта. Але пакінуў навучанне і паступіў у сямнаццаці полк уланаў, які фарміраваўся ў Літве. У вайне 1812 г. Кашыц удзельнічаў на баку Напалеона Банапарта. Тры гады ён прабыў за мяжой, потым, вярнуўшыся на Радзіму, жыў у Навагрудскім павеце. У 1830 г. Кашыц Язэп быў абраны маршалам шляхты.

У 1831 г. узначальваў паўстанне ў Навагрудскім і Слоніўскім паветах. У сваім маёнтку Язэп стварыў паўстанцкі атрад, у які ўваходзіла каля чарырохсот чалавек. У асноўным, удзельнікамі атрада была вучнёўская моладзь, шляхта і чыноўнікі. Да ліпеня 1831 г. атрад вырас да тысячы чалавек. Паўстанцы мелі сутычкі з урадавымі войскамі. 12 (па іншых крыніцах 24) ліпеня атрад злучыўся з корпусам Г. Дэмбінскага і перайшоў на тэрыторыю Польшчы.

Пасля разгрому паўстання Кашыц Язэп эмігрыраваў у Францыю, дзе зблізіўся з Чартарыйскім, сябраваў з Адамам Міцкевічам. Потым ён адышоў ад актыўнай палітычнай дзейнасці. Памёр рэвалюцыянер у Францыі.

#### ***Аб жыцці і рэвалюцыйнай дзейнасці Кашыца Язэпа***

Швед, В. Кашыц / В. Швед // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.4. — С. 158.

Швед, В. В. Кашыц / В. В. Швед // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1999. — Т. 8. — с. 202.

Кашыц Язэп // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 121.

## **Кібак Іван Аляксеевіч**

Намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па нацыянальнай бяспецы, начальнік аддзела маніторынгу штаба МУС (Міністэрства ўнутраных спраў) Рэспублікі Беларусь, кандыдат псіхалагічных навук, інжынер-гідратэхнік, юрыст, падпалкоўнік міліцыі. Кібак Іван Аляксеевіч нарадзіўся 12 студзеня 1963 г. у в. *Новы двор* Пінскага раёна. У 1982 годзе ён стаў студэнтам Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, якую скончыў у 1987 г. За перыяд вучобы ў акадэміі акрамя профільнай спецыяльнасці Іван Аляксеевіч атрымаў грамадскую спецыяльнасць “Арганізатар абаронна-масавай працы”, скончыў універсітэт марксізму-ленінізму пры Магілёўскім абласным камітэце Камуністычнай партыі Беларусі (АК КПБ). Таксама ён быў начальнікам штаба працоўных спраў акадэміі, працаваў камандзірам ЗШ ССХО пры Магілёўскім абласным камітэце камсамола Беларусі (1994 - 1995).

Пасля заканчэння вышэйшай навучальнай установы (ВНУ) Іван Кібак працаваў інжынерам Мінскага міжраённага ўпраўлення асушальных і арашальных сістэм. З 1990г. ён пачаў службу ў органах унутраных спраў. З верасня 1993г. па кастрычнік 1997г. Кібак Іван працаваў на розных пасадах у Міністэрстве ўнутраных спраў (МУС) Рэспублікі Беларусь.



У кастрычніку 2000г. пінчук быў абраны дэпутатам Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь II склікання ад Пінскай сельскай выбарчай акругі № 15. Будучы дэпутатам, Кібак І. А. аб'ездзіў Пінскі край ўздоўж і папярок, імкнучыся не толькі спазнаць побыт і норавы палешукоў, але з чыстым сэрцам прыйсці на дапамогу. Ён імкнуўся зрабіць усё магчымае, каб захаваць Піншчыну — усю яе прыгажосць, яе таленты, дапамагчы працавітым людзям стаць шчаслівымі.

Кібак Іван Аляксеевіч з'яўляецца беспартыйным Членам дэпутацкага аб'яднання “За союз Украіны, Беларусі і Расіі” (“ЗУБР”) і дэпутацкай групы “Сябры Балгары”. Сёння Іван Аляксеевіч працуе намеснікам старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па нацыянальнай бяспецы, начальнікам аддзела маніторынгу штаба МУС Рэспублікі Беларусь, які быў створаны ў чэрвені 2006 г.

Наш знакамiты зямляк узнагароджаны Ганаровай граматай Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь (2002), медалем “80 гадоў Беларускай міліцыі” (1997), нагрудным знакам “За выдатную службу” (1996), Ганаровай Граматай ЦК ЛКСМБ (двойчы). Таксама яму прысвоена кваліфікацыйнае званне “Спецыяліст III класа”.

Іван Аляксеевіч жанаты, мае сына і дачку.

Кібак І. А. з'яўляецца аўтарам звыш сарака навуковых, вучэбных і вучэбна-метадычных прац па псіхалогіі і іншым дысцыплінам, з іх пяць кніг прысвечаны Пінскаму краю.

Выданне кнігі “**Спортсмены Пинщины**” было прыўрочана да тыдня спорту, які праходзіў ў маі 2004 г. У кнізе сабраны ўнікальныя аўтабіяграфічныя матэрыялы, якія прысвечаны звыш ста сарака спартсменам Пінскага краю. Акрамя персанальных звестак спартсменаў, якія нарадзіліся, або працуюць на Піншчыне, падаецца інфармацыя пра вядучыя спартыўныя каманды і клубы Пінскага раёна. У кнізе маецца раздзел, прысвечаны кіраўнікам фізічнай культуры, спорту і турызму Пінскага гарвыканкама, якія ўнеслі значны ўклад у развіццё спорту на Піншчыне. Пра кожнага спартсмена даецца кароткая біяграфічная даведка, у якой акцэнтуюцца ўвага на месцы нараджэння, узнагародах, спартыўных мерапрыемствах, у якіх асоба прымала ўдзел.

У кнізе “**Ученые Пинщины**” сабраны ўнікальныя аўтабіяграфічныя матэрыялы, якія прысвечаны звыш ста трыццаці навукоўцам Піншчыны. Ва ўступным артыкуле Іван Кібак так сказаў аб навукоўцах, адлюстраваных ў кнізе: “Кожны з прадстаўленых навукоўцаў — натура творчая, асоба яркая, дастойная самых высокіх слоў памяці і ўдзячнасці нашчадкаў. Гэта ганаровыя людзі палескага краю”. Прысвечаныя Піншчыне

ўступныя артыкулы падрыхтавалі старшыня Пінскага райвыканкама В. В. Сашко, старшыня Пінскага гарвыканкама В. В. Шуст. У кнізе II раздзелы. У першым раздзеле змешчаны звесткі аб навукоўцах-ураджэнцах Пінскага края. Другі раздзел прысвечаны навукоўцам, якія працуюць на Піншчыне. Пра кожную персону даецца кароткая біяграфічная даведка.

Пажаданні палешукам і Пінскаму краю навукоўцаў, спартсменаў, дзеячаў мастацтва і культуры, якія нарадзіліся або працуюць на Піншчыне, Іван Кібак сабраў у кнізе **“Полюби эту вечность болот...”: Пинщина помнит и ждет...**”

У кнізе **“Учитель вечен на земле Полесской”** сабраны артыкулы і вершы пінскіх пісьменнікаў і паэтаў ( М. Елянеўскага, Я. І. Янішчыц, Т. Лазнюхі, А. Шушко і інш.), прысвечаныя школе і настаўнікам. У кнізе змешчаны кароткія біяграфічныя даведкі, прысвечаныя звыш ста сямідзесяці настаўнікам Пінскага раёна і г. Пінска, якія маюць званне “Заслужаны настаўнік”, нагрудны знак “Выдатнік адукацыі”, Ганаровую граматы міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь (БССР, СССР) і іншыя дзяржаўныя узнагароды. У кнізе змешчаны артыкулы Э. Л. Злобіна “Педагоги, родившиеся на Пинщине” і “Преподаватели, работавшие в г. Пинске”

У 2004 г. выйшаў з друку літаратурны альманах **“На ладонях Припяти и Пины”**. Выданне альманаха было прымеркавана да дзён культуры Піншчыны, якія праводзіліся ў чэрвені 2004 г. У кнізе змешчаны кароткія біяграфічныя даведкі дзеячаў культуры, навукі і рэлігіі Пінскай зямлі, якія занесены ў “Беларускую энцыклапедыю”, дзеячаў культуры Піншчыны. Акрамя біяграфічных звестак пра пінскіх паэтаў (Я. І. Янішчыц, Т. Лазнюха, А. Шушко, В. Ф. Грышкавец і інш.) і пісьменнікаў (М. Елянеўскі, М. Самуйлік і інш.) таксама падаюцца іх творы. У альманах таксама ўключаны характарыстыкі дзейнасці творчых калектываў Піншчыны (народны ансамбль танца “Палессе”, народны ансамбль песні і танца Пінскага Дома Культуры “Палескія зоры” і інш.)

### ***Публікацыі Кібака Івана Аляксеевіча***

Кібак, И. А. Практическая психология для руководителя: учебно-практическое пособие для руководителей и сотрудников правоохранительных органов / И. А. Кібак; МВД Беларуси. — Минск: Тонпик, 2003. — 240 с.

Кібак, И. А. Психологическое сопровождение подготовки специалистов в учебных заведениях МВД Республики Беларусь: монография / И. А. Кібак. — Минск: Академия МВД Респ. Беларусь, 2005. — 166, [1] с.

Кібак, И. А. С чистым сердцем на помощь людям!: отчет о парламентской работе за 2001-2003 гг. депутата Палаты представителей Национального собрания Республики Беларусь Кібака Ивана Алексеевича / И. А. Кібак. — Минск, 2003. — 55 с.

### ***Публікацыі, прысвечаныя Пінскаму краю***

На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кібак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — 180 с.

“Полюби эту вечность болот...”: Пинщина помнит и ждет: (Пожелания ученых, спортсменов, деятелей искусства и культуры, уроженцев Пинщины) / авт.-сост. И. А. Кібак. — Минск: Тонпик, 2006. — 108 с.

Спортсмены Пинщины / авт.-сост. И. А. Кібак. — Минск: Консорциум Наука Экономика Право, 2004. — 132 с.

Ученые Пинщины / Авт.-сост. И. А. Кібак, П. Н. Синкевич; ЗАО “ВЦ” Аквабел”. — Минск: Экономика и право, 2003. — 159, [1] с.

Учитель вечен на земле Полесской / авт.-сост. И. А. Кібак. — Минск: Тонпик, 2005. — 240 с.

### *Аб жыцці і дзейнасці Кібака Івана Аляксеевіча*

Кібак Іван Аляксеевіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 487.

Кібак Іван Аляксеевіч // Ученые Пинщины / ЗАО “ВЦ” Аквабел”; авт.-сост. И. А. Кибак, П. Н. Синкевич. — Минск: Консорциум Наука Экономика Право, 2003. — С. 51-52.

Лаврович, Н. Тревожусь...(Ивану Кибаку) / Н. Лаврович // “Полюби эту вечность болот...”: Пинщина помнит и ждет: (Пожелания ученых, спортсменов, деятелей искусства и культуры, уроженцев Пинщины) / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2006. — С. 16-17.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Александрович, А. Депутаты Палаты представителей расходятся во мнении, когда нужно объявлять мораторий на смертную казнь [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://dossier.bymedia.net/index.php?Mode=Publication&PersonID=3245&Publ=28882>. — Загл. с экрана.

Козлович, В. В результате двух туров выборов Брестчину в Палате представителей будут представлять 11 депутатов [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://dossier.bymedia.net/index.php?Mode=Publication&PersonID=3245&Publ=6487>. — Загл. с экрана.

Ильичева, Н. Директива президента важна и своевременна — депутат Иван Кибак [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://dossier.bymedia.net/index.php?Mode=Publication&PersonID=3245&Publ=28899>. — Загл. с экрана.

Кибак Иван Аляксеевіч [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://house.gov.by/index.php/,120,151,,,0,0,0.html>. — Загл. с экрана.

Кибак Иван Аляксеевіч [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://dossier.bymedia.net/index.php?Mode=Person&PersonID=3245>. — Загл. с экрана.

Новобранцы-2 [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.belgazeta.by/20001106.43/030140330>. — Загл. с экрана.

Отдел мониторинга штаба МВД Республики Беларусь [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://mvd.gov.by/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=309>. — Загл. с экрана.

### *Копець Юзаф*

Славуты рэвалюцыянер, удзельнік паўстання 1794 г, мемуарыст, падарожнік...Гэта ні хто іншы, як Юзаф Копець. На жаль, Ю. Копець больш вядомы ў Польшчы, чым на Беларусі. Па-польску імя гэтага баявога афіцэра і таленавітага нарысіста падаецца як *Iozef Korzec* — Юзаф Копец, што, выходзячы з этымалогіі, азначае ўзгорак, курганчык, магільны насып ці звычайны бургт, капец, у якім захоўваюць зімой агародніну і бульбу. Юзаф *Kanecz* — менавіта так завуць нашага земляка. А нарадзіўся ён 16 мая (па новым стылі) 1762 г. у *Пінскім павеце*.

Шляхецкі род Капцоў надзвычай старажытны. Продкі Юзафа былі праваслаўнымі і займалі не апошняе месца ў адміністрацыі Вялікага княства Літоўскага (ВКЛ). Бацька Юзафа - Станіслаў, служыў ротмістрам у Пінскай кавалерыйскай брыгадзе. Туды ж змалку бацькі прыпісалі шэраговым і сына.

Юнацтва Юзафа супала з бурнымі падзеямі, якія адбываліся ў той час на тэрыторыі Рэчы Паспалітай. 24 сакавіка 1794 г. пад кіраўніцтвам ураджэнца Брэсцкага Палесся Тадэвуша Касцюшкі ўспыхнула паўстанне. Лозунгам паўстанцаў было абнаўленне Рэчы Паспалітай у старых межах, устанаўленне прагрэсіўнай Канстытуцыі 1791 г., працяг грамадска-палітычных рэформ.

У час паўстання паручнік Юзаф Капец ваяваў супраць рускіх пад горадам Дубна ў Ровенскай вобласці на Украіне. У пачатку 1794 г. прывёў сваю вайсковую часць з-пад Валыні для злучэння з галоўным войскам Касцюшкі. За ўмелае вядзенне баявых дзеянняў паручнік быў павышаны ў званні да брыгадзіра. Сам Тадэвуш Касцюшка ўручыў яму *залаты пярсцёнак* за нумарам 8 з надпісам “Айчына — свайму абаронцу”. Гэтую ўзнагароду галоўнакамандуючы паўстаннем увёў, каб замяніць ёю каралеўскія ордэны. Пярсцёнак брыгадзіра захоўваецца ў музеі Войска Польскага ў Варшаве, дзе ён лічыцца найкаштоўнейшай рэліквіяй.

У бітве пад Мацявіцамі Юзаф Копец быў тройчы паранены. Раненыя Касцюшка і Копец трапілі ў расійскі палон. Юзафа Копца пасля вайсковага суда ў Смаленску адправілі на вечнае пасяленне аж на *Камчатку*.

Дарожныя нягоды нашаму земляку-паўстанцу дапамагалі пераносіць добрыя людзі — сібіракі. У Ахоцку Юзафу сустрэўся незнаёмы грэчаскі купец, які прапанаваў выгнанніку перадаць на радзіму лісты і прашэнне аб памілаванні, што на той час было вельмі рызыкаўным.

У 1796 г. на расійскі трон пасля смерці імператрыцы ўзышоў новы імператар - Павел I. Дзіўны гэта быў манарх: замест таго каб вешаць і мучыць бунтароў, ён адразу ж выдаў дэкрэт пра вызваленне з турмаў і ссылкі ўсіх “польскіх мяцежнікаў”. Юзафу дапамагло некалі напісанае і перададзенае ў Пецярбург з грэчаскім купцом прашэнне.

Неяк пры сустрэчы вядомы літаратар і таксама паўстанец граф Юльян Нямцэвіч параіў Юзафу занатаваць падарожныя ўражанні і выдаць іх асобнай кніжкай, што неўзабаве і было зроблена. “Дзённік падарожніка Юзафа Копца праз усю Азію” высока ацаніў Адам Міцкевіч, які прысвяціў гэтаму твору лекцыі ў Сарбонскім універсітэце, знаёмячы студэнтаў з духоўнымі набыткамі ўсходніх славян. Гэтыя лекцыі пазней былі змешчаны ў выглядзе прадмоў да некалькіх выданняў дзённіка.

Дзённік шмат разоў перавыдаваўся на польскай мове ў Львове, Берліне, Хэлме, Браславе (Вроцлаве), Парыжы і ў іншых гарадах Еўропы. Поўны пераклад на рускую мову быў апублікаваны ў 1896 г. ў пецярбургскім часопісе “Исторический вестник” (Т.66, №10-12).

Пра што ж тыя запісы Юзафа Капца? Гэта трапныя назіранні, карціны побыту якутаў, каракаў, чукчаў, тафалараў, ітэльменаў, цікавыя замалёўкі прыроды далёкага краю, апісанні сустрэч з рознымі людзьмі. Асабліва ўразілі падарожніка незвычайныя для Палесся з’явы прыроды — землятрусы, вывяржэнні вулканаў, палярныя зьяні і доўгія ночы. Ключаўскі вулкан нагадаў аўтару велізарны факел. А пры землятрусце, прызнаецца былы баявы афіцэр, ён згубіў душэўную раўнавагу, чаго ніколі не здаралася з ім нават на полі бою. Калі ваяўніча настроеныя супраць іншаземцаў чукчы, спынілі неяк нарты нашага земляка і даведзіліся, што ён апынуўся тут у выніку змагання за свабоду роднага краю, то шчодро адарылі незнаёмца рыбай, алянінай і пушнінай.

Чытаючы сёння дзённік Юзафа Капца, бачыш, што для яго асобы была характэрна адсутнасць саслоўных і нацыянальных забабонаў, што, безумоўна, было звязана з уплывам ідэй 1794 г.

Юзаф Копец быў першым беларусам, які наведаў Камчатку. І сёння “Дзённік падарожніка Юзафа Копца праз усю Азію” лічыцца найкаштоўнейшай крыніцай ведаў аб карэнных жыхарах паўночна-усходняй Азіі.

Вярнуўшыся на радзіму, Юзаф Капец жыў у Вільні, Нясвіжы, на Валыні. Памёр ён у 1827 г. і вечны спакой знайшоў у радзіннай каплічцы маёнтка Лушнева, што каля вёскі Дрысвяты цяперашняга Браслаўскага раёна.

### *Аб жыцці і падарожжы Юзафа Копаця*

Ярмоленка, В. Юзаф Копаць / В. Ярмоленка // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.4. — С. 231.

Ярмоленка, В. І. Копаць / В. І. Ярмоленка // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1999. — Т. 8. — с. 413.

Копаць Юзаф // Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 240.

Генерал з “геаграфічным ухілам”// Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 2004. — С. 24.

Географы і падарожнікі Беларусі: [Выяўленчы матэрыял] дапаможнік для настаўнікаў і вучняў агульнаадукацыйнай школы: альбом-атлас / аут. калектыў В. А. Ярмоленка, А. В. Ярмоленка і інш.; пад рэд. В. А. Ярмоленкі; маст. А. Л. Жалезкін. — Мінск: Бел. навука, 1999. — 1 вокл. (34 асоб., тэкст).

Грыцкевіч, В. Постаці Беларусі: Юзаф Копаць / В. Грыцкевіч // Настаўніцкая газета. — 1993. — 18 снеж. — С. 4.

Грыцкевіч, В. Язэп Копаць / В. Грыцкевіч // Праз смугу стагоддзяў / уклад. М. Багадзяж. — Мінск: Нар. асвета, 1993. — С. 66-69.

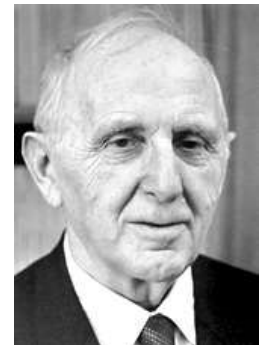
Ярмоленка, Е. Юзаф Копаць / Е. Ярмоленка // Гісторыя: праблемы выкладання. — 2003. — №1. — С. 42 - 45.

Копаць Юзаф // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 121 - 122.

Худзиковская, Я. (Ястер, Я.) Люди великой отваги / Я. Худзиковская. — М.а, 1957. — 95 с. — Са зместа: [Копаць Юзаф]. — С. 46-54.

### *Кузнец Сямён (Сміт Сайман)*

Беларусь можа ганарыцца адным з лаўрэатаў нобелеўскай прэміі ў вобласці эканомікі. У 1971 г. Нобелеўскі камітэт прысудзіў гэтае высокае званне амерыканскаму навукоўцу габрэйскага паходжання Сайману Кузнецу, ураджэнцу Пінска “за эмпірычна абгрунтаванае тлумачэнне эканамічнага росту, якое прывяло да новага, глыбейшага разумення эканамічнай і сацыяльнай структуры і працэса развіцця ў цэлым”. І хоць у большасці вядомых энцыклапедыяў і даведнікаў сцвярджаецца, што навукоўца Сайман Сміт нарадзіўся ў Харкаве, а сам Сайман Сміт у сваёй аўтабіяграфіі піша, што ён ураджэнец Расіі, зараз дзякуючы журналісту газеты “Пінскі веснік” Вячаславу Ільенкову дакладна вядома, што менавіта па пінскіх вуліцах бегаў хлапчуком Сямён Кузнец, сын гандляра мяхамі Абрама Кузнеца і яго жонкі Паліны. Сямён Кузнец (англ. Simon Smith Kuznets) нарадзіўся 30 красавіка 1901 г. у Пінску. Сямён быў сярэднім сынам у сям’і, якую яго бацька пакінуў у 1907 г. Абрам Кузнец адправіўся на пошукі лепшага жыцця ў Злучаныя Штаты Амерыкі (ЗША). Збіраўся знайсці добрую працу і выклікаць да сабе сям’ю, але не паспеў. Пачалася I сусветная вайна, і Пінск апынуўся ў самой гушчы ваенных падзей. Толькі ў 1922 г. Сямён і яго старэйшы брат змаглі адправіцца ў ЗША, атрымаўшы польскае грамадзянства пасля падпісання ў 1921 г. ў Рызе савецка-польскай мірнага дамовы, па якім Пінск адышоў да Польшчы. Да гэтага часу Сямён скончыў пінскае рэальнае вучылішча. І Сямён Кузнец, стаўшы ў ЗША Сайманам Смітам, адразу паступіў на старэйшы курс Калумбійскага ўніверсітэта, які скончыў у 1924 г. са ступенню магістра эканомікі. Праз два гады ён атрымаў і ступень доктара філасофіі. Якім жа востра вывастраным розумам, якім імкненнем да ведаў павінен быў валодаць юнак з палескімі каранямі, каб дамагчыся такіх поспехаў? Больш трыццаці год Сайман Кузнец узначальваў праграму па вывучэнні нацыянальнага прыбытку ў нацыянальным бюро эканамічных даследаванняў ЗША, быў прэзідэнтам Амерыканскай



эканамічнай асацыяцыі ў 1954 г., выкладаў у шматлікіх універсітэтах краіны, 11 гадоў працаваў у Гарвардзе.

Як праходзілі дзіцячыя гады Сямёна-Саймана, пакуль невядома, імя гэта адкрылі зноўку толькі ў 2003 г., перапіска з сваякамі Саймана Кузнеца (у ЗША жывуць яго сын і дачка) завязалася зусім нядаўна. Затое пінчанам выдатна вядома, які велізарны і неацэнны ўклад у развіццё вывучэння сусветнай эканомікі ўнес іх знакаміты зямляк. Агульнавядомы тэрмін “валавы нацыянальны прадукт” (ВНП) увёў у абарачэнне менавіта Кузнец, а прапанаваная ім методдыка азначэння нацыянальнага прыбытку дагэтуль выкарыстоўваецца ў афіцыйнай статыстыцы ЗША. Права першаадкрывальніка ролі праславутага “чалавечага фактару” у развіцці эканомікі таксама за ім. Даследаванні Кузнеца адрозніваліся прыцягненнем гіганцкага эмпірычнага матэрыялу і ахаплялі доўгія гістарычныя перыяды. Навуковец таксама правёў параўнальна-гістарычныя даследаванні эканамічнага развіцця шэрагу краін. У эканоміцы агульнапрынятым стала паняцце “цыкл Кузнеца”, дваццацігадовы перыяд ваганняў хуткага і павольнага эканамічнага росту.

Наш зямляк быў узнагароджаны медалем Фрэнсіса Ёкера ў 1977 г. Сярод навуковых прац Сямёна Кузнеца больш вядомы наступныя працы: “Национальный доход и его структура в 1919 — 1938 гг.”; “Изменения в экономике” (1953); “Капитал в американской экономике: его формирование и финансирование” (1961); “Современный экономический рост” (1966); “Экономический рост наций. Совокупный продукт и структура производства” (Economic Growth of Nations: Total Output and Production Structure) (1971); “Население, капитал и экономический рост” (Population, Capital and Growth) 1973; “Рост и структурные изменения” (1979); “Экономическое развитие, семья и распределение доходов” (1989).

Памёр Сайман Кузнец у Кэмбрыджы (штат Масачусэц) 8 ліпеня 1985 г.

Імя нобелеўскага лаўрэата Саймана Сміта (Кузнеца) прысвоена пінскай агульнаадукацыйнай школе “Бейс-Агарон”. Распавядае аб гэтым мемарыяльная дошка, якая зусім нядаўна з’явілася на фасадзе будынка.

#### *Аб жыцці і навуковай дзейнасці Сямёна Кузнеца*

Ильенков, В. Знаменитый экономист Саймон Смит (Кузнец) родился в Пинске / В. Ильенков. — Пінскі веснік. — 2003. — 10 крас. — С. 2.

*Інтэрнэт-рэсурсы:*

Гринкевич, Т. Знаменитый экономист [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://news.tut.by/society/96133.html>. — Загл. с экрана.

Кузнец, Саймон [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org>. — Загл. с экрана.

Kuznets, S. Simon Kuznets: [Электронный ресурс] autobiography. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа:

[http://nobelprize.org.nobelprize.org/nobel\\_prizes/economics/laureates/1971/kuznets-autobio.html](http://nobelprize.org.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1971/kuznets-autobio.html). — Загл. с экрана. — Яз. англ.



#### *Лазнюха Тамара*

Тамара Лазнюха — самая маркотная і ў той жа час самая моцная духам паэтэса Беларусі. “Милая, малая родина” Т. Лазнюхі — гэта в. *Дамашыцы*, што на Піншчыне, дзе яна нарадзілася ў 1948 г. Тут прайшло дзяцінства, юнацтва паэтэсы. Цікавую гіпотэзу выказвае Тамара Пятроўна ў вершы “Моя деревня”. На яе думку, ад слова “дом” бярэ свой пачатак назва роднай вёскі, а таксама дарагое для кожнай маці слова “дочь”: “Целый век не бывала я, кажется, / В отчем доме, в деревне моей, / Что любовно зовётся Домашницы...” Менавіта з гэтай вёскі вывела сцэжка будучую пісьменніцу ў дарослае жыццё.



Тамара Лазнюха скончыла Мінскі тэхнічны тэхнікум. Потым працавала на фабрыцы мастацкіх вырабаў. У маладым узросце яна атрымала цяжкую траўму. Вось ужо дваццаць пяць год жанчына прыкована да ложку. Гэта трагедыя прывяла яе “ў неспакой, / Захіліўшым сабой нават сонца” (верш “Я малюся”). Тым не менш, паэтка не стамляецца паўтараць роднаму парогу, бацькоўскаму дому, роднаму краю, людзям словы падзякі. Яе ўдзячнасць яскрава выяўлена нават у назвах вершаў: “Спасибо краю родному”, “Спасибо за доброе сердце”, а таксама ў паэтычных радках: “Спасибо за всё, уголочек Полесья, / Лелеявший детство и юность мою” (верш “Ностальгия”). Тамара ўдзячна лёсу, што мае магчымасць пісаць, яшчэ раз прабегчы па дарогам, але ўжо паэтычным радком.

Самыя лепшыя паэтычныя зборнікі Тамары Лазнюхі — “Цветом рубина” і “Незамерзающий причал”. Яна супрацоўнічае з “Пінскім веснікам”. Значнае месца ў паэзіі Лазнюхі займае яе малая радзіма, Дамашыцы і Пінск.

Жыццесцвярджальны аптымізм, мяккі лірызм глыбока выяўляюцца ў вершах, у якіх паэтэса ўспамінае дарагія сэрцу мясціны (верш “К маленькой родине”), родных людзей — маці, бацьку (вершы “Маме”, “С любовью” і “Родительский дом”). У родных Дамашыцах, у вёсцы, якую паэтка ў вершы “Переливы” з любоўю называе “родная”, неабходна шукаць вытокі яе натуры: шчырай, праўдзівай, далікатнай, мужнай, цяроплівай... (“Не дано побывать в доме отчем, / Но всеильна я тем, что он есть” — верш “Родительский дом”).

Слова “радзіма” сугучна для паэткі з “седовласым Пінском”, бо менавіта тут яна спазнала радасць мацярынства, “счастья переменчивые сны”. Т. Лазнюха любіць свой горад, ганарыцца палескаю зямлёю, якая захоўвае “поэзию русской души” (верш “Фантазии блоковских строк”), якая нарадзіла слаўную спявачку *Яўгенію Янішчыц*, што зачаравала свет сваёй творчасцю (верш “Да нашага лістапада”). У вершы “Признание Пинску” паэтэса называе родны горад гасцінным, самаадданым сябрам. Пэралік азначэнняў можна прадоўжыць: “совесть и сердце Полесья; вечный труженик, гордый красавец, город святости, славных побед” (верш “Родной город”).

Духам біблейска-рэлігійнага светаўспрымання прасякнута творчасць нашай зямлячкі. З воблікам Хрыста Тамара Лазнюха звязвае лёс Пінска. У вершы “Дыхание православия” лірычная гераіня ўдзячна Богу, які пачуў шчырыя малітоўныя словы жыхароў роднага горада. Шлях выратавання паэтка бачыць у пакутным пакаянні, у вяртанні святынь народу. Выяўленнем хрысціянска-гуманістычнага пачуцця выступае верш “Святыни Пинска”, у якім з сорамам успамінаюцца старонкі гісторыі, калі на месцы праваслаўнай царквы ў Пінску быў пабудаваны кінатэатр “Дружба”. Лазнюха сцвярджае, каб застацца Чалавекам, неабходна вырашыць дылему: святло або змрок. Праз пакутлівы роздум жыхары Пінска знайшлі выйсце: “По воле Божьей всё свершится — / Храм православный возведён! / Ликуй, полесская столица, / Он Патриархом освящён. / Сиять Собору век от века...” У гэтых радках Тамара Лазнюха ўзгадвае Царкву “Воскресения Славущего”, якая была адноўлена пасля разбурэння кінатэатра.

Многія паэтычныя радкі Тамары Лазнюхі сталі афарызмамі: “Все мы хотели быть в жизни счастливыми, / Все мы зависимы от доброты...” (верш “Ностальгия”).

У 2006 г. Тамара Лазнюха ўдзельнічала ў конкурсе паэтаў па стварэнню тэкста гімна горада Пінска і трапіла ў фінал. Яна прадаставіла на суд пінчукоў наступныя радкі:

Древний Пинск — наша слава и гордость !

Укрепляешь трудом Беларусь.  
Мы с тобой, замечательный город,  
Разделяем и радость, и грусть.

Над речным синеглазым простором,  
Быль седую лаская вокруг,  
Улыбаешься светлым узорам —  
Новостройкам , как преданный друг.

Славься, город над Пиной, вовеки !  
Окрыляй вдохновеньем святым,  
Согревай теплотой человека,  
Оставайся всегда молодым!

В мирный час тополя и каштаны  
В современном аккорде поют,  
Как лечил ты военные раны,  
Созидал красоту и уют!

Лето стелет цветными коврами  
Повзрослевшие парки твои.  
Умножая успехи делами,  
Счастье даришь для каждой семьи.

Славься, город над Пиной, вовек

### *Літаратурныя творы Тамары Лазнюхі*

- Бацькаўшчына / Т. Лознюха // Учитель вечен на земле полесской / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2005. — С. 14-15.
- Лазнюха, Т. Успамін пра 1971-ы, восень, 50-годдзе БДУ / Т. Лазнюха // Пінскі веснік. — 2003. — 18 лістап. — С. 3.
- Лознюха, Т. Встреча для вас / Т. Лознюха // Пінскі веснік. — 1995. — 18 студ. — С. 3.
- Лознюха, Т. Гимн города / Лознюха // Пінскі веснік. — 2006. — 19 мая. — С. 2.
- Лознюха, Т. Жить в веках (Сергею Дубко) / Т. Лознюха // Пінскі веснік. — 2003. — 10 мая. — С. 2
- Лознюха, Т. Зов дорог: стихи / Т. Лознюха. — Брест: Брест. тип., 2003. — 139 с.: ил. — Текст рус., бел.
- Лознюха, Т. Родина / Т. Лознюха // “Полюби эту вечность болот...”: Пинщина помнит и ждет: (Пожелания ученых, спортсменов, деятелей искусства и культуры, уроженцев Пинщины) / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2006. — С. 13-14.
- Лознюха, Т. Слово к учителю / Т. Лознюха // Учитель вечен на земле Полесской / Авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2005. — С. 46.
- Лознюха, Т. [Стихи] / Т. Лознюха // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 70-75.
- Лознюха, Т. Учителям / Т. Лазнюха // Учитель вечен на земле Полесской / Авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2005. — С. 47.
- Лознюха, Т. Цветом рубина: стихи / Т. Лознюха. — Минск: ЛИП “Полет души”, 1998. — 104 с.

### *Інтэрнэт-рэсурсы*

- Лознюха, Т. Гимн города [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://myrpsk.com/2006/05/22/konkurs.html>. — Загл. с экрана.

### *Аб жыцці і творчасці пінскай паэтэсы*

Борсук, Н. М. Дарога ў свет трывог, красы, любові (па творчасці Т. Лазнюхі) / Н. М. Борсук // Гісторыка-культурная спадчына Брэсцка-Пінскага Палесся: паміж мінулым і будучыняй: да 450-годдзя г. Століна: матэрыялы міжнароднай навуковай

канферэнцыі (Столін, 28-29 верасня 2005 г.) / Брэст. абл. выкан. кам.; Столін. раён. выкан. кам.; рэдкал. А. М. Вабішчэвіч і інш. — Брэст: Выд-ва БрДУ, 2006. — С. 24-29.

Жуков, Н. Того ты жэлаеш і нам (Тамаре Лознюхе) / Н. Жуков // “Полюби эту вечность болот...”: Пинщина помнит и ждет: (Пожелания ученых, спортсменов, деятелей искусства и культуры, уроженцев Пинщины) / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2006. — С. 10-11.

Лознюха Тамара // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 70.

Наквасевич, Ю. С. “Стремление жить” / Ю. С. Наквасевич // Лознюха, Т. Зов дорог: стихи. — Брест: Брест. тип., 2003. — С. 133.

Приступа, Н. Обострённая утонченность сердца / Н. Приступа // Пінскі веснік. — 1995. — 18 студ. — С. 3.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Пінчукі! Увага! [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://forum.mypinsk.com/index.php?showtopic=5949>. — Назва з экрана.



### **Локун Валянціна Іванаўна**

*Я нарадзілася і вырасла на Палессі.*

*Я ганаруся гэтым.*

*Валянціна Іванаўна*

Вядомы літаратуразнаўца і крытык, кандыдат філалагічных навук, Валянціна Іванаўна Локун нарадзілася 6 жніўня 1946 г. ў в. *Цепянец* Пінскага раёна ў сялянскай сям’і. Скончыла пачатковую Цепянецкую школу, пасля вучылася ў Малоткавіцкай сярэдняй школе. У дванаццацігадовым узросце дзяўчынку напаткала цяжкая хвароба ног, у выніку якой яна была асуджана на ўсё жыццё на нерухомасць. У 1966 г. Валянціна Локун скончыла Пінскую завочную школу з залатым медалём і адразу ж была прынята на філалагічны факультэт (аддзяленне рускай мовы і літаратуры) Брэсцкага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна. Вучылася В. Локун ў аспірантуры пры Беларускам дзяржаўным універсітэце (БДУ) імя У. І. Леніна, там жа ў 1984 г. абараніла кандыдацкую дысертацыю па праблемах стылю беларускай ваеннай прозы. Працоўную дзейнасць В. І. Локун пачала ў якасці загадчыцы бібліятэкі ў роднай вёсцы. Потым яна працавала выкладчыкам у Брэсцкім педагагічным універсітэце, малодшым навуковым супрацоўнікам у Інстытуце літаратуры імя Я. Купалы НАН Беларусі.

Валянціна Іванаўна Локун з’яўляецца аўтарам шматлікіх артыкулаў па праблемах развіцця беларускай літаратуры ў кантэксце рускай і сусветнай літаратур.

Сёння Локун В. І. жыве ў Пінску. Валянціна Іванаўна — і зараз у працы. Яна друкуецца ў часопісе “Нёман”, стварае навуковыя доследы, прысвечаныя творчасці сучасных пісьменнікаў Пінска, Піншчыны і Берасцейшчыны. У сваім артыкуле “**Пинщина литературная**” Валянціна Локун дае агляд творчасці пінскіх літаратараў мінулых стагоддзяў (*Лявонцій Карповіч, Адам Навушэвіч, Лявон Бароўскі* і іншыя) і пісьменнікаў XX і XXI стст. (*Яўгенія Янішчыц, Валерый Грышкавец, Анатоль Шушко, Марыя Ляшук* і іншыя). Артыкул Локун складаецца з трох раздзелаў: “Вытокі”, “Класіка” і “Сучаснасць”. У першым раздзеле літаратуразнаўца ўзгадвае фалькларыста-этнографа Дзмітрыя Булгакоўскага і аналізуе яго працу “Пінчукі”. Юрыста *Генрыха Тэадаровіча* Валянціна Іванаўна паказвае нам ў ролі паэта і празаіка. В. І. Локун таксама аналізуе прысвечаныя Піншчыне творы рускіх дзечаў, якія наведвалі Пінскі край (*Ф. Глінка, А. Блок*). Літаратурны крытык сцвярджае, што многае з рэальнага жыцця Якуба Коласа ў Пінску і Пінкавічах знайшло сваё мастацкае ўвасабленне ў трылогіі “На ростанях”. У якасці класікаў беларускай літаратуры Валянціна Локун называе Я. Янішчыц і В. Коўтун.

Асабліваю ўвагу літаратуразнаўца надае аналізу твораў паэтэс, прысвечаных роднаму Палессю. Крытык падкрэслівае, што паняцце Радзімы ў вершах паэтэс асацыіруецца з Пінскім краем. Значную ўвагу Валянціна Локун надае творчасці сучасных пінскіх паэтаў (В. Грышкавец, А. Шушко, Н. Прыступа) і прэзаікаў (М. Лаўровіч, М. Елянеўскі, Ю. Саланевіч, М. Ляшук). Абагульняючы творчасць пінскіх літаратараў, Валянціна Іванаўна піша: “Творчество пинских писателей богато по своему внутреннему содержанию и жанровым формам. Оно проникнуто напряженным духовным и нравственным поиском. И через это достойно — на равных — вливается в национальный литературный контекст”.

### *Творы Локун Валянціны Іванаўны*

- Локун, В. І. Васіль Быкаў у кантэксце сусветнай літаратуры: [манаграфія] / В. І. Локун. — Мінск: Тэхнапринт, 2005. — 227 с.
- Локун, В. І. Вечная і святая тэма / В. І. Локун; гутарыў С. Шапіра // Палескі край. — 1995. — 15 крас. — С. 4.
- Локун, В. І. Да новых вышынь: літ.-крытыч.арт. / В. І. Локун; навук. рэд. Д. Я. Бугаеў. — Мінск: Маст.літ., 1991. — 224 с.
- Локун, В. І. З клопатам пра Бацькаўшчыну: [рэцэнзія на кнігу Б. Сачанкі “Трэцяе вока”] / В. І. Локун // Польша. — 1994. — № 8. — С. 244-248.
- Локун, В. І. Ешчэ раз о лейтенантах... / В. Локун // Неман. — 2005. — №9. — С. 175-177.
- Локун, В. І. Кругі жыцця — кругі літаратуры / В. І. Локун. — Мінск: ОО “БелАКК”, 2002. — 271 с.
- Локун, В. І. Маральна-філасофскія пошукі беларускай ваеннай і гістарычнай прозы, 1950-1960-я гады / В. І. Локун; рэд. В. А. Каваленка; Ін-т літаратуры імя Я.Купалы. — Мінск: Навука і тэхніка, 1995. — 107, [3] с.: іл.
- Локун, В. І. Па шляху да сінтэтычнасці: [аб творчасці Б. Сачанкі] / В. І. Локун // Польша. — 1984. — № 3. — С. 197-207.
- Локун, В. І. Пінщина літаратурная / В. Локун // Неман. — 2007. — №8. — С. 139-154.
- Локун, В. І. Стилевое своеобразие современной белорусской военной прозы: [на материале творчества В. Быкова, Б. Саченко, И. Чигринова. 60-70 гг.]: автореф. дис. / В. И. Локун. — Минск, 1984. — С. 24.
- Локун, В. І. [Я нарадзілася і вырасла на Палессі...] / В. І. Локун // “Полюби эту вечность болот...”: Пинщина помнит и ждет: (Пожелания ученых, спортсменов, деятелей искусства и культуры, уроженцев Пинщины) / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2006. — С. 51.

### *Інтэрнэт-рэсурсы*

- Локун, В. І. Современная проза писателей Пинска [Электронный ресурс]: литературно-критический обзор. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: [http://spb.brest.by/proza.php?subaction=showfull&id=1189343482&archive=&cnshow=news&start\\_from=&ucat=16&](http://spb.brest.by/proza.php?subaction=showfull&id=1189343482&archive=&cnshow=news&start_from=&ucat=16&). — Загл. с экрана.
- Локун, В. У пошуку маральнага ідэалу: Проза Уладзіміра Караткевіча [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://www.uladzimir-karatkevich.com/krit/lokun.html>. — Назва з экрана.

### *Аб жыцці і публіцыстычнай дзейнасці Локун Валянціны Іванаўны*

Локун Валентина Ивановна // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 134-135.

Локун Валентина Ивановна // Ученые Пинщины / авт.-сост. И. А. Кибак, П. Н. Синкевич; ЗАО “ВЦ” Аквабел”. — Минск: Экономика и право, 2003. — С. 74.

Локун Валянціна Іванаўна // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск, 1998. — С. 500.

Локун Валянціна Іванаўна // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск, 2003. — С. 484-485.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Локун Валянціна Іванаўна [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: <http://spb.brest.by/spisok.php>. — Назва з экрана.

### ***Лур’е Аляксандр***

Аляксандр Лур’е — забыты дзеяч Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР), які стаяў у яе вытокаў. Гэта чалавек незвычайнага інтэлекту, вялікіх ведаў, выдатны прамоўца і паліглот. Выхадзец з вядомага ў Пінску ў XIX ст. роду буйных фабрыкантаў і грамадскіх дзеячаў, прадстаўнік пятага пакалення Лур’е.

Лур’е нарадзіўся ў 1891 г. у *Пінску*, закончыў мясцовае рэальнае вучылішча. Дарэчы, пад час навучання, дадатковыя прыватныя ўрокі яму даваў студэнт *Вейцман Хаім*, будучы прэзідэнт Ізраіля. У 1910-1911 гг. у Пінску пачала выходзіць газета “Пинский листок”. Аляксандр быў адным з трох членаў у рэдкалегіі, змяшчаў у газеце найбольш папулярныя рэпартажы і артыкулы. Аднак, неўзабаве яго бацька Рыгор Лур’е разарыўся, і сям’я пераехала ў Санкт-Пецярбург. Там у 1912 г. наш зямляк пачаў вывучаць археалогію, а ў 1915 г. выехаў у Стакгольм, дзе рэдактаваў рускамоўную газету “Скандинавский вестник”.

У I сусветную вайну Лур’е дапамагаў людзям, якія згубілі грамадзянства і маёмасць, забяспечваў іх пашпартамі і іншымі афіцыйнымі паперамі.

Пакуль што цяжка сказаць, дзе і калі А. Лур’е пазнаёміўся і зблізіўся з дзеячамі нацыянальнага беларускага руху. Верагодна, гэта магло здарыцца ў Пецярбургу, дзе тады жыў і працаваў дзяржаўны дзеяч *Раман Скірмунт*.

У 1921 г. А. Лур’е быў паслом БНР у сталіцы Літоўскай дзяржавы Коўна. А ў наступным годзе прадстаўляў БНР у Данцыгу.

Калі згасла надзея на ўтварэнне незалежнай Беларусі, Лур’е аказаўся на поўначы Германіі, у якасці карэспандэнта нямецкай газеты. Апошнія звесткі пра Аляксандра Лур’е тычацца часу яго пражывання на востраве Гаіці.

#### ***Аб жыцці і дзейнасці Аляксандра Лур’е***

Марголіна, Р. Пасол народнай рэспублікі / Р. Марголіна // Пінскі веснік. — 1993. — 21 крас. — С. 2-4.

### ***Міцкевіч Даніла Канстанцінавіч***

Беларускі дзеяч культуры, навукоўца-хімік Міцкевіч Даніла нарадзіўся 30 верасня (па новаму стылю) у 1914 г. у сям’і Міцкевічаў у *Пінску*, дзе настаўнічаў яго бацька беларускі пісьменнік Канстанцін Міцкевіч, які больш вядомы як Якуб Колас. Сям’я жыла ў доме Балевічаў (сёння на гэтым доме змешчана мемарыяльная дошка ў гонар Якуба Коласа) па вуліцы Вадаправоднай. Дзіцячыя гады Данілы прайшлі ў Пярмі і на Куршчыне. У 1936 г. малады Даніла скончыў хімічны факультэт БДУ, потым вучыўся ў аспірантуры і працаваў выкладчыкам у БДУ, у Сярэнязіяцкім універсітэце і хімічнай групе АН БССР (Ташкент), у Інстытуце хіміі АН БССР.



Пасля смерці бацькі (1956) Даніла Канстанцінавіч пачаў збіраць яго спадчыну, арганізаваў літаратурна-мемарыяльны музей Я. Коласа, дзе ў 1957-1980 гг. працаваў дырэктарам і старэйшым навуковым супрацоўнікам. Пад яго кіраўніцтвам музей стаў важным асяродкам коласазнаўства. Даніла Міцкевіч прапагандаваў спадчыну Я. Коласа, выступаў у друку, на радыё і тэлебачанні, у школах. Даніла Канстанцінавіч з'яўляецца аўтарам успамінаў, прысвечаных Я. Коласу, і артыкулаў па коласазнаўстве і праблемах культуры.

#### *Творы Данілы Канстанцінавіча*

- Міцкевіч, Д. К. Любіць і помніць: успамінае сын Я. Коласа / Д. К. Міцкевіч; уклад. В. Д. Міцкевіч; рэд. Г.В. Кісялёў. — Мінск: Польша, 2000. — 286 с.
- Міцкевіч, Д. К. За бацькам Коласам ісьці нялёгка, таму й пачэсна! / Д. К. Міцкевіч; гутарыла Г. Зайцава // Роднае слова. — 2004. — №8. — С. 89-91.
- Міцкевіч, Д. К. Любіць і помніць / Д. К. Міцкевіч // Літаратура і Мастацтва. — 2004. — 1 кастр. — С. 7.
- Міцкевіч, Д. К. Слова пра бацьку / Д. К. Міцкевіч // Успаміны пра Якуба Коласа. — Мінск, 1982. — С. 182-184.

#### *Аб жыцці Данілы Канстанцінавіча*

- Барадулін, Р. Сын дзядзькі Якуба / Р. Барадулін // Міцкевіч, Д. К. Любіць і помніць: успамінае сын Я. Коласа / уклад. В. Д. Міцкевіч; рэд. Г.В. Кісялёў. — Мінск: Польша, 2000. — С. 257.
- Белы, С. Заступнік бацькавай спадчыны / С. Белы // Голас Радзімы. — 1994. — 22 верас. — С. 5.
- Белы-Міцкевіч, С. Такім ён запомніўся мне / С. Белы-Міцкевіч // Літаратура і Мастацтва. — 2004. — 1 кастр. — С. 7.
- Брыль, Я. Балючая, светлая памяць / Я. Брыль // Міцкевіч, Д. К. Любіць і помніць: успамінае сын Я. Коласа / уклад. В. Д. Міцкевіч; рэд. Г.В. Кісялёў. — Мінск: Польша, 2000. — С. 254-256.
- Зайцава, Г. Поціск ягонай рукі / Г. Зайцава // Шлях Коласа. — 1997. — лістапад. — С. 11.
- Кісялёў, Г. Памяці Данілы Міцкевіча: некралог // Г. Кісялёў // Міцкевіч, Д. К. Любіць і помніць: успамінае сын Я. Коласа / уклад. В. Д. Міцкевіч; рэд. Г.В. Кісялёў. — Мінск: Польша, 2000. — С. 252-254.
- Міцкевіч Даніла Канстанцінавіч // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 9-10.
- Некралог // Міцкевіч, Д. К. Любіць і помніць: успамінае сын Я. Коласа / уклад. В. Д. Міцкевіч; рэд. Г. В. Кісялёў. — Мінск: Польша, 2000. — С. 251-252.
- Прануза, П. Свіцязянскі дуб / П. Прануза // Літаратура і Мастацтва. — 1992. — 4 верас. — С. 4.
- Прыходзька, П. Бацькоўскі посах / П. Прыходзька // Літаратура і Мастацтва. — 1995. — 6 студ. — С. 2.
- Шырокава, Я. І. Ці любім, ці помнім? (Лірыка-філасофскі роздум над кнігай Данілы Міцкевіча “Любіць і помніць”) // Я. І. Шырокава // Каласавіны: матэрыялы навуковай канферэнцыі “Творчасць Я. Коласа як нацыянальны культурна-мастацкі і філасофска-эстэтычны феномен” (Мінск, 3-4 лістапада, 2000) / Склад. М. Н. Дамідовіч і інш. — Мінск, 2001. — С. 80-85.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы*

- Козлович, В. Доброе имя к добрым делам обязывает [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://sb.by/article>.

php?articleID=44003. — Загл. с экрана.

Рублевская, Л. Проклятое и сладостное это ремесло [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://sb.by/article.php?articleID=19764>. — Загл. с экрана.

### ***Нагурчэўскі Ігнацый***

Філолаг, педагог і перакладчык Ігнацый Нагурчэўскі нарадзіўся 12 сакавіка 1725 г. на Піншчыне ў маёнтку *Нагуркі* (зараз гэты мёнтак не існуе) каля вёскі Лемяшэвічы. Ігнацый атрымаў адукацыю ў пінскіх езуітаў. Нагурчэўскі стаў вядомы як перакладчык пасля таго як пераклаў некаторыя творы такіх антычных аўтараў, як: Вергілій, Дэмасфен, Цыцэрон і інш. Нагурчэўскі Ігнацый памёр у Польшчы ў 1811 г.

#### ***Аб жыцці Нагурчэўскага Ігнацыя***

Ігнацый Нагурчэўскі // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 79.

Нагурчэўскі Ігнацый // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — С. 65.

### ***Нарушэвіч Адам Тадэвуш Станіслаў***

Гісторык, паэт, асветнік. Псеўданім Кальвінскі Даніэль. Нарадзіўся 20 кастрычніка 1733 г. каля *Лагішына* (Пінскі раён). Ахрышчаны ў Лагішыне як Адам Тадэвуш, з 1781 г. карыстаўся імем Станіслаў.

Нарушэвіч вучыўся ў Пінскім езуіцкім калегіюме, дзе ў 1748 г. уступіў у ордэн езуітаў, у 1748—1754 гг. — у Віленскай акадэміі, у 1758—1762 гг. — у Ліёне (Францыя). Да 1773 г. выкладаў у Калегіум Нобіліўм і Рыцарскай школе ў Варшаве. У гэты час стаў вядомы і папулярны як паэт. Ён пісаў панегірычныя оды, лірычныя творы, ідыліі, байкі, сатыры, трагедыі на польскай і лацінскай мовах. Перакладаў творы Гарацыя, Тацыта, Анакрэонта, Вальтэра, Ж. Ж. Русо, М. Сарбеўскага.



Адам Тадэвуш выступаў супраць феадальнай анархіі магнатаў, за цэнтралізаваную каралеўскую ўладу ў Польшчы.

У 1764 г. Нарушэвіч Адам быў прадстаўлены каралю Станіславу Аўгусту Панятоўскаму і хутка стаў яго набліжанай асобай. У 1774 г. ён стаў каад'ютарам (намеснікам) біскупа смаленскага, у 1775 г. — біскупам эмаўскім (намінальна), у 1781 г. — пісарам вялікім ВКЛ і сакратаром (да 1786 г.) Пастаяннай Рады. Нарушэвіч суправаджаў караля ў паездках па Беларусі і ў Украіне, якія апісаў у кнізе “Дыярыўш падарожжа найяснейшага Станіслава Аўгуста, караля польскага, на Гродзенскі сейм” (1784), “Дыярыўш падарожжа Станіслава Аўгуста, караля польскага, на Украіну” (1787; 2-е выд. 1788). З 1788 г. біскуп смаленскі (з сядзібай у Пінску), з 1790 — луцкі. Як сенатар Нарушэвіч прымаў удзел у працы Чатырохгадовага сейма 1788 —1792 гг., уваходзіў у “Згуртаванне сяброў урадавай устанавы”. Ён адмовіўся ад удзелу ў Гродзенскім сейме 1793, які зацвердзіў другі падзел Рэчы Паспалітай.

Праблемы ўсеагульнай і айчыннай гісторыі наш зямляк вывучаў з пач. 1770-х гг. Удзельнічаў у стварэнні калектыўнай працы “Палітычная гісторыя старажытных дзяржаў” (1772), аўтары якой лічылі галоўнай задачай высвятленне прычын развіцця заняпаду дзяржаў. Перыяд дзейнасці ў ВКЛ з 1773 г. стаў для Нарушэвіча Адама, як гісторыка, найбольш плённым. Тут ён працягваў пачатую ў Варшаве працу над перакладам і выданнем твораў старажытнага рымскага гісторыка Тацыта (выдадзены у 4 т. у 1772 — 1783 гг.). У 1773 — 1776 гг. напісаў сваю першую буйную гістарычную працу “Жыццё Яна Караля Хадкевіча, віленскага ваяводы, вялікага гетмана Вялікага Княства Літоўскага” (1781). Пачаты ім твор пра Льва Сапегу застаўся незакончаным.

У XVIII ст. польскі кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі, пазнаёміўшыся з кнігай Нарушэвіча “Гісторыя польскага народа”, у захапленні, з пэўнай доляй здзіўлення ўсклікнуў: “І пінчукі— людзі!” Па прапанове Станіслава Аўгуста Панятоўскага і з яго дапамогай Нарушэвіч пачаў выдаваць “Гісторыю польскага народа” (гэта яго галоўная праца). У 1780—1786 гг. выйшлі т. 2-7, якія ахоплівалі падзеі ад часоў кн. Мешка (канец 10 ст.) да абрання на польскі трон Ягайлы (1386); т. 1, дзе сабраны звесткі пра старажытнейшую гісторыю Польшчы, выйшаў пасмяротна (ч. 1-2, 1824). Структура гэтай працы традыцыйная, падзеі ў ёй выкладаліся паводле перыядаў панавання князёў і каралёў, аўтарскія адносіны да іх выкладзены ў заўвагах. Завяршэнню “Гісторыі...” перашкаджала адсутнасць сістэматызаваных матэрыялаў. Таму з 1781 г. Нарушэвіч пры фінансавай падтрымцы караля пачаў збіраць гістарычныя крыніцы, здымаць копіі з гістарычных дакументаў. Сабраны ім 231 том матэрыялаў, так званыя “папкі Нарушэвіча”, маюць вялікую каштоўнасць і для сучаснай навукі (у большасці зберагаюцца ў Нацыянальным музеі ў Кракаве).

У “Гісторыі...” Адам Станіслаў правёў гуманістычную ідэю адзінства і ўзаемаўзбагачэння духоўных культур розных народаў. Распрацаваў метады крытыкі крыніц. Цікавіўся побытам і фальклорам беларускага народа. Вывучаў гісторыю Пінска.

Памёр Нарушэвіч Адам 6 ліпеня 1796 г.

### ***Аб жыцці і дзейнасці Нарушэвіча Адама Тадэвуша Станіслава:***

Каханоўскі, Г. А. Нарушэвіч / Г. А. Каханоўскі // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва. — Мінск, 1987. — Т.4. — С. 43.

Мазоўка, Н. К. Нарушэвіч / Н. К. Мазоўка // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 2000. — С. 193.

Нарушэвіч Адам Тадэвуш Станіслаў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 1999. — Т.5. — С. 296.

Нарушэвіч (Naruszewicz) Адам Станіслаў // Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 315.

Бирало, А. А. Философские проблемы в науке эпохи просвещения в Белоруссии и Литве / А. А. Бирало. — Минск, 1979. — 136 с. — Из содерж: [А. Нарушевич]. — С. 91-103.

Локун, В. И. Пинщина литературная / В. И. Локун // Неман. — 2007. — № 8. — С. 140.

Саўчанка, М. Л. Адам Тадэвуш Станіслаў Нарушэвіч / М. Л. Саўчанка // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 445-447.

Chrzanowski, I. Z dziejów satyry polskiej XVIII wieku / I. Chrzanowski. — Warszawa: E. Wende, 1909. — 226 s. — Са зместа: [А. Нарушэвіч]. — S. 105-167.

Od Kochanowskiego do Mickiewicza: Szkice o pol. cyklu poetyckim / red.: B. Kuczera-Chachulska. — Warszawa, 2004. — 240 s. — Са зместа: [А. Нарушэвіч]. — S. 90-107.

Snopek, J. Oswiecenie: Szkic do portr. epoki / J. Snopek. — Warszawa: Wyd-wo Nauk. PWN, 1999. — 287 s. — Са зместа: [А. Нарушэвіч]. — S. 136-143. — (Mala historia literatury polskiej).

### ***Нелюбовіч-Тукальскі Іосіф***

Вядомы праваслаўны царкоўны дзеяч Рэчы Паспалітай нарадзіўся на *Піншчыне*. Невядома дата яго нараджэння, але вядома, што ён быў архімандрытам Пінскага Ляшчынскага манастыра. У 1654-1669 гг. — епіскапам магілеўскім (зацверджаны прывілеем Яна Казіміра 3 жніўня 1661 г.). Аднак у 1654-1656 гг. Магілеўскай праваслаўнай епархіяй фактычна кіраваў епіскап Іакім, прызначаны Маскоўскім патрыярхатам. У 1664 г. Нелюбовіч-Тукальскі быў абраны ў Кіеў мітрапалітам. Але не быў там, бо быў абгавораны перад каралем гетманам маларасійскіх казакаў Паўлам



Цяцерай. Святар быў арыштаваны і разам з былым гетманам Юрыем Хмяльніцкім, які на той час быў ужо манахам, сасланы ў Марыенбургскую крэпасць (паўдневая Польшча), дзе жыў тры гады пад аховай. У 1667 г. пасля дазвання Нелюбовіч-Тукальскі і Хмяльніцкі былі прызначаны невінаватымі і вызвалены. Нягледзячы на гэта, палякі зноў імкнуліся іх схапіць і забіць. Іосіф некаторы час жыў у Каневе. Тут Іосіф 25 сакавіка 1669 г. пасвяціў у епіскапа магілеўскага Феадосія Васілевіча і ў дьякана — Д. Тупталу (будучага св. Дзмітрыя Растоўскага). Нелюбовіч-Тукальскі Іосіф быў аўтарам пасланняў і пісем (не захаваліся).

Змучаны пакутамі Нелюбовіч-Тукальскі памёр у 1675 г.

### ***Аб жыцці і дзейнасці Іосіфа Нелюбовіча-Тукальскага:***

Пушкін, І. Нелюбовіч-Тукальскі / І. Пушкін // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.5. — С. 319.

Кавалеў, С. Іосіф Нелюбовіч-Тукальскі / С. Кавалеў // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 2004. — С. 80.

Нелюбовіч-Тукальскі Іосіф // Грыгаровіч, І. І. Беларуская іерархія: да тысячагоддзя хрысціянства на Беларусі. — Мінск: БелЭн, 1992. — С. 22.

## ***Орда Напалеон***



2007 год быў абвешчаны Юнэска годам Напалеона Орды. Беларускі літаратар, кампазітар і мастак Орда нарадзіўся 11 лютага 1807 г. у в. *Варацэвічы* Пінскага павета (сёння Іванаўскі раён). З заможнага палескага роду Орд. Бацькі далі хлопчыку нетыповае для гэтых краёў імя — Напалеон. Наш зямляк скончыў школу ў Свіслачы. У 1823 г. паступіў у Віленскі ўніверсітэт, дзе вывучаў матэматыку. За ўдзел у паўстанні 1831 г юнак атрымаў вышэйшую ўзнагароду паўстанцаў — Залаты Крыж, таксама ён быў узведзены ў ранг капітана.

Пасля прыгнечання паўстання Напалеон абгрунтаваўся ў Францыі. Там ён пасябраваў з Адамам Міцкевічам. У Парыжы беларус браў урокі кампазіцыі і гульні на фартэпіяна ў Фрэдэрыка Шапэна і Феранца Ліста. З 1833 г. браў урокі малявання. У вандраваннях па Францыі, Аўстрыі, Шатландыі, Бельгіі, Галандыі, Іспаніі, Партугаліі, Паўночнай Афрыцы маляваў пейзажы, у асноўным гарадскія.

У 1838 г., ужо прызнаны жывапісец і музыка, на ўласныя грошы выдаў “Альбом твораў польскіх кампазітараў”, сродкі ад рэалізацыі якога затым былі перададзеныя землякам, якія жылі бедна ў эміграцыі. Вельмі хутка яго вальсы, паланэзы, мазуркі, накюрны, якія адрозніваюцца прыгажосцю, віртуознасцю і меладычнасцю, атрымліваюць прызнанне ў Еўропе. А у 1845 г. (унікальны выпадак!) наш вялікі суайчыннік становіцца дырэктарам Італьянскай оперы ў Парыжы.

Напалеон прымаў актыўны ўдзел у дзейнасці польскай так званай Вялікай эміграцыі. У 1856 г., пасля абвешчання ўрадам Аляксандра II амністыі ўдзельнікам паўстання 1830-1831 гг., саракадзесяцігадовы Напалеон Орда вярнуўся на Радзіму. Спачатку ён жыў у Варацэвічах, потым у Гродна. У 1862 г. ён абгрунтаваўся на Украіне, у хаце генерала Адама Жывускага. Пачынаючы з 1872 г., Напалеон Орда ў штогадовых летніх вандраваннях сістэматычна захоўваў славу месцы Валыні, Жмудзі, Галіцыі і Ўсходняй Прусіі. Дзівакаватага старога з альбомам і фарбамі пад мышкай бачылі ў Вільні і Кіеве, Віцебску і Варшаве. Замалюваў Напалеон і родныя мясціны на Палессе.

У 1873 г. быў выдадзены падручнік Н. Орды “Граматыка музыкі”, які быў высока ацэнены Станіславам Манюшкай і на дзясяткі гадоў стаў лепшым дапаможнікам па тэорыі музыкі.

У спадчыну ад Напалеона Орды беларусам засталася больш двухсот замалёвак, выкананых алоўкам або акварэллю: з сапраўды фатаграфічнай дакладнасцю гэты экскурсавод у XIX стагоддзі захаваў некалі ўтульныя, а сёння струхлелыя дваранскія сядзібы, паўразбураныя ў мінулым стагоддзі, а зараз і зусім зніклыя замкі, сталічныя і местачковыя храмы.

Большасць з прац славутага мастака і музыкі сёння захоўваецца ў Нацыянальным музеі ў Кракаве. У Польшчы аб ім ведае і стары, і малады, там яго завуць “вялікім палякам”.

...Пасля смерці Напалеона Орды, вясной 1883 г, яго прах быў пахаваны ў фамільным магільным склепе ў Янава (сёння райцэнтр Іванава). Праз сто з лішнім гадоў іванаўцы адрадзілі гістарычную памяць аб сваім вялікім земляку — на гарадскім пляцы з’явіўся помнік мастаку (праца скульптара Ігара Голубева).

У гарадскіх дамах культуры і бібліятэках горада арганізуюцца выставы, праводзяцца масавыя мерапрыемствы (вечарыны, конкурсы і інш.), прысвечаныя мастаку і кампазітару.

### ***Творы Напалеона Орды:***

#### *Музычныя творы:*

Орда, Н. Вальсы [Ноты]: для фартэпіана / Н. Орда; уклад. і ўступ. арт. Я. У. Паплаўскі; выкан. рэд. З.В. Качарская; мал. Н. Орды; Бел. дзярж. ін-т праблем культуры. — Мінск: БелДППК, 2007. — 64, [1] с. — (Беларускія кампазітары XIX стагоддзя). — Да 200-годдзя з дня нараджэння.

#### *Выяўленчыя творы:*

[Беларусь] у малюнках Напалеона Орды [Выяўленчы матэрыял]: Другая палова XIX ст.: альбом / Уклад.: А.М.Кулагін, У.А.Герасімовіч. — Мінск: Беларусь, 2004. — 143 с.

Напалеон Орда [Выяўленчы матэрыял]: з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: альбом / уклад. В. К. Чаропка, Дз. Э. Герасімовіч. — 2-е выд., са змяненнямі. — Мінск: Беларусь, 2008. — 159, [16] с.

Напалеон Орда [Выяўленчы матэрыял] = Napoleon Orda: з фондаў Нац. б-кі Беларусі: [альбом]; [пер. на англ. мову Д. У. Любчыка; пер. на бел. мову Ю.Ц. Петрыкевай, А.С. Шагун; маст. Д. Э. Герасімовіч]. — [Мінск: Беларусь, 2006]. — [24] асоб. л. у вокл. — Тэкст парал. бел., англ.

Напалеон Орда [Выяўленчы матэрыял] = Napoleon Orda: з фондаў Нац. б-кі Беларусі: [альбом] / аўт. уступ. арт. В.К. Чаропка; уклад. В.К. Чаропка, Д.Э. Герасімовіч; пер. на англ. мову Д.У. Любчыка; пер. на бел. мову Ю.Ц. Петрыкевай, А.С. Шагун; маст. Д.Э. Герасімовіч. — Мінск: Беларусь, 2006. — [175] с.: партр., іл. Тэкст парал. бел., англ. — Подпісы пад іл. пол., фр.

Орда, Н. (1807—1883). Напалеон Орда [Выяўленчы матэрыял]: з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: камплект паштовак / [мастак Напалеон Орда]. — [Факсіміл. выд.]. — Мінск: Беларусь, 2006. — 1 вокладка (24 асобныя л.: тэкст).

#### *Электронныя дакументы:*

Спадчына Напалеона Орды [Электронны рэсурс]: (з фондаў Нац. б-кі Беларусі) = Napoleon Orda's heritage / Нац. б-ка Беларусі; склад. Г. У. Кірзева, Т. І. Рошчына, А. А. Суша. — Электрон. тэкставыя, граф. і аўдыядан. — Мінск: Нац. б-ка Беларусі, 2007. — 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM). — Загал. з этыкеткі дыска. — Тэкст парал. беларус., англ. — Сістэм. патрабаванні: Intel Pentium 333; Windows 98; RAM 128; SVGA; CD-ROM 32x speed; Netscape Navigator 5 або MS Explorer 5.0.

### *Аб жыцці і творчасці Напалеона Орды*

Дробаў, Л. Н. Орда Напалеон / Л. Н. Дробаў // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 2000. — Т. 11. — С. 443-444.

Орда Напалеон // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 1999. — Т. 5. — С. 119-120.

Орда Напалеон // Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 516-518.

Акаловіч, Л. Напалеон Орда / Л. Акаловіч // Голас Радзімы. — 2006. — 21 снеж. — С. 10.

Берасцень, С. Вяртанне беларускага Напалеона / С. Берасцень // Літаратура і мастацтва. — 2005. — 2 верас. — С. 10.

Берасцень, С. Скарбы Напалеона / С. Берасцень // Літаратура і мастацтва: — 2007. — 2 лют. — С. 11.

Бунцэвіч, Н. Напалеон Орда: каляровая графіка на аркестравы манер / Н. Бунцэвіч // Культура. — 2007. — 27 студз. — С. 8.

Гаравы, М. У Вільні выдадзены альбом беларускага мастака Напалеона Орды / М. Гаравы // Наша слова. — 2006. — 22 ліст. — С. 4.

Гурко, А. Наследие Наполеона Орды / А. Гурко // Веды. — 2007. — 29 студз. — С. 5.

Гурко, А. Два дні і два стагоддзі / А. Гурко // Культура. — 2007. — 17-23 лют. — С. 14.

Да 200-годдзя Напалеона Орды // Наша слова. — 2007. — 14 лют. — С. 3.

Дадзіёмава, В. У. Нарысы гісторыі музычнай культуры Беларусі: вучэб. дапам. / В. У. Дадзіёмава. — Мінск: Бел. Дзярж. акадэмія музыкі, 2001. — 287 с. — Са зместа: [Н. Орда]. — С. 28-44.

Дыніков, А. Наполеону Орде посвящается / А. Дыніков // Белорусская нива. — 2007. — 15 февр. — С. 3.

Климчук, В. А. Наполеон Орда. Творец архитектурного пейзажа / В. А. Климчук. — Брест: Альтернатива, 2007. — 39, [1] с.

Козлович, В. В. Вороцевичи к Наполеону... / В. В. Козлович // СБ. Беларусь сегодня. — 2006. — 26 окт. — С. 9.

Ліпінський, В. Повстанець, журналіст, композитор, лінгвіст, художник / В. Ліпінський // Gazeta Polska. — 2005. — лютый. — С. 5.

Орда Напалеон // Асветнікі зямлі Беларускай: энцыкл. давед. — Мінск: БелЭн, 2006. — С. 313-314.

Федорук, А. Т. Старинные усадьбы Берестейщины / А. Т. Федорук. — Мінск: БелЭн, 2004. — 572 с. — Из содерж: [Н. Орда]. — С. 49-53.

### *Інтэрнэт-рэсурсы:*

Козлов, В. П. Выдающиеся личности: Малоизвестные документы из жизни Наполеона Орды [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: [http://niab.belhost.by/vid\\_lich/napoleon/](http://niab.belhost.by/vid_lich/napoleon/). — Загл. с экрана.

Наполеон Орда [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://archives.gov.by/index.php?id=290443>. — Загл. с экрана.

Орда, Наполеон [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>. — Загл. с экрана.

Шелягович, В. В. Н. Орда — художник, музыкант, композитор [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://brestobl.com/orda/index.html>. — Загл. с экрана.

## ***Паўловіч Марцін Антоній***

Геолаг і асветнік Паўловіч Марцін нарадзіўся ў *Лагішыне* на Піншчыне ў сям’і кавалерыўскага паручніка. Юнак Марцін навучаўся ў Віленскай гімназіі, а вышэйшую адукацыю атрымаў у Віленскім універсітэце. У 1808 г. Марцін Антоній атрымаў ступень кандыдата філасофіі. Потым працаваў настаўнікам у Віленскай гімназіі, потым у Віцебску. У 1817 г. Паўловіч пераехаў у Варшаву. Дзеля грунтоўнага вывучэння мінералогіі і геалогіі Варшаўскі ўніверсітэт накіраваў яго ў Парыж і Фрыбург. Пасля вяртання ў Варшаву Паўловіч Марцін прывёў у парадак мінералагічны кабінет універсітэта, потым загадваў ім. Для ваяводскіх гімназіяў Паўловіч склаў дванаццаць калекцый мінералаў. Адначасова ён быў выкладчыкам мінералогіі ў Варшаўскім ліцэі. Паўловіч з’яўляецца аўтарам “Трактата аб уласцівасцях і зачаткаў базальтаў” (Варшава, 1822), апісання падарожжа ў Італію ў часопісе “*Dziennik Warszawski*” (“Варшаўскі дзённік”) (1825) і інш. Марцін Антоній Паўловіч памёр у Варшаве 24 ліпеня 1830 г.

### ***Аб жыцці Паўловіча Марціна Антонія:***

Паўловіч Марцін Антоній // Мысліцелі і асветнікі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 523.

Злобин, Э. Л. Педагогі, родившиеся на Пинщине / Э. Л. Злобин // Учитель вечен на земле Полесской / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2005. — С. 56.

Паўловіч Марцін Антоній // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 122-123.

## ***Пратасовіч Ян Бенедзіктавіч***

Паэт, філосаф і энцыклапедыст. Беларускі шляхціц *з-пад Пінска*. Ян Пратасовіч — аўтар шасці паэтычных кніг на польскай мове, выдадзеных у Вільні ў канцы XVI — пачатку XVII ст. (памёр пасля 1608 г.). Сёння імя паэта ў Беларусі практычна неведома. Маці паэта, Марына, паходзіла з княжаскага роду Палубінскіх, даводзілася сястрой кашталяну Аляксандру Палубінскаму. У жонкі Ян Пратасовіч узяў сабе дачку берасцейскага кашталяна Рыгора Войны. Бацькі паэта былі праваслаўныя, але сам Ян хутчэй за ўсё перайшоў пасля 1596 г. ва уніяцтва альбо адразу ў каталіцтва.

Дэбютаваў Я. Пратасовіч сціплым віншавальным вершам з нагоды шлюбу Януша Скуміна з Барбарай Нарушэвіч: “Паранімфус” (Вільня, 1595).

Праз год Я. Пратасовічу давялося прысутнічаць яшчэ на адной сямейнай цырымоніі, гэтым разам жалобнай: у маладым узросце памерла швагерка паэта Маруся. Паэт адгукнуўся на яе смерць невялікай паэмай “Эпіцэдыюм” (Вільня, 1597).

Наступнае вершаванае суцяшэнне ён адрасаваў свайму дзядзьку, кашталяну А. Палубінскаму. Праўда, ніхто з блізкіх не памёр, але ў сувязі з тым, што князь дасягнуў сталага ўзросту, пляменнік вырашыў маральна падтрымаць дзядзьку і пераканаць яго ў прывабнасці старасці: “Вобраз старога чалавека” (Вільня, 1597).

Наступнае сачыненне Я. Пратасовіча — “Узор сумленнай белагаловай” (Вільня, 1597) — таксама можна разглядаць як своеасаблівае суцяшэнне ў няпростай долі жанчыны. Прысвечаны твор Кацярыне з Ласкіх. З выдадзеных Я. Пратасовічам у 1597 г. твораў самы вялікі па аб’ёму і найменш цікавы па зместу — “Ахвярадаўца” — вершаваная перапрацоўка сачынення італьянскага вучонага Юлія Фолька.

У сваім апошнім творы — “...Кароткае апісанне, хто што вынайшаў і даў людзям для ўжытку” (Вільня, 1608) — Ян таксама выявіў схільнасць да маралізатарства, але гэтым разам з-пад пяра паэта выйшаў не проста чарговы вершаваны трактат, а першая ў Рэчы Паспалітай энцыклапедыя.

### ***Аб жыцці і творчасці Яна Пратасовіча:***

Пратасовічы // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — 2003. — Т.5. — с. 567-568.

Пратасовіч // Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 108-109.

Кавалёў, С. В. Станаўленне польскамоўнай паэзіі ў полілінгвістычнай літаратуры Беларусі эпохі Рэнэсансу: аўтарэф. дыс. / С. В. Кавалёў. — Мінск: БДУ, 2002. — 37 с. — Са зместа: [Я. Пратасовіч]. — С. 23-24.

Кавалёў, С. В. Станаўленне польскамоўнай паэзіі ў полілінгвістычнай літаратуры Беларусі эпохі Рэнэсансу / С. В. Кавалёў. — Мінск: БДУ, 2002. — 216, [2] с. — Са зместа: [Я. Пратасовіч]. — С. 172-184.

Кавалёў, С. Ян Пратасовіч / С. В. Кавалёў // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 80.

Кавалёў, С. В. Ян Пратасовіч — паэт, філосаф, энцыклапедыст / С. В. Кавалёў // Спадчына. — 1999. — № 5/6. — С. 116-131.

Ян Пратасовіч // Саверчанка, І. В. Старажытная паэзія Беларусі: VI — першая палова XVII / Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. — Мінск: Навука і тэхніка, 1992. — С. 115-118.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы:*

Гуслі: традыцыі і сучаснасць [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: <http://gusli.narod.ru/bel/bibl.html>. — Назва з экрана.

### ***Рубановіч Парфірый Адамавіч***

Протаіерэй Парфірый Адамавіч Рубановіч нарадзіўся у 1863 г. у в. *Лемяшэвічы* Пінскага раёна ў сям'і свяшчэннаслужыцеля. Пачатковую адукацыю Парфірый атрымаў у Пінскім духоўным вучылішчы, дзе затым некаторы час выкладаў спевы, паколькі валодаў тонкім слыхам і рэдкім голасам. Вучыўся ў Мінскай духоўнай семінарыі і быў пасвячоны ў 1909 г. у сан іерэя. Парфірый Адамавіч служыў настояцелем Свята-Троіцкай царквы ў в. Дабраслаўка і Раства-Багародзіцкай царквы ў в. Лемяшэвічы і Парэчча Пінскага павета. Потым айцец Парфірый быў пераведзены ва Увазнясенскі храм у в. Ляхавічы Пінскага павета (сёння Іванаўскі р-н Брэсцкай вобл.). Протаіерэй Парфірый быў узнагароджаны набедранікам, скуф'ёй і камілаўкай (1904 г.).

З 1914 г. айцец Парфірый пачаў служэнне ў Заслаўі, як настояцель царквы Праабражэння Гасподня і там быў да 1936 г. Запомніўся ён мясцовым жыхарам як пастыр добры, уважлівы да прыхаджан.

Пасля прыходу да ўлады бальшавікоў яму выпаў цяжкі крыж служэння ва ўмовах пагарды і ганенняў.

Упершыню айца Парфірыя арыштавалі ў 1928 г. за няўплату падатку, тры з паловай месяцы яго трымалі ў турме.

У самым пачатку 30-х гг. побач з царквой пабудаваў клуб, дзе ў нядзелю наладжваліся антырэлігійныя прадстаўленні, якія груба зневажалі пачуцці айца Парфірыя і вернікаў.

У 1935 г. улады закрылі Спаса-Праабражэнскую царкву, іканастанс быў разабраны і спалены ў мясцовай лазні, і святар пачаў служыць у маленькай царкве Божай Маці Казанскай пры Заслаўскіх могілках, але ў 1936 г. забаранілі і гэта, загадалі пакінуць Заслаўе. Ён паехаў у Быхаў, аднак там служыць не давялося, бо ўсе царквы былі зачынены.

У жніўні 1937 г. Парфірыя зноў арыштавалі, ужо як “незадаволенага палітыкай савецкай улады” і за “распаўсюджванне чутак пра хуткую вайну”. Такім чынам яго ілжыва абвінавацілі ў антысавецкай прапагандзе. У кастрычніку 1937 г. Рубановіч быў асуджаны на 10 гадоў зняволення ў выпраўленча-працоўным лагеры. У 1943 г. ужо стары протаіерэй Парфірый быў рэабілітаваны пракуратурай Магілёўскай вобл. у лістападзе 1989 г. Рашэннем Сінода Беларускай Праваслаўнай Царквы ад 28 кастрычніка 1999 г.

Парфірый Рубановіч быў кананізаваны ў ліку дваццаці трох мясцовашануемых новапакутнікаў, клірыкаў Мінскай епархіі.

### *Аб жыцці Парфірыя Рубановіча*

Парфірый Рубановіч / Маракоў Л. У. Рэпрэсаваныя праваслаўныя свяшчэнна- і царкоўнаслужыцелі Беларусі, 1917-1967: энцыклапед. давед.: у 2 т. — Мінск: Бел. Экзархат, 2007. — Т. 2.— С. 535.

Протаіерэй Парфірый / Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Заслаўя. — Мінск: БЕЛТА, 2000. — С. 170-172.

Саўчанка, М. Л. Свяшчэннапакутнік Парфірый / М. Л.Саўчанка // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 435.-436.

### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Навамучанікі Беларускія [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://be-x-old.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з экрана.

Парфірый Рубановіч [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: <http://www.marakou.by/by/davedniki/represavanuyuapravaslaynyua/tom-ii?id=25986>. — Назва з экрана.

Протаіерэй Парфірый Рубановіч [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступа: [http://www.sppsobor.by/SPPS\\_pages/Brotherhood/martyrs/Br\\_pages/laboratory/pages/23\\_martyrs.html](http://www.sppsobor.by/SPPS_pages/Brotherhood/martyrs/Br_pages/laboratory/pages/23_martyrs.html). — Назва з экрана.

### *Савіч Франц Андрэевіч*

Нарадзіўся Франц Савіч у сям’і беднага ўніяцкага святара ў 1815 г., непадалёку ад Пінска, у в. *Вяляцічы*. Рана памёр бацька Франца. Як толькі Франц падрас, яго ўзяў на выхаванне ў Пінск наглядчык тамтэйшага павятовага вучылішча Франц Махцінскі. Уплыў Махцінскага на Савіча сфармаваў ягоныя светапогляд і характар. Сам Савіч прызнаваў гэта.

Восенню 1833 г. васемнаццацігадовы Франц, маючы пахвальны ліст за поспехі ў вучылішчы, паступіў у Віленскую медыка-хірургічную акадэмію. Тут ён разам са студэнтамі заснаваў таварыства. За два з паловай гады таварыства вырасла ў моцную законспіраваную арганізацыю, у якую ўваходзілі не толькі студэнты акадэміі, але і шляхта, рамеснікі. Структура таварыства складалася з дзесятак, на чале якіх стаялі солтысы. Сябры дзесяткі ведалі толькі тых удзельнікаў таварыства, якія ўваходзілі ў яе. Кожны насіў падпольны псеўданім, кляўся ў вернасці ідэям таварыства, плаціў узносы. Была створана нават свая “паліцыя”, якая павінна была займацца праблемамі бяспекі таварыства.

З разлікам надрукаваць, Савіч напісаў пракламацыю “Заўвагі аб маральнай вайне народа з дэспатызмам”, у якой акрэсліў асноўныя задачы вызваленчага руху і даў своеасабліваю інструкцыю для барацьбы з царскай тыраніяй. Сучаснае літаратуразнаўства адносіць Ф. Савіча да пачынальнікаў новай беларускай літаратуры. Франц Андрэевіч пісаў прозу і вершы, але, на жаль, да нас дайшлі толькі два вершы. Яго вершы на беларускай мове распаўсюджваліся ў рукапісах у Беларусі і на Украіне. Самы вядомы з іх, напісаны ў жанры народных гутарак, “Там, блізка Пінска, на шырокім полі”.

Сюжэт верша просты — размова валынца, пінчука і літвіна. Кожны скардзіцца на сваю нялёгкую долю і ўспамінае, як слаўна ваявалі на іх зямлі паўстанцы 1831 г. Вуснамі літвіна (а так называлі беларусаў) Савіч выказвае тугу па страце незалежнасці роднай Літвы, ідэалізуе яе мінулае, як добрыя і шчаслівыя часы. Паэзія Ф. А. Савіча вельмі блізкая да народна-бытавых, народна-сацыяльных гутарак.

Там блізка Піньска на шыроком полі,  
Гдзе між лугамі плыве Струмень быстры,  
Там сідзя Літвін расказваў сву долю,

Збоку Волынец сідзеў заточысты,  
З перэду Пінчук веслом ся спірае  
І на гутарку пільна ўважае.

“Гдзеж ся подзілы эты давы літы,  
Шчо мы за власны грошы соль куплялы,  
Шчо мы Москаля і в очу нэ зналы!..

Малы падаткі — грошы як мякіны,  
У хлеве каровы, бычкі, свінні,  
У камора поўна, хоць спі на своях,  
В хаце чысценько, як в паньскіх пакоях”.

...Кахнуў Мікіта, веслом в землю стукнуў:  
“...Ешчэ і між намі вільны дух не стухнуў.  
Колысь то Пінчук, як стары паносят,  
По новой сьвіце перэпярэзаўся,  
С’ездзіў да Піньска — дай грошы набраўся,  
На жонцэ ново дай балхвісто плацце,  
На дзевцэ крамна хустка повіае.

А тэпер, гдзе глянеш, само только лаце.  
В дома в кешэні — нічога не мае,  
Бо з чэловіка высасают сілы,  
А всё то цары Москалі зробілы.

...Літвін, Волынец, подайце ж мі рукі,  
Так, — прысягаем на Госпада Бога,  
Царам на згубу — панам для науки,  
Шчо на той землі не повстане нога,  
Ані эта поганьска, ані эта тыраньска, —  
Хоць ся вкорэніт як сіла шатаньска...

Ад аднаго са сваіх папличнікаў Франц даведаўся аб месцазнаходжанні правадыра паўстанцаў 1831 г. Шымона Канарскага. Савіч разам з чатырма папличнікамі неадкладна выехаў да яго. Праз некалькі тыдняў Канарскі прыехаў у Вільню і ўзяў кіраўніцтва таварыствам у свае рукі. Але фігура Канарскага была вельмі прыкметнай... Пад пільную ўвагу царскай паліцыі, трапілі і студэнты медыка-хірургічнай акадэміі. За імі пачалася слежка, праглядалася перапіска. 1 чэрвеня паліцыя наведлася да Савіча, нічога не знайшла, але яго арыштавала. Савіч абвяргаў сваю прыналежнасць да тайнага таварыства, нікога не выдаваў. Справа Савіча была перададзена ваенна-паліцэйскаму суду. 31 студзеня 1839 г. суд вынес прыгавор. Савіч быў прыгавораны да ссылкі на Каўказ у салдаты без выслугі.

14 лютага 1839 г. Савіча пад канвоем адправілі на Каўказ, пад кулі горцаў. Франц назаўсёды пакідаў любімую Айчыну. Тады ён яшчэ гэтага не ведаў...

У красавіку 1841 г. Савіч уцёк з Кізіляра. Каб пазбавіцца ад пагоні, Франц інсцэніраваў самагубства. На мяжы Франца арыштавалі. Паколькі ён не раскрыў свайго прозвішча, яго, як браздзягу, кінулі ў Ціраспальскую турму. Два гады прасядзеў там Савіч. У 1844 г., згодна царскаму ўказу, яго аддалі ў войска. Трапіў ён ў Чарнігаўскі полк.

Каля мястэчка Янішпаль, у Жытомірскім павеце, Савіч заняўся медыцынскай практыкай. Калі ўспыхнула эпідэмія халеры, Савіч кінуўся ратаваць хворых. І хвароба зваліла яго з ног...

Перад смерцю Савіч пачаў пісаць успаміны. “Успаміны” Франц Савіч не дапісаў, але давёў іх да пабега з Кізляра. Перад самай смерцю ён запрасіў да сябе польскага паэта Аляксандра Грозу (1807 — 1875) і адкрыўся перад ім. Гроза даў слова, што надрукуе “Успаміны” і “Сповідзь”. Творы Ф. А. Савіча былі выдадзены ў 1876 г. Памёр Франц Андрэевіч Савіч напрыканцы 1845 г. Пахавалі яго ў мястэчку Астражок.

Франц Андрэевіч і заснаванае ім таварыства аказалі вялікі ўплыў на беларускую моладзь, у тым ліку і на юнага Кастуся Каліноўскага, які потым у 1863 г. працягнуў справу Ф. А. Савіча.

### ***З літаратурнай спадчыны Франца Савіча***

Савіч, Ф. Там блізка Піньска... / Ф. Савіч // Шляхам гадоў: гісторыка-літаратурны зборнік / уклад. Я. Янушкін; рэдкал. Г. Кісялёў і інш. — Мінск: Маст. літ., 1994. — С. 128-130.

Савіч, Ф. Успаміны / Ф. Савіч // Шляхам гадоў: гісторыка-літаратурны зборнік / уклад. Я. Янушкін; рэдкал. Г. Кісялёў і інш. — Мінск: Маст. літ., 1994. — С. 95-128.

### ***Аб жыцці і дзейнасці Франца Андрэевіча Савіча***

Саламевіч, Я. Франц Савіч / Я. Саламевіч // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.6. — С. 165.

Савіч Франц // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск, БелЭн, 1998. — Т. 14. — С. 72-73.

Пракошына, К. С. Савіч Францішак / К. С. Пракошына // Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапед. давед. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 541 – 544.

Александровіч, С. Старонкі братняй дружбы / С. Александровіч. — Мінск, 1960. — 304 с.

Грицкевич, В. П. С факелом Гиппократы: Из истории белорусской медицины / В. П. Грицкевич. — Минск: Наука и техника, 1987. — 271 с. — Из содерж.: [Ф. Савіч]. — С. 176-179.

Ильенков, В. Не дайте угаснуть памяти. Из истории национально-демократического движения на Пинщине / В. Ильенков // Пінскі веснік. — 1992. — 25 июля. — С. 2 - 3.

Мохнач, Н. Н. Идеиная борьба в Белоруссии в 30-40 гг. 19 века / Н. Н. Мохнач. — Минск: Навука і тэхніка, 1971. — 189 с. — Из содерж.: [Ф. Савіч]. — С. 116-119.

Предшественник Кастуся Калиновского // Наш Пинск исторический. — Пинск: Информ.-рекл. Агенство “Пинск”, 1996. — С. 23.

Савіч Франц // Палітычныя мысліцелі і гуманісты Беларусі. — Мінск, 2002. — С. 156 - 155.

Савіч Франц // Беларускія пісьменнікі: біябібліягр. давед.: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 399-405.

Саўчанка, М. Л. Савіч Францішак Андрэевіч / М. Л. Саўчанка // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 123 - 128.

Смірноў, А. Ф. Франц Савіч: з гісторыі беларуска-польскіх рэвалюцыйных сувязей 30 – 40-х гг. 19 ст. / А. Ф. Смірноў. — Мінск, 1961. — 220 с.

Чаропка В. За шчасце Айчыны / В. Чаропка // Беларуская мінуўшчына.— 2002. — № 4. — С.42 - 45.



### ***Скірмунт Канстанцыя Казіміраўна***

Гісторык і публіцыст, Канстанцыя з’яўляецца дачкой Казіміра і Хелены Скірмунт. Са шляхецкага роду Скірмунтаў. Яна нарадзілася ў 1852 г. у в. *Калоднае* Пінскага павета. Канстанцыя лічыцца польскай пісьменніцай — на Беларусі яна мала вядома. К. Скірмунт атрымала добрую адукацыю, якую, на жаль, не змагла прадоўжыць з-за рэпрэсій



супраць маці. Да 1874 г Канстанцыя і *Хелена Скірмунт* жылі ў Крыму. У кнізе “Гісторыя Літвы, выкладзеная ў нарысе” (1886) Канстанцыя крытычна ацэньвала палітыку Ягайлы і станоўча — дзейнасць Вітаўта. Яна сцвярджала, што развіццю ВКЛ перашкаджала задужае падпарадкаванне Польшчы. Папулярнасцю карысталіся і яе кнігі “З найстаражытных часоў літоўскага племені” (1892), “Паданні: Даміндоўнавыя часы. З гісторыі старажытнай Прусіі” (1903), “Міндоўг — кароль Літвы” (1909).

Канстанцыя, як і яе стрыечны брат *Раман Скірмунт*, належала да краёўцаў. Але, ў адрозненні ад сваяка, яна лічыла “роўнасць яўрэяў” скажэннем краёвасці і абараняла паняцце тутэйшасці: “Тутэйшасць — гэта сувязь з роднай зямлёю, гэта патрыятызм”. Канстанцыя падтрымлівала нацыянальны рух, выступала супраць далучэння Вільні да Польшчы ў 1920 г. Як публіцыст Канстанцыя Казіміраўна выступала ў часопісах “Край”, газетах “Przegląd wileński” (Віленскі агляд), “Виленский вестник” і інш. К. Скірмунт выдала два зборнікі артыкулаў з перыядычных выданняў, брашуру “Ягелонская ідэя і крэсавая палітыка” (1925).

Канстанцыя Казіміраўна памерла 23 снежня 1934 г.

### ***Аб жыцці і дзейнасці Канстанцыі Скірмунт:***

Скірмунты // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — С. 348.

Смалянчук, А. Ф. Паміж краёвасцю і нацыянальнай ідэяй: польскі рух на беларускіх і літоўскіх землях 1864 – 1917 гг. / пад рэд. С. Куль-Сяльверставай. — Гродна: ГрДУ, 2001. — Са зместа: [К. Скірмунт]. — С. 168-171.

### ***Скірмунт Раман Мар’ян Аляксандравіч***



Буйны земляўласнік, палітычны і грамадскі дзеяч, дэпутат 1-й Дзяржаўнай думы Расіі. Ён нарадзіўся ў маёнтку *Парэчча* Пінскага павета (зараз Пінскі раён) 25 красавіка 1868 г. ў сям’і памешчыка Аляксандра Скірмунта. Намаганьнямі яго дзеда і бацькі гэты куточак Палесся ў другой палове XIX ст. стаў адным з эканамічных цэнтраў паўднёвай Беларусі. Скірмунт Раман Аляксандравіч быў вельмі адукаваным чалавекам. Ён скончыў Рыжскую класічную гімназію, юрыдычны факультэт Варшаўскага і філасофскі факультэт Венскага

універсітэтаў.

Пасля заканчэння вучобы Раман Скірмунт вяртаецца ў родныя мясціны. Ён дапамагае бацьку ў вядзенні гаспадаркі. Раман робіць рэканструкцыю ў ніжняй палове *Парэчскага* парку ў 1908-1910 г. Разбіваюцца новыя алеі. У парку з’яўляюцца рэдкія пароды дрэў. Мясцічка *Парэчча* ў тых часы славіцца суконнай фабрыкай, пабудаванай ў 1860 г. бацькам Рамана Аляксандрам.

У беларускім палітычным жыцці Раман Аляксандравіч з’явіўся на пачатку XX ст. як краёвец. Быў старшынёю таварыства па распрацоўцы сельскагаспадарчых і эканамічных патрэб Палесся, адным з кіраўнікоў Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі. Дамагаўся стварэння краёвай партыі Літвы і Беларусі, як міжнацыянальнага блока польскай, літоўскай і беларускай партыйных арганізацый. У 1906 г. Скірмунт Раман быў абраны дэпутатам I Дзяржаўнай Думы Расійскай імперыі. З’яўляўся ініцыятарам аб’яднання дэпутатаў-краёўцаў.

З пачаткам беларускага Нацыянальнага Адраджэння Раман Скірмунт прымае ў ім самы актыўны ўдзел. У беларускім друку ў Вільні, Мінску, Пінску з’яўляюцца некалькі яго артыкулаў. Так, у беларускай газеце “Наша доля” ў 1906 г. і ў Беларускам сялянскім



календары, выдадзеным ў Вільні ў 1910 г. Раман Скірмунт піша аб стане сельскай гаспадаркі Палесся.

На пачатку стагоддзя Р. Скірмунт рашуча выступаў супраць правядзення радыкальнай аграрнай рэформы. За Скірмунтам замацаваўся імідж “рэакцыянэра”, “кансэрватара”, “ворага бяднейшых сялянаў” і г.д.

На пачатку стагоддзя Раман разам са стрыечнай сястрою *Канстанцыяй Скірмунт* складаў лемантар на мясцовай гаворцы. Пазней уладальнік Парэчча фінансава падтрымліваў “Нашу Ніву”. Ёсць звесткі пра яго лірычныя вершы, напісаныя па-беларуску.

У 1907 г. Раман Скірмунт ініцыяваў стварэнне Краёвай партыі Беларусі і Літвы, як палітычнай формы кансалідацыі і паяднання тутэйшых нацыянальных рухаў. Адзін з пунктаў праграмы абвешчаў роўнасць усіх народаў ва ўсіх галінах жыцця і магчымасць свабоднага развіцця іх культур. Пры гэтым падкрэсліваліся правы літоўцаў і беларусаў, неабходнасць прадастаўлення ўсіх правоў палякам і габрэям, паразуменне з рускімі. Партыя і сапраўды была створана, але ўзнікла палітычная арганізацыя земляўласнікаў з ліку беларускіх і літоўскіх палякаў. Р. Скірмунт нават адмовіўся ўваходзіць у яе склад.

Раман Аляксандравіч неафіцыйна кантактаваў з беларускімі сацыялістамі-адраджэнцамі, падтрымліваў іх праекты. У кастрычніку 1910 г.- студзені 1911 г. узначальваў Дзяржаўны Савет Расійскай Імперыі. Уваходзіў ва управу Віленскага зямельнага банка. З 1911 г. гласны Мінскага губернскага земства. З 1914 г. узначальваў камітэт Усерасійскага земскага саюза.

У 1914 г. пачалася I сусветная вайна. У 1915 г. нямецкія войскі акупавалі маёнтак Парэчча. Самае сучаснае і дарагое абсталяванне, на закуп якога пайшлі гады і немалыя сродкі, вывозіцца ў Германію.

У 1917 г. Раман Скірмунт стаў загадчыкам аддзела Мінскага губернскага харчовага камітэта. У студзені 1917 г. узначаліў Мінскі адзел Беларускага таварыства дапамогі пацярпелым ад вайны. 12 сакавіка 1917 г. Мінскі адзел Беларускага таварыства дапамогі пацярпелым ад вайны наладзіў у Мінску сапраўднае свята — Дзень беларускага значка. Усюды прадаваліся значкі з нацыянальнымі колерамі Беларусі — белым і чырвоным. На вуліцах, у крамах гучала беларуская мова. У адным з кінатэатраў адбыўся шматлюдны мітынг, на якім з вялікай прамовай па-беларуску выступіў кіраўнік аддзела Раман Скірмунт. Прысутныя прынялі рэзалюцыю, якая патрабавала аўтаноміі для Беларусі.

З сакавіка да ліпеня 1917 г. Скірмунт быў старшынёй Беларускага Нацыянальнага камітэта (БНК). У красавіку 1917 г. узначальваў беларускую дэлегацыю да расійскага Часовага урада з патрабаваннем аўтаноміі Беларусі. Пасля няўдалай спробы пераканаць Часовы ўрад Расіі ў неабходнасці прадастаўлення Беларусі аўтаноміі, старшыня БНК паспрабаваў аб’яднаць усе беларускія палітычныя сілы. На адно з паседжанняў Камітэта ён запрасіў Марыю Магдалену Радзівіл, Эдварда Вайніловіча, Гераніма Радзівіла і іншых прадстаўнікоў заможнай і ўплывовай беларускай арыстакратыі, якія выказвалі выразныя сімпатыі да беларускага Адраджэння. Раман Скірмунт пераканаў арыстакратаў у неабходнасці супрацоўнічаць з сацыялістамі дзеля будучыні Беларусі. Яны згадзіліся ўвайсці ў склад Камітэта. На жаль, супрацоўнічаць адмовіліся сацыялісты. Дарэчы, апошнія і да Скірмунта ставіліся з насцярогай.

У снежні 1917 г. бальшавікі разганяюць Усебеларускі з’езд. Раман на некалькі месяцаў вяртаецца ў Парэчча. 25 сакавіка 1918 г. загарэліся зоркі надзеі — была абвешчана БНР, першая ў XX ст. беларуская дзяржава. У жніўні 1918 г. яе другім прэм’ерам становіцца Раман Скірмунт.

Будучы старшынёю ў БНК, Раман Скірмунт захаваў за сабою пасаду віцэ-старшыні Мінскага сельскагаспадарчага таварыства, уплывовай арганізацыі беларускіх палякаў-краёўцаў на чале з Э. Вайніловічам. У гэты час ён зрабіўся постаццю паяднання беларусаў з палякамі. Асоба Рамана Скірмунта адыграла не апошнюю ролю ў тым, што на працягу амаль усяго 1917 г. захоўваліся даволі прязныя адносіны паміж мясцовай польскай

грамадскасцю і беларускім рухам, а найбуйнейшая польская арганізацыя — Польская Рада Мінскай зямлі — падтрымлівала незалежніцкія памкненні беларусаў.

У час германскай акупацыі Беларусі (1918 г.) Р. Скірмунт узначаліў “Мінскае беларускае прадстаўніцтва”, ад якога ў красавіку 1918 г. увайшоў у Раду БНР. Атрымаўшы ў маі 1918 г. паўнамоцтвы на фарміраванне ўраду БНР, Раман Аляксандравіч спрабаваў стварыць урадавую кааліцыю з усіх уплывовых палітычных партый. Аднак беларуская нацыянальная ідэя зноў не вытрымала канкурэнцыі з вузкапартыйнымі праграмамі і асабістымі амбіцыямі палітыкаў. У маі 1918 г. яму было даручана фарміраванне новага складу Народнага Сакратарыята Беларусі, у праграмавай дэкларацыі якога (9 ліпеня 1918 г.) выказаўся за здабыццё дзяржаўнымі органамі БНР рэальнай улады, збіранне вакол яе ўсёй этнічнай тэрыторыі беларусаў, памяркоўную аграрную рэформу шляхам выкупу сялянамі памешчыцкай зямлі праз парцэляцыйны банк, за развіццё беларускай культуры. 20 ліпеня 1918 г. Раман Аляксандравіч пайшоў у адстаўку з пасады старшыні ўрада. Працаваў у Міжнароднай камісіі Рады БНР, у лістападзе 1918 г. працаваў у складзе надзвычайнай беларускай дэлегацыі, у Германіі і Швецыі з мэтай дамагчыся міжнароднага прызнання незалежнасці Беларусі.

У савецка-польскую вайну 1920 г. Р. Скірмунт імкнуўся не дапусціць падзелу Беларусі паміж супрацьлеглымі бакамі.

Пасля прыходу бальшавікоў у Мінск у 1920 г. Раман зноў вяртаецца на Палессе. Ён займаецца дабрачыннасцю: дапамагае бедным і гаротным. Каля дваццаці чалавек з розных куткоў Піншчыны ў 1925-1935 гг. з дапамогай Рамана атрымалі сярэдняю і вышэйшую адукацыю ў навучальных установах Польшчы. У тым ліку Кучынскі Георгій, сын парэцкага селяніна, які на стыпендыю ад Рамана вучыўся ў Пружанскай, а затым — у Беластоцкай настаўніцкай семінарыі. Не губляў Раман сувязі з нацыянальна свядомымі людзьмі. У яго маёнтку бывалі Станіслаў Булак-Булахавіч, Антон Луцкевіч і іншыя.

У жніўні 1939 г. Канстанцін Скірмунт піша Раману з Лондана: “Дарагі браце! Тэрмінова прадавай маёнтак і ад'яджай за мяжу. Бяда набліжаецца да Радзімы”. Але Раман застаецца ў Парэччы.

Трагедыя здарылася ў лістападзе (па іншых крыніцах у кастрычніку) 1939 г. Два мясцовыя актывісты савецкай улады Усцім Пархамчук і Яўхім Саколік зверскі забілі Рамана Скірмунта ў яго маёнтку Парэчча. І па сённяшні дзень жывуць сведкі той жудаснай трагедыі, якая разыгралася восенню 1939 г. Нават сёння парачане ўслух баяцца гаварыць пра гэтую трагедыю Скірмунтаў. Кажуць, што перад смерцю ён адмовіўся стаць спінаю да забойцаў: “Я ад людзей адварочвацца не буду”. У аднаго з забойцаў нават стрэльба выпала з рук.

Некаторыя даследчыкі лічаць, што пры ўмове далейшага ўмацавання беларускай дзяржаўнасці Раман Аляксандравіч Скірмунт мог быць першым беларускім прэзідэнтам. І ён цалкам адпавядаў бы гэтай ролі, бо быў разумным і добра адукаваным, меў вялікі палітычны і жыццёвы досвед, не быў абцяжараны ідэалагічнымі догмамі, любіў Беларусь і шукаў у палітычнай дзейнасці не ворагаў, а сяброў.

### *Аб жыцці і дзейнасці Скірмунта Рамана Аляксандравіча*

Вяроўкін-Шэлюта, У. М. Скірмунт Раман Аляксандравіч / У. М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 2002. — Т. 14. — С.457.

Скірмунт Раман Мар'ян Аляксандравіч // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.6. — С. 321.

Дубровский, А. Муж больших заслуг / А. Дубровский // Палескі край. — 1995. — 1 крас. — С. 2.

Ільен, А. Раман Скірмунт у грамадска - палітычным і культурным жыцці Піншчыны ў 20 - 30-х гг. XX ст. / А. Ільен // Гістарычны альманах. — Гродна. — 2003. — Т.8. — С. 15 - 29.

- Ильенков, В. Трагедия Скирмунтов / В. Ильенков // Пінскі веснік. — 1992. — 25 сак. — С. 1 - 3.
- Ильенков, В. Скирмунты: из истории рода / В. Ильенков // Пінскі веснік. — 1995. — 27 студ. — С. 1 - 2.
- Кіштымаў, А. Скирмунты / А. Кіштымаў // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 128 – 131.
- Кулеш, Н. Где вы видели господскую деревню? / Н. Кулеш // Пінскі веснік. — 1993. — 14 лістап. — С. 2 - 3.
- Полесская глубинка в прошлом веке // Заря. — 1997. — 14 авг. — С.3.
- Рудовіч, С. Беларускі дзеяч з вялікіх паноў: эпизоды палітычнай біяграфіі Рамана Скирмунта / С. Рудовіч // Гістарычны альманах. — Гродна. — 1999. — Т.2. — С. 10 - 16.
- Рудовіч, С. С. Трагедія ў Парэччы. Да абставін смерці Р. Скирмунта / С. С.Рудовіч // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БелТА. — 2003. — С.195-196.
- Скирмунт Раман Аляксандравіч // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 11-12.
- Скирмунт Роман // Белорусская деловая газета. — 2000. — 14 сент. — С. 1-2.
- Смалянчук, А. Раман Скирмунт: шлях да Беларусі / А. Смалянчук // Спадчына. — 1994. — №6. — С. 13 - 17.
- Смалянчук, А. Ф. Паміж краёвасцю і нацыянальнай ідэяй: польскі рух на беларускіх і літоўскіх землях 1864 – 1917 гг. / А. Ф. Смалянчук; пад рэд. С. Куль-Сяльверставай. — Гродна: ГрДУ, 2001. — Са зместа: [Р. Скирмунт]. — С. 105 – 134.
- Скирмунты // Федорук, А. Т. Старинные усадьбы Берестейщины. — Минск: БелЭН, 2004. — С. 32-41.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы:*

- Паспаліты В. Раман Скирмунт, наш перад ім доўг! Праблемы і выява сапраўднага патрыятызма! [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: <http://forum.mypinsk.com/index.php?showtopic=5864&mode=threaded>. — Назва з экрана.
- Роман Александрович Скирмунт [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.enci.ru/Скирмунт%2>. — Загл. с экрана.
- Скирмунт Раман Марыян Аляксандравіч [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: <http://www.marakou.by/by/davedniki/represavanuyua-litaratary/tom-ii?id=19791>. — Назва з экрана.
- Скирмунт Роман Александрович [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: [http://persons-info.com/search\\_g.php?WPersonId=40406](http://persons-info.com/search_g.php?WPersonId=40406). — Загл. с экрана.
- Скирмунт Роман [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.slounik.org/122364.html>. — Загл. с экрана.
- Скирмунт, Роман Александрович [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>. — Загл. с экрана.
- Смалянчук, А. Гонимый быцём беларусам, ці штрыхі да партрэта прэзідэнта Скирмунта [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: <http://forum.mypinsk.com/index.php?showtopic=6997>. — Назва з экрана.
- Skirmunt Raman [Электронный ресурс]. — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://www.slounik.org/149458.html>. — Загл. с экрана. — Яз. англ.

## Скірмунт Хелена

*Жыццё і творчасць Х. Скірмунт мала вядома і мала вывучана, хаця яе лёс мог стаць прататыпам для сцэнарыя сучасных фільмаў.*

*Іна Дзямід*

Хелена (Гелена) Скірмунт больш вядома польскім даследчыкам мастацтва, гісторыкам і амаль не вядома на Беларусі. Нарадзілася забытая мастачка і скульптар у заможнай шляхецкай сям'і Скірмунтаў 5 лістапада 1827 года ў радавой сядзібе *Калоднае* (Пінскі павет, сёння Столінскі раён). Бацька Аляксандр Скірмунт, кіраўнік Пінскага павета, маці — Гартэнзія з роду Орд, дачка Міхаіла Орды, кіраўніка Кобрынскага павета і сястра вядомага мастака і музыканта *Напалеона Орды*. Там жа ў Калодным Хелена пражыла і далейшае жыццё.

Хелена вельмі рана праявіла інтарэс да мастацтва. Самастойна яна брала лекцыі па жывапісу ў Вінцэнта Дмахоўскага ў час яе знаходжання ў Вільні. Потым Хелена накіроўваецца ў невялікае падарожжа па Еўропе, дзе два месяцы вывучала жывапіс у Берліне і Дрэздэне. У Парыжы мастацкія інтарэсы падмацаваў яе дзядзька Напалеон Орда і скульптар Уладзіслаў Аляшчынскі.

У 1845 г. Хелена вяртаецца на Палессе. У 21 год Хелена ўзяла шлюб з Казімірам



Скірмунтам, далёкім сваяком, які меў неблагі капітал і маёнткі ў Крыме, Літве і Італіі. У іх нарадзілася дачка — *Канстанцыя*. Але сямейныя абавязкі не засланілі жадання займацца маляваннем і скульптурай. І зноў яна выпраўляецца ў дарогу. Праўда, на гэты раз асноўнай прычынай сталі яе хворыя вочы. Патрэбна было змяніць клімат і атрымаць кансультацыю загранічных прафесараў. Хелена ездзіць па дактарах, але не забывае і пра музеі, галерэі, майстэрні знакамітых мастакоў Еўропы. Пасля свайго вяртання дамоў яна ў Калодным абсталявала маленькую майстэрню і пачала рабіць замалёўкі палескай прыроды, жанравых і бытавых сцэнак з жыцця палескай шляхты, нават малявала партрэты родных і суседзяў.

Малюнкі Х. Скірмунт вылучаліся натуралізмам і псіхалагізмам вобраза. Хелена з поўнай сур'ёзнасцю занялася скульптурай.

Шкада, што ўсур'ёз да яе працы ніхто, акрамя родных, не ставіўся. Для астатняй шляхты, якая жыла простым жыццём, Хелена была дзівачкай. Але гэта не палохала маладую жанчыну.

Рэлігійная тэма ў творчасці Хелены Скірмунт займала значнае месца. У 50-я гады XIX ст. яна актыўна займаецца скульптурай для касцёлаў, робіць копіі абразоў вядомых жывапісцаў. Пры дапамозе віленскага мастака-самавучкі Канстанціна Радыкі, Хелена рэстаўрыравала старыя жывапісныя палотны ў Пінскіх касцёлах, займалася строямі для ксяндзоў.

Пасля загранічнага турнэ Х. Скірмунт ужо пачала самастойную працу. Напрыклад, запраектавала алтар у касцёле вёскі *Ахова* каля Пінска. Асноўнай справай у рэлігійнай тэматыцы Хелена выбрала работу над галоўным атрыбутам касцёльнага інтэр'еру — распяццем. Мастачка настолькі захапілася гэтай ідэяй, што зрабіла некалькі распяццяў. Фігуркі Хрыста былі выкананы з гіпсу, а потым прымацоўваліся да драўлянага крыжа. Палеская мастачка вяляпіла цэлую серыю распяццяў. Трэба адзначыць, што распяццямі Х. Скірмунт займалася на працягу ўсяго свайго жыцця. Ужо будучы ў Крыму пасля выгнання, Хелена зрабіла "Krysufiks IY" і падаравала яго ў якасці крыжа-распяцця для працэсій Пінскаму Францысканскаму касцёлу. Гэтае распяцце існуе і цяпер. Драўляны крыж для яго выразаў Напалеон Орда. Па меркаваннях мастацтвазнаўцаў, працуючы над распяццямі, Хелена ўжо удала валодала рознымі прыёмамі скульптуры. Шкада, што працы "палескага скульптурнага перыяду" Хелены захаваліся толькі на фотаздымках ці ў замалёўках.

Трагічная канцоўка паўстання 1863 г. не абмінула і сям'ю Скірмунтаў. Хелена была арыштавана, а затым і выслана у Сібір, дзе прабыла некалькі гадоў. Маёмасць і ўсе сямейныя рэліквіі, а таксама і працы Хелены былі канфіскаваны на карысць дзяржавы...

У Томску Хелена не пакідае свой любімы занятак. Там яна захапілася стварэннем фігурак шахмат па матывах бітвы караля Рэчы Паспалітай III Сабескага з туркамі пад Венай. Ужо ў 1873 г. Хелена пачала рабіць шахматы, але здароўе яе з кожным днём пагаршалася, падкравалася паступовая слепата.

Толькі пасля смерці Хелены Скірмунт шахматны камплект пабачыў свет. Дзякуючы намаганням мастакоў Юліўша Косг і Хенрыка Радакоўскага “Гістарычныя шахматы” былі завершаны і выстаўлены у Кракаве, Львове, Варшаве. На выставе ў Вене з шахмат зрабілі фотаздымкі, якія далі нам магчымасць убачыць ўнікальны праект палескага скульптара. Сярод фігурак уражвае выява “Палешукоў”. Х. Скірмунт стараецца як можна лепш перадаць праз маленькую скульптурку выраз далёкага роднага краю.

“Скульптура — гэта маё жыццё”, пісала Хелена Скірмунт у адным з сваіх лістоў да родных. Гэта жанчына з Палесся мела такую вялікую прагу да мастацтва, што ёй не перашкодзілі ні высылка ў Сібір, ні сямейныя абавязкі, ні паступовая страта зроку. Хелену Скірмунт з поўным правам можна назваць першай жанчынай-скульптарам на Беларусі і ў Польшчы. Цікава, што дачка Хелены Скірмунт Канстанцыя не раз рабіла спробу, каб напісаць грунтоўную біяграфію сваёй маці. Для гэтага Канстанцыя звярталася да такіх вядомых людзей, як польскі навуковец і літаратуравед Марыя Брухальская і пісьменнік Генрых Сенкевіч, але ніводная спроба не дала пэўнага плёну.

Яшчэ пры жыцці Хелены скульптурныя работы і малюнкі разышліся па асабістых архівах Польшчы і Літвы, многія з іх увогуле загінулі ці былі знішчаны падчас пажару ў палацы Бутрымовіча ў Пінску ў 1901 г. Некаторыя работы мастачкі вядомы толькі па фотаздымках у альбоме “*Rezby, malowidla, rysunki, acalale w Klestkach 1863-1915*”.

Сама ж Хелена пранесла праз усе сваё жыццё “любоў да роднага архаічнага Палесся”.

Памерла Хелена Скірмунт у Францыі. Родныя перавезлі прах мастачкі на Палессе. Пахавана яна ў Пінску на старых гарадскіх могілках на вуліцы Спакойнай.

Вядомы польскі пісьменнік Генрых Сенкевіч назваў Х. Скірмунт “мастаком высокага духу”. Творчасць мастачкі дазваляе вывучаць этнаграфію і гісторыю палескага краю. Хелена не раз камплексавала, што не мела акадэмічнай мастацкай адукацыі, але развіццю творчых здольнасцей спрыяла ўзаемадапамога яе мужа і дачкі, якія падтрымлівалі Хелену і маральна, і матэрыяльна.

Хелена Скірмунт была мастаком душы.

### *Аб жыцці і творчасці Хелены Скірмунт*

Вяроўкін-Шэлюта, У. М. Скірмунт Алена / У. М. Вяроўкін-Шэлюта //

Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 2002. — Т. 14. — С. 452-456.

Скірмунты // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — С. 348.

Дзямід, І. Дзівачка з Палесся / І. Дзямід // Навіны Палесся. — 2005. — 12 сак. — С.

10.

Ильенков, В. Скірмунты / В. Ильенков // Пінскі веснік. — 1993. — 12 студ. — С. 3.

Калоднае // Федарук, А. Т. Старинные усадьбы Берестейщины. — Минск: БелЭн, 2004. — С. 391-393.

Polanowska, J. Helena Skirmunttowa, zapomniana rzeźbiarka XIX w. / J. Polanowska // Bieleten Historii sztuki. — № 1-2. — S. 105-124.

## Славінецкі Епіфаній

Калумбам айчыннай культуры называюць нашага земляка Епіфанія Славінецкага яго біёграфы. І гэта не перабольшанне. Славінецкі быў літаратурным дзеячам XVIII ст., вучоным, перакладчыкам, стваральнікам першых айчынных перакладных слоўнікаў.

Епіфаній Славінецкі вучыўся ў Кіеўскай брацкай школе, потым у Кракаўскім універсітэце. Пасля вяртання жыў у Кіева-Пячорскай лаўры, а потым у Брацкім манастыры. У 1649 г. разам з групай перакладчыкаў і выкладчыкаў з Беларусі і Украіны яго запрасілі ў Маскву для работы з царкоўнай літаратурай і выкладання лацінскай і грэчаскай моў. Славінецкі перакладаў царкоўную літаратуру, актыўна займаўся навуковай і асветніцкай дзейнасцю. У 1657 — 1658 гг. быў зроблены пераклад трактата вядомага анатома Захаду Андрэя Везалія “О строении человеческого тела”. Такім чынам, на лёс Епіфанія Славінецкага выпала ганаровая місія прылучэння рускіх медыкаў да дасягненняў анатамічнай навукі Заходняй Еўропы.

Аб шырыні інтарэсаў Славінецкага сведчыць яго асабістая бібліятэка, у якой былі кнігі па гісторыі, філасофіі, геаграфіі, медыцыне і інш. Дзякуючы Славінецкаму, у Расіі даведаліся аб вучэнні Мікалая Каперніка. Яшчэ да прыезду ў Маскву ім быў складзены рукапісны лаціна-славянскі слоўнік, які ў свой час вельмі высока цаніўся. Яшчэ большай вядомасцю — не толькі ў рускай дзяржаве, але і далека за яе межамі — карыстаўся другі яго слоўнік — “Кніга-лексікон грэка-славяна-лацінскі”. Славінецкі пераклаў таксама артыкул чэшскага педагога Я. Каменскага “Предписания нравов”.

Апошнія гады, ужо цяжка хворы, Славінецкі правёў у Круціцкім палацы-рэзідэнцыі маскоўскіх мітрапалітаў. Сюды ён пераехаў з групай вучняў, каб прадоўжыць сваю перакладчыцкую дзейнасць, але праз год памёр. Волязавяшчанне гэтага чалавека — памянуць яго ў Пінску. Для гэтай мэты ён завяшчаў пасля смерці грошы пінскаму Ляшчынскаму манастыру.

Памёр Епіфаній Славінецкі ў 1675 г.

### *Аб жыцці і дзейнасці Славінецкага Епіфанія*

Шалькевіч, В. Ф. Славінецкі / В. Ф. Шалькевіч // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 2002. — Т. 14. — С. 499.

Саўчанка, М. Асветнік Епіфаній Славінецкі / М. Саўчанка // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С.145.

Яскевіч, А. Літаратурнае служэнне манаха Епіфанія / А. Яскевіч // Культура. — 2001. — 19-25 мая. — С. 22.

## Тарасюк Любоў Канстанцінаўна

Беларуская паэтэса Любоў Канстанцінаўна нарадзілася сёмага студзеня 1953 г. у вёсцы *Пінкавічы* Пінскага раона ў сям’і рабочых У 1970 г. Тарасюк Л. К. закончыла Пінкавіцкую сярэднюю школу і ў тым жа годзе паступіла на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (БДУ). У 1978 г. яна закончыла аспірантуру пры кафедры беларускай літаратуры. З 1978 г. Любоў Тарасюк выкладала гісторыю беларускай літаратуры ў БДУ. Яна з’яўляецца кандыдатам філалагічных навук, дацэнтам, а таксама членам Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1981 г.

Роднаму краю Любоў Тарасюк прысвяціла не адзін верш. Вялікай любоўю напўнены наступныя радкі, прысвечаныя палескім рэчкам:

*Прымаю і вольнасць, і смелую сілу ракі,  
Што волю маю і зямлю маю  
ўпэўна крэпяць  
Працягнуты ўдалеч, нібыта мае дзве рукі, --  
Піна і Прыпяць.  
І іх не адолець ніякай бядзе і вайне.*

*Новыя хвалі свабодна бягуць і няспынна.  
Зліваюцца рэкі у долю адну  
Ува мне — Прыпяць і Піна.*

У асноўным Л. Тарасюк выступае як літаратурны крытык, літаратуразнаўца і паэтка. Першыя вершы надрукавала ў 1966 г. у газеце “Піянер Беларусі”. Выдала кнігу паэзіі “Смага ракі” (1983). Любоў Тарасюк — аўтар навуковых прац, такіх, як: “Вернасць вытокаў. Фальклорныя традыцыі ў сучаснай беларускай паэзіі” (1985), “Мастацкія кірункі і плыні ў беларускай паэзіі XIX — пачатку XX ст.” (1999) і інш.

### ***З літаратурнай спадчыны Тарасюк Любоўі:***

Тарасюк, Л. Вернасць вытокаў: фальклорныя традыцыі ў сучаснай беларускай паэзіі / Л. Тарасюк. — Мінск: Універсітэцкае, 1985. — 125 с.

Тарасюк, Л. Жэня / Л. Тарасюк // Непрыручанае птушка Палесся: творчая індывідуальнасць Яўгеніі Янішчыц / С. У. Калядка. — Мінск: Бел. навука, 2007. — С. 195.

Тарасюк, Л. Мастацкія кірункі і плыні ў беларускай паэзіі XIX-пачатку XX ст.: вучэб. дапам. для судэнтаў філ. фак-таў / Л. Тарасюк. — Мінск: БДУ, 1999. — 71, [1] с.

Тарасюк, Л. Новыя аспекты праграмы па гісторыі беларускай літаратуры XVIII-XIX стагоддзяў: вучэб.-метад. дапам. / Л. Тарасюк; Бел. дзярж. ун-т. — Мінск: БДУ, 1994. — 54 с.

Тарасюк, Л. Піна і Прыпяць / Л. Тарасюк // “Полюби эту вечность болот...”: Пинщина помнит и ждет: (Пожелания ученых, спортсменов, деятелей искусства и культуры, уроженцев Пинщины) / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2006. — С. 63.

Тарасюк, Л. Смага ракі: кніга паэзіі / Л. Тарасюк. — Мінск: Маст. літ., 1985. — 86 с.

Тарасюк, Л. Фольклорные традиции в современной белорусской поэзии: автореф. дис. / Л. Тарасюк. — Минск, 1980. — 22 с.

Беларуская літаратура. XI—XX стагоддзі: дапаможнік для школ, ліцэяў, гімназій, ВНУ; А. П. Бельскі, Л. К. Тарасюк і др. — Мінск, 2003. — 236 с. — (Школьнікам, абітурыентам, учащимся).

### ***Аб жыцці, творчасці і навуковай дзейнасці Тарасюк Любоўі:***

Бельскі, А. Паўнаводная рака творчасці / А. Бельскі // Роднае слова. — 2003. — №12. — С. 11-14.

Тарасюк Любовь Константиновна // Ученые Пинщины / авт.-сост. И. А. Кибак, П. Н. Синкевич; ЗАО “ВЦ” Аквабел”. — Минск: Экономика и право, 2003. — С. 132.

Тарасюк Любоў Канстанцінаўна // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 437.

Тарасюк Любоў Канстанцінаўна // Учитель вечен на земле Полесской / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: Тонпик, 2005. — С. 110.

### ***Тэадаровіч Генрых Адольфавіч***

Адной з выдатных асоб дарэвалюцыйнай Беларусі быў Генрых Адольфавіч Тэадаровіч, юрыст па адукацыі, таленавіты літаратар, прагрэсіўны грамадскі дзеяч. Нарадзіўся Г. А. Тэадаровіч у 1864 г. у *Пінску*. У 1881 г. ён паступіў на юрыдычны факультэт Маскоўскага ўніверсітэта. Пасля яго заканчэння Генрых прыехаў ў Віцебск. Амаль чвэрць стагоддзя Генрых Адольфавіч выступаў адвакатам у розных працэсах, якія праходзілі ў Маскве, Кіеве, Віцебску, Смаленску і інш.

Значнае месца ў яго жыцці займалі так званыя “палітычныя” працэсы. Да ліку яго заслуг належыць арганізацыя ў Віцебску Таварыства ўзаемадапамогі настаўнікам Віцебскай губерні, намеснікам старшыні якога Генрых Адольфавіч быў амаль дваццаць



гадоў. Пры яго ўдзеле ў Віцебску адбыўся з'езд настаўнікаў губерні (1906) і кароткачасовыя курсы для настаўніц пачатковых школ (1910).

Тэадаровіч пакінуў пасля сябе багатую літаратурную спадчыну. Яго проза і вершы, фельетоны і гумарэскі публікаваліся ў шматлікіх літаратурных і паэтычных зборніках, часопісах і газетах.

У 1898 і 1910 гг. у Віцебску былі выдадзены два зборнікі яго вершаў. У сваіх творах Тэадаровіч выступаў супраць царызму і прыгнёту народа, вітаў першую рускую рэвалюцыю, асуджаў тых, хто пасля яе разгрому, перакінуўся ў лагер яе ворагаў. Асабліва часта крытыкаваў Тэадаровіч прадажнасць судовай сістэмы, панаваўшае паўсюдна беззаконне і дэспатызм.

Генрых Адольфавіч памёр у апошнія дні верасня 1917 г.

### *Аб жыцці і дзейнасці Тэадаровіча Генрыха:*

Яго дэвіз — грамадзянскасць ліры! // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С.155.

## **Чарвякоўскі Рафал Юзаф**

24 кастрычніка 2008 г. споўніцца 265 год з дня нараджэння нашага земляка Рафала Юзафа Чарвякоўскага, “бацькі польскай хірургіі”, як яго назвалі ў суседняй Польшчы.

Ей нарадзіўся *над Пінскам* у маёнтку свайго бацькі Даніэля Чарвякоўскага ў 1743 г.



Першую адукацыю будучы прафесар хірургіі атрымаў у бацькоўскім маёнтку, а потым у школе рыма-каталіцкага манаскага ордэна піяраў у Пінску. Ён звярнуў на сябе ўвагу вялікімі здольнасцямі і ў кастрычніку 1762 г. уступіў у гэты ордэн у Любяшове (зараз Валынская вобласць Украіны), дзе працаваў у піярскай аптэцы, а праз тры гады даў манаскае абяцанне. У 1771 г. піярскі ордэн накіраваў Р. Ю. Чарвякоўскага для медыцынскай адукацыі ў Рым. 16 сакавіка 1776 г. малады чалавек атрымаў дыплом доктара медыцыны і філасофіі... Для ўдасканалення сваіх ведаў юнак наведаў Балонью, Турын, Падую, Вену, Парыж, Бярлін і іншыя цэнтры навукі.

У 1779 г. Камісія нацыянальнай адукацыі Польшчы запрасіла Чарвякоўскага на пасаду прафесара анатоміі, хірургіі і акушэрства ў Ягелонскі ўніверсітэт. Гэты дзень сучасныя гісторыкі медыцыны лічаць днём заснавання першай кафедры хірургіі ў Польшчы.

Чарвякоўскі дамогся выдання каралеўскага загаду прысылаць на факультэт з каралеўскіх і вялікакняскіх гарадоў і мястэчак Рэчы Паспалітай вучняў для навучання медыцыне (1784 г.).

Рафал Юзаф лічыў сваім абавязкам не толькі навучаць студэнцкую моладзь, але і пісаць хірургічныя сачыненні, лічачы іх вельмі патрэбнымі ў хірургічнай навуцы. У 1779 г. ён выдаў “Разважанне аб цырульніцкіх інструментах...”. Другім выданнем была “Дысертацыя аб шляхетнасці, патрэбе і ўжытку ў людскім сужыцці, у войску, пры родах і ў медыцынскай навуцы” (1791 г.). У гэтай працы Чарвякоўскі даказаў, чаму патрэбна хірургія для развіцця медыцыны ўвогуле. Тут ён даў і ўказанні лекарам-хірургам.

Трэцяй вялікай працай па хірургіі была шматомная праца па сістэматычнай хірургіі “Падрыхтоўка хірургічнай дапамогі”, першая частка якой выйшла ў 1816—1817 гг. у 6 тамах, а другая засталася ў рукапісу.

Апроч гэтай працы, наш зямляк падрыхтаваў да друку яшчэ адно сачыненне “Практычная хірургія”, якое апрацаваў і выдаў Эўгенюш Гжэляк толькі ў 1969 г.

У 1794 г. Тадэвуш Касцюшка прызначыў вядомага пінчука на пасаду галоўнага ўрача лазарэту святога Пятра ў Кракаве. Урач аказаў дапамогу параненым і адначасова навучаў студэнтаў асновам ваенна-палявой хірургіі.

Вялікую ўвагу ўдзяляў навуковец выкладанню анатоміі і акушэрства і акушэрскай практыцы. Рафал Юзаф Чарвякоўскі пакінуў шэраг рукапісаў па анатоміі і акушэрству. Медыцынская навука для яго была вельмі важнай. Аб гэтым сведчыць тое, што з-за заняткаў акушэрствам ён мусіў хадатайнічаць аб выхадзе з манаскага ордэну, бо яго прыбыванне ў ордэне было несумяшчальным з акушэрскай практыкай.

Чарвякоўскі ажаніўся і меў двух сыноў, адзін з якіх, Ігнат Рафал, унаследваў ад бацькі цягу да навукі (быў прафесарам батанікі, дырэктарам батанічнага саду ў Кракаве (1843--1873).

Прафесар медыцыны добра ведаў і еўрапейскія мовы. Чарвякоўскі пераклаў на польскую мову сачыненне французскага хірурга Клерка па хірургіі. Наш зямляк быў добрым педагогам. Ён падрыхтаваў не менш за дзвесце вучняў.

Прафесар Чарвякоўскі быў адзначаны за свае заслугі: у 1785 г. яго прызначылі надворным лекарам караля, у 1791 г. ён атрымаў ад караля Станіслава Аўгуста залаты медаль, а ў 1792 г.— шляхецтва разам з гербам.

Чарвякоўскі быў рэалізатарам гуманістычнай урачэбнай этыкі. Дзесяць год ён лячыў студэнтаў універсітэта ў інтэрнатах, не толькі ўдзяляючы ім лекарскую, але часта і грашовую дапамогу. Часта ён не толькі бясплатна лячыў бедных хворых, але і плаціў за лекі для іх. У сваіх навуковых працах прафесар падкрэсліваў, што хірург мусіць мець сэрца, напоўненае любоўю да людзей. Сваю бібліятэку і збор хірургічных інструментаў ён перадаў універсітэту.

Галоўнай заслугай Чарвякоўскага было ўзвышэнне хірургіі ў Кракаўскім універсітэце на ўзровень навуковай дысцыпліны і стварэнне сваёй навуковай школы ў галіне гэтай дысцыпліны.

#### ***Аб жыцці і навуковай дзейнасці Рафала Юзафа Чарвякоўскага:***

Чарвякоўскі Рафал Юзаф // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 2001. — Т.6. — С. 139.

Грицкевич, В. П. С факелом Гипократа: Из истории белорусской медицины / В. П. Грицкевич. — Минск: Наука и техника, 1987. — 271 с.— Из содерж: [Р. Ю. Червяковский]. — С. 130-131.

Грыцкевіч, В. П. Бацька польскай хірургіі родам з Беларусі / В. П. Грыцкевіч // Здравоохранение Беларуси. — 1994. — №2. — С. 69-70.

З факелам Гіпакрата // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка горада Пінска. — Мінск: БЕЛТА, 1998. — 147-148.

Прарыў у невядомае. Рафал Юзаф Чарвякоўскі // Марціновіч, А. Хто мы, адкуль мы ...: гістарычнае эсэ, нарысы. — Мінск: Беларусь, 2007. — С. 80-92.

Саўчанка, М. Л. Чарвякоўскі Рафал Юзаф / М. Л. Саўчанка // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Пінскага раёна. — Мінск: БЕЛТА, 2003. — С. 131-132.

Чарапіца, В. М. Са скарбніцы кніжных паліц / В. М. Чарапіца. — Мінск, 1994. — 172 с. — Са зместа: [Р. Ю Чарвякоўскі]. — С. 66-81.

### ***Яворскі Стэфан***

Як выдатны прапаведнік, тэарэтык і красамоўца, праславіўся мітрапаліт Стэфан Яворскі, які нарадзіўся на *Пінічынe* ў 1658 г. Яшчэ ў кіеўскі перыяд жыцця навукоўцы ўвянчалі Яворскага тытулам *poeta laureatus*.

Юнак атрымаў адукацыю у Кіева-Магілянскай Акадэміі, дзе праслухаў курс рыторыкі ў прафесараў І. Кракоўскага і В. Ясінскага. У 1687 г. па вяртанні з Заходняй Еўропы Яворскі пакаяўся ў тым, што ўтойваў сваё праваслаўнае веравызнанне ў перыяд вучобы ў замежных універсітэтах. Яворскі прыняў манаскі пострыг пад імем Стэфана. На працягу васьмі гадоў выкладаў ў Кіева-Магілянскай Акадэміі рыторыку, філасофію, багаслоўе. Яворскі нават быў абраны яе прэфектам. Неўзабаве мітрапаліт Варлаам Ясінскі

прызначыў юнака Стэфана бліжэйшым намеснікам у зносінах з Масковіяй. Па адыходзе да Госпада ў 1700 г. патрыярха Андрыяна Яворскі прызначаецца месцаблюсціцелем Патрыяршага прастола на больш за дваццаць гадоў. Пяру Стэфана Яворскага належыць багатая духоўная спадчына у пятнаццаці кнігах, найбольш вядомыя з іх — “Знаменні прышэсця антыхрыста” і “Камень веры”.

Творы Яворскага карысталіся асаблівай папулярнасцю сярод славянскіх культурных колаў, імі зачытваўся Мікалай Гогаль. На духоўна-філасофскіх працах Стэфана Яворскага “Выбраныя месцы перапіскі з сябрамі”, “Дзённік пісьменніка”, “Роздумы аб Божай Літургіі” ляжыць адбітак праваслаўнай мудрасці і стылю свяціцеля.

Вынікам шматгадовага выкладання Стэфанам Яворскім курса “свабодных мастацтваў” у Маскоўскай Славяна-грэка-лацінскай Акадэміі з’явілася яго вядомая праца “Рытарычная рука”. У сваім творы аўтар апісвае сімвалічнае прызначэнне рыторыкі.

Стэфан Яворскі памёр у 1722 г.

### *Аб жыцці Стэфана Яворскага:*

Яскевіч, А. “Ён меў дзівосны дар” / А. Яскевіч // Культура. — 2002. — 6-12 крас. — С. 14.

## **Янішчыц Яўгенія Іосіфаўна**

*Творчество Евгении Янищиц — это прежде всего искренняя лирико-драматическая исповедь о себе и своём времени*

*Валентина Локун*



Жыццё Яўгеніі Янішчыц пачалося на вясковым улонні. Нарадзілася яна ў 1948 г. ў невяліччай палескай весачцы *Рудка* ў сялянскай сям’і. Палескі край, родная Піншчына далі фарбы і гукі вершам юнай паэтэсы, узгадвалі яе яскравы лірычны талент, навучылі паважаць працу, клопаты і радасці землякоў.

У шаснаццацігадовым узросце Яўгенія ўжо мела першы апублікаваны ў рэспубліканскай перыёдыцы верш “Зоры над Пінаю”.

Пасля заканчэння сярэдняй школы Я. Янішчыц паступіла ў 1966 г. на вучобу на філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (БДУ). Студэнтка Янішчыц актыўна друкавалася ў зборніках, альманахах, часопісах і газетах. Творчы лёс яе ад самага пачатку быў спрыяльным. Рамантычная акрыленасць, пачуццёвая шчырасць, тонкасць вобразнага малюнка адразу вылучылі яе як адну з самых лірычных паэтэс свайго пакалення.

У 1970 г. выходзіць з друку першы зборнік Я. Янішчыц “Снежныя грамніцы”. Кніга была вельмі добра ўсімі прынята, пра яе многа пісалася. Сярод тых, хто адгукнуўся на першую кніжку маладога аўтара, былі такія слыннымя іменамі крытыкаў і паэтаў, як Р. Бярозкін, Д. Бугаёў, Н. Гілевіч, А. Грачанікаў, В. Коўтун.

У першай палове семідзесятых Я. Янішчыц жыла ў Чэхаславакіі, дзе служыў у арміі яе муж, паэт Сяргей Панізнік. Пасля вяртання на радзіму Яўгенія Іосіфаўна працавала ў рэдакцыях “Сельскай газеты”, часопіса “Маладосць”. Назапашаны за гады працы ў літаратуры вопыт шчодро перадавала маладзёйшым калегам.

Другі зборнік “Дзень вечаровы” (1974) у 1978 г. быў адзначаны прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі. У кнізе вобразы роднага краю дапаўняюцца новымі рэаліямі: да асэнсавання Радзімы, Бацькаўшчыны, палескіх краявідаў, сустрэч з дарагімі людзьмі дадаецца пачуцце мацярынства.

Этапным, паваротным прызналі крытыкі трэці зборнік вершаў “Ясельда” (1978). Больш прыкметнае ўзмацненне ўвагі да складанасцей жыцця, ускладненне светабачання паэтэсы і звязаная з гэтым драматызацыя яе лірыкі — усе гэта сведчыць

пра мастакоўскае ўзмужненне Я. Янішчыц. Асаблівай пранізлівасцю аўтарскага пачуцця вызначаецца ў “Ясельдзе” лірыка кахання.

Рубеж дзесяцігоддзяў, як колісь першая кніга паэтэсы, быў адзначаны з’яўленнем зборніка “На беразе пляча” (1980).

У васьмідзесятыя гады Я. Янішчыц таксама выдае некалькі кніг: “Пара любові і жалю” (1983), “Каліна зімы” (1987). Кніга лірыкі “Пара любові і жалю” была адзначана Дзяржаўнай прэміяй Беларусі імя Я. Купалы ў 1986 годзе.

У 1988 г., у якім трагічна завяршылася жыццё “палескай ластаўкі”, выйшла кніга выбранага “У шуме жытняга святла” — падсумаванне пройдзенага шляху. У гэтай апошняй прыжыццёвай кнізе таленавітай паэтэсы сабрана лепшае з напісанага за дваццаць гадоў літаратурнай працы.

Творы Яўгеніі Іосіфаўны Янішчыц прыходзяць да чытача (ужо ў выглядзе паэтычнай спадчыны) і ў пазнейшы час. У 2000 г. выйшла кніга “Выбранае”, дзе ўкладальнікамі А. Канапельскай і В. Коўтун адабрана ўсё найбольш істотнае з творчага даробку паэтэсы.

Жыццё і творчасць Яўгеніі Янішчыц пакінулі шмат загадак, якія немагчыма, ды і не патрэбна разгадаць. Як немагчыма хоць на момант прыпыніць палет гэтай непрыручанай птушкі беларускай паэзіі.

### ***З літаратурнай спадчыны Яўгеніі Янішчыц***

Янішчыц, Я. Выбранае / Я. Янішчыц; прадм. Дз. Бугаева; уклад. А. Канапельскі, В. Коўтун. — Мінск: Маст. літ., 2000. — 351 с.

Янішчыц, Я. Каліна зімы: кніга лірыкі / Я. Янішчыц. — Мінск: Маст. літ., 1987. — 206 с.

Янішчыц, Я. Пара любові і жалю: кніга лірыкі / Я. Янішчыц. — Мінск: Маст. літ., 1983. — 223 с.

Янішчыц, Я. У шуме жытняга святла: вершы, паэмы / Я. Янішчыц. — Мінск: Маст. літ., 1988. — 414 с.

Янішчыц, Я. Ясельда: лірыка / Я. Янішчыц. — Мінск: Маст. літ., 1978. — 126 с.

Янищиц, Е. Спроси у чебреца: стихи / Е. Янищиц; пер. с бел. Р. Казакова. — Москва: Советский писатель, 1985. — 87 с.

Янищиц, Е. [Стихи] / Е. Янищиц // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 19-23.

### ***Аб жыцці і творчасці паэтэсы:***

Гарэлік, Л. М. Янішчыц / Л. М. Гарэлік // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: 2004. — Т. 18. — С. 271.

Бутэвіч, А. А самых лепшых час не беражэ/ А. Бутэвіч // Літаратура і мастацтва.— 2003.— 21 лістап. — С. 4 – 14.

Бутэвіч, А. Жыццё знітаванае паэзіяй. Колькі слоў пра Яўгенію Янішчыц / А. Бутэвіч // Літаратура і мастацтва.— 2003.— №11.— С. 104 – 110.

Василевский, Н. Ласточкино гнездо / Н. Василевский // Полесская правда. — 2003. — 22 ноября. — С. 1.

Гарадніцкі Я. Школьны факультатыў. Яўгенія Янішчыц / Я. Гарадніцкі // Полымя. — 2005. — №10. — С. 152 – 166.

Гарэлік, Л. Жаўруковая музыка беларускага слова / Л. Гарэлік // Літаратура і мастацтва.— 2004. — 24 снежня. — С.12

Гетманчук, У. Памяці Яўгеніі Янішчыц / У. Гетманчук // Полесская правда. — 1993. — 6 июля. — С. 2.

Евгения Янищиц // На ладонях Припяти и Пины: литературный альманах / авт.-сост. И. А. Кибак. — Минск: ОДО Тонпик, 2004. — С. 19.

Еленевский, Н. Л. Последнее “люблю” / Н. Л. Еленевский // Полесская правда. — 2003. — 5 ноября. — С. 2 – 5.

Елянеўскі, М. Святло далекай зоркі / М. Елянеўскі // Полесская правда. — 2003. — 22 ноября. — С. 1 – 2.

Ігнацюк, А. А. Колер, прастора і час у сучаснай беларускай паэзіі: (На прыкладзе творчасці А. Разанава, Я. Сіпакова, Л. Дранько-Майсюка, Я. Янішчыц, У. Арлова): аўтарэф. дыс. / А. А. Ігнацюк; Брэсц. дзярж. ун-т. — Брэст, 1999. — 25 с. — Са зместа: [Я. Янішчыц]. — С. 18-20.

Ильенков, В. Память должна быть светлой / В. Ильенков // Полесская правда. — 1990. — 24 ноября. — С. 2.

Калядка, С. Інтэрсуб’ектыўная прастора лірыкі кахання (першыя творы Яўгеніі Янішчыц) / С. Калядка // Сучасны літаратурны працэс: пісьменнікі і жыццё: матэрыялы Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі (Мінск, 11 мая 2006 г.). — Мінск: Бел. навука, 2006. — С. 132-136.

Калядка, С. На гранічным напружанні сіл / С. Калядка // Літаратура і мастацтва.— 2001. — № 4. — с. 28 – 33.

Калядка, С. У. Непрыручаная птушка Палесся: творчая індывідуальнасць Яўгеніі Янішчыц / С. У. Калядка; навук. рэд. У. В. Гніламедаў. — Мінск: Бел. навука, 2007. — 214, [2] с., [6] л. іл.

Калядка, С. У. Паэзія Яўгеніі Янішчыц: станаўленне творчай індывідуальнасці: аўтарэф. дыс. / С. У. Калядка; Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. — Мінск, 1999. — 23 с.

Лазнюха, Т. Успамін пра 1971-ы, восень, 50-годдзе БДУ / Т. Лазнюха // Пінскі веснік. — 2003. — 18 лістап. — С. 3

Ларионов, Е. На родине Евгении Янишиц / Е. Ларионов // Полесская правда. — 1992 . — 19 дек. — С. 4 – 6.

Лягун, А. Сэрца цепліць гаючы успамін. (Аўтограф Яўгеніі Янішчыц) / А. Лягун // Пінскі веснік. — 1997. — 8 жніўня. — С. 4 – 5.

Под звездой Янишиц // Полесская правда. — 1999. — 1 янв. — С. 1.

Самуйлік, М. У вянок ластаўкі Палесся / М. Самуйлік // Пінскі веснік. — 1991. — 23 лістап. — С. 4.

Яніцкі, М. І. Спасціжэнне малой радзімы і пазнанне гісторыі Бацькаўшчыны ў творчасці Яўгеніі Янішчыц / М. І. Яніцкі // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. — 2007. — № 2. — С. 39—43.

Янішчыц Яўгенія Іосіфаўна // Беларускія пісьменнікі: біябібліягр. слоўнік: у 6 т. — Мінск: БелЭн, 1995. — С. 664-667.

Яўгенія Янішчыц // Беларускія пісьменнікі (1917-1990): даведнік. — Мінск, 1994. — С. 634.

Яўгенія Янішчыц. “Любоў мая, ты песня, і маркота...” // Мяснікоў А. Сто асоб беларускай гісторыі: гістарычныя партрэты. — Мінск: Літаратура і Искусство, 2008. — С. 328-330.

#### *Інтэрнэт-рэсурсы*

Биография, Яўгенія Янішчыц. Біяграфія [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: <http://slovo.ws/bio/bel/25/0009.html>. — Назва з экрана.

Лірыка [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: <http://referat.np.by/reports/view-6805>. — Назва з экрана.

Пад знакам юбілею Янішчыц [Электронны рэсурс]. — Электрон. тэкставыя дан. — Рэжым доступу: [http://spb.brest.by/index.php?subaction=showfull&id=1208961013&archive=&cnshow=news&start\\_from=&ucat=9&](http://spb.brest.by/index.php?subaction=showfull&id=1208961013&archive=&cnshow=news&start_from=&ucat=9&). — Назва з экрана.

## ЗМЕСТ

Баркоўскі Дунін Альфонс.....	2
Бароўскі Лявон.....	2
Барэйша Антон Сцяпанавіч.....	3
Брэтцар Якуб.....	4
Вейцман Хаім.....	4
Галамбёўскі Лукаш Іосіфавіч.....	6
Гарагляд Ціт Іванавіч.....	6
Георгіеўскі Дзмітрый Сяргеевіч.....	7
Грышкавец Валерый Фёдаравіч.....	7
Дмахоўскі Фадзей Уладзіслававіч.....	10
Долбня Іван Пятровіч.....	10
Друцкі-Любецкі Францішак Ксаверы.....	11
Дубянецкі Міхаіл Фёдаравіч.....	12
Жалтоўскі Іван Уладзіслававіч.....	13
Капусцінскі Рышард.....	14
Карповіч Лявонцій.....	17
Кашыц Язэп.....	18
Кібак Іван Аляксеевіч.....	19
Копець Юзаф.....	21
Кузнец Сямён (Сміт Сайман).....	23
Лазнюха Тамара.....	24
Локун Валянціна Іванаўна.....	27
Лур'е Аляксандр.....	29
Міцкевіч Даніла Канстанцінавіч.....	29
Нагурчэўскі Ігнацій.....	31
Нарушэвіч Адам Тадэўш Станіслаў.....	31
Нелюбовіч-Тукальскі Іосіф.....	32
Орда Напалеон.....	33
Паўловіч Марцін Антоній.....	36
Пратасевіч Ян Бенедзіктавіч.....	36
Рубановіч Парфірый Адамавіч.....	37
Савіч Франц Андрэевіч.....	38
Скірмунт Канстанцыя Казіміраўна.....	40
Скірмунт Раман Мар'ян Аляксандравіч.....	41
Скірмунт Хелена.....	45
Славінецкі Епіфаній.....	47
Тарасюк Любоў Канстанцінаўна.....	47
Тэадаровіч Генрых Адамавіч.....	48
Чарвякоўскі Рафал Юзаф.....	49
Яворскі Стэфан.....	50
Янішчыц Яўгенія Іосіфаўна.....	51

